

ROMA KENTİNDE AUGUSTUS DÖNEMİ

SANATSAL PROPAGANDA

Yüksek Lisans Tezi

Furkan Sefa ASLANHAN

Eskişehir 2022

ROMA KENTİNDE AUGUSTUS DÖNEMİ SANATSAL PROPAGANDA

Furkan Sefa ASLANHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Klasik Arkeoloji Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Hüseyin Sabri ALANYALI

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs 2022

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Furkan Sefa Aslanhan'ın “**Roma Kentinde Augustus Dönemi Sanatsal Propaganda**” başlıklı tezi .../.../2022 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek “Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Arkeoloji Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Unvanı Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Tez Danışmanı)	:
Üye	:
Üye	:
Üye	:

.....

Enstitü Müdürü

ÖZET

ROMA KENTİNDE AUGUSTUS DÖNEMİ SANATSAL PROPAGANDA

Furkan Sefa ASLANHAN

Arkeoloji Anabilim Dalı

Klasik Arkeoloji Bilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs, 2022

Danışman: Prof. Dr. Hüseyin Sabri ALANYALI

Tarihi çağlar boyunca, imparatorlar, krallar ve liderler, politik güçlerini arttırabilmek için, propaganda araçlarını kullanmışlardır. Halkın çoğunluğunu etkisi altına alabilecek ideolojik kavramlar, propaganda sanatının içeriğini belirlemiştir. Propaganda sanatının temeline ise tarihi kahramanlar, dini kavramlar, başarılı bir lider figürü oturtularak, propagandanın hizmet ettiği yönetici ve ideolojisi yüceltmeye çalışılmıştır. Günümüzde, yapılacak olan propaganda, medya ve bilişim ağları sayesinde çok hızlı bir şekilde büyük kitlelere ulaşabilmektedir. Antik çağlarda kullanılan kitle iletişim araçları ise mimari eserler, heykeltıraşlık eserleri, edebi eserler ve sikkelerdir. Halkın büyük bir kısmının görüp, etkilenebileceği şekilde tasarlanmış olan sanat eserleri, ideolojik propagandanın göz önünde olmasını sağlamıştır.

Augustus, ideolojik propagandasının temellerini Roma kentinde atmıştır. Augustus, tarihi efsaneler ve dini kavramlar etrafında şekillendirdiği propagandasını, tüm detayları ile tasarlamıştır. Augustus kendi kült programını yayabilmek ve kabul görmesi için sanat eserlerini araç olarak kullanmıştır. Bu programı hayata geçirirken insanların çekinmemesi ve güvenle yaklaşması için yavaş ve sağlam adımlarla ilerlemiştir. Augustus döneminde oluşturulan propaganda öyle etkili olmuştur ki Roma İmparatorluk Dönemi ve sonralarında, Augustus'un ayak izleri takip edilmeye çalışılmıştır. Augustus propagandasını anlamak için Roma kentine bakmamız gerektiği gibi Roma İmparatorluk Dönemi ve sonrasına açılan kapının anahtarı da Augustus'un ellerindedir.

Anahtar Sözcükler: Augustus, Sanatsal Propaganda, Roma, Roma İmparatorluk Dönemi.

ABSTRACT

AUGUSTUS PERİOD ARTİSTİC PROPAGANDA İN THE CİTY OF ROME

Furkan Sefa ASLANHAN

Department of Archeology

Programme in Classical Archeology

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, May 2022

Supervisor: Prof. Dr. Hüseyin Sabri ALANYALI

Throughout historical ages, emperors, kings and leaders have used propaganda instruments to increase their political power. Ideological concepts that can penetrate the majority of the public have determined the content of the art of propaganda. Historical heroes, religious concepts, a successful leader figure were placed on the basis of the propaganda art, and the ruler and its ideology served by the propaganda were tried to be exalted. Today, propaganda can reach large masses very quickly thanks to media and information networks. The mass media used in ancient times were architectural works, sculptures, literary works and coins. The works of art, which were designed in such a way that a large part of the public could see and be impressed, provided that ideological propaganda was within sight.

Augustus laid the groundwork of his ideological propaganda in the city of Rome. Augustus planned his propaganda, which he shaped around historical legends and religious concepts, with all the details. Augustus used works of art as a tool to spread his cult program and gain acceptance. While implementing this program, he took slow and firm steps so that people do not hesitate and approach it with confidence. The propaganda created during the Augustus period was so effective that the footsteps of Augustus were tried to be followed in the Roman Imperial Period and later. Just as we need to look at the city of Rome to understand the propaganda of Augustus, the key to the door that opens to the Roman Imperial Period and beyond is in the hands of Augustus.

Keywords: Augustus, Artistic Propaganda, Rome, Roman Imperial Period

ÖNSÖZ

Roma Cumhuriyet Döneminin sonlarına doğru, Iulius Caesar'ın suikasta kurban gitmesinin ardından, Augustus tarih sahnesine çıkmıştır. Augustus, Caesar suikastı ile çalkalanan Roma'yı, iç savaşlardan ve karanlık günlerden kurtarmak için uzun yıllar mücadele etmiştir. Augustus, birçok Romalının, haklı veya haksız yere kanının döküldüğü bu yılları, propaganda sanatı ile zihinlerden silmeye çalışmıştır. Augustus, barış getiren ve Roma'ya altın çağı yaşatacak bir lider imajı içine bürünmüştür. Propaganda sanatının gücünün farkında olan Augustus, kendisini Romanın efsanevi kurucuların soyundan geldiğini ve tanrısallığını her fırsatta imgeler aracılığı ile vurgulamıştır. Augustus propaganda araçlarını çok iyi seçip, yüceliğine göndermeler yapacak imgeler ile donatmıştır.

Roma Cumhuriyet ve İmparatorluk tarihine özellikle Augustus dönemine yoğunlaşmamı sağlayan, bilgi, birikim ve kaynaklarını benimle paylaşan, zorlu pandemi sürecinde bana göstermiş olduğu sabır ve ilgi için saygıdeğer hocam Prof. Dr. Hüseyin Sabri ALANYALI 'ya bana kattığı her şey için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hiçbir teşekkür yazısı aileme olan minnet duygumu ifade etmeme yardımcı olmasa da her anımda beni bütün gücüyle destekleyen, bana verdikleri emeği hayatım boyunca unutmayacağım, sevgili annem Durdane AYDIN ve babam İhsan ASLANHAN 'a teşekkürü borç bilirim.

Hayatım boyunca özellikle üniversite yıllarımda, maddi manevi desteklerini benden esirgemeyen, ne zaman sıkıntıya düşsem bana destek olan ve ömür boyunca bu güzel kardeşlik duygusunu hissettireceklerine inandığım, ablam Aslıhan Hilal AYDIN ve ağabeyim Yunus Emre AYDIN 'a teşekkür ederim.

Lisans yıllarımdan itibaren hep yanımda olan, yüksek lisans yıllarımda başlarında bana evinin kapılarını açan, tez sürecinde fikirlerini paylaşan kıymetli dostum ve meslektaşım Uzman Arkeolog Alper ALP 'e şükranlarımı sunarım.

Son olarak, lise yıllarımda bana en güzel armağanı, her kararımdayanımda olan, tez yazım sürecimde bana vermiş olduğu inanç ve kuvvet ile destek olan, nişanlım Uzman Tarihçi Rumeysa ÇİÇEK 'e sonsuz teşekkürler.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programıyla tarandığımı ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

.....
Furkan Sefa ASLANHAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GÖRSELLER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1.GİRİŞ	1
1.1. Amaç, Kapsam ve Yöntem	1
2.IMPERATOR CAESAR DİVİ FİLİUS AUGUSTUS	2
2.1. Octavian Kişiliği.....	2
2.2. Augustus Kişiliği	16
3.MİMARİ ESERLERDE PROPAGANDA	25
3.1. Palatine Tepesindeki Apollo Tapınağı	26
3.2. Forum Augustus	29
3.2.1. Mars Ultor Tapınağı	34
3.3. Ara Pacis Sunağı	39
3.4. Horologium	50
3.5. Augustus Mausoleumu	51

3.6. Caesar Tapınağı	54
4.AGRİPPA’NIN KUTSAL MARS ALANI PLANLAMASI.....	56
4.1. Aqua Virgo	57
4.2. Thermae Agrippa	58
4.3 Saepta Iulia	60
4.4. Pantheon	62
5.AUGUSTUS PORTRE HEYKELLERİNDE PROPAGANDA	64
5.1. Octavian/Actium Tipi	66
5.2. Prima Porta Tipi	68
5.3. Forbes Tipi.....	72
5.4. Gemma Augustea	73
6. AUGUSTUS’UN SİYASİ VE SOSYAL YAŞAMDA YAPTIĞI DÜZENLEMELER	76
6.1. Siyasi Yaşamda Yapılan Düzenlemeler	76
6.2. Sosyal Yaşamda Yapılan Düzenlemeler	80
SONUÇ	84
KAYNAKÇA.....	91
GÖRSELLER.....	98
ÖZGEÇMİŞ	

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Resim 1: Palatin Tepesindeki Apollo Tapınağı	27
Resim 2: Palatin Tepesindeki Augustus Yapıları ve Apollo Tapınağının Konumu	27
Resim 3: Forum Augustus Rekonstrüksiyonu.....	29
Resim 4: Forum Augustus ve Çevresindeki Diğer Önemli Mimari Eserler	30
Resim 5: Forum Augustus, Heykeltıraşlık Eserleri ve Konumları	32
Resim 6a: Atina Erechtheion Tapınağında Kullanılan <i>Karyatid</i> ler.....	32
Resim 6b: Forum Augustus; Karyatidler Arasına Yerleştirilmiş <i>Ammon</i> Başı	32
Resim 7a: Mars Ultor Tapınağı Rekonstrüksiyonu	35
Resim 7b: Mars Ultor Tapınak Alınlığı Heykelleri	35
Resim 8: Ara Pacis Sunağı Kabartmaları	35
Resim 9: Venüs Genetrix Üçlemesi; Tanrıça Venüs, Mars Ultor ve Divus Iulius	36
Resim 10: Ara Pacis Sunağı	39
Resim 11: Ara Pacis Sunağı; Aeneas Kabartması.....	39
Resim 12: Ara Pacis Sunağı; Tanrı Mars, Romulus ve Remus Kabartması	39
Resim 13: Ara Pacis Sunağı; Tanrıça Roma Kabartması	40
Resim 14: Ara Pacis Sunağı; Tellus/Venüs/Pax/Italia Kabartması.....	40
Resim 15a: Ara Pacis Sunağı Güney Duvarı; Büyük Tören Frizi, Augustus ve Rahipler	40
Resim 15b: Ara Pacis Güney Duvarı; Augustus'un Ailesi.....	40
Resim 15c: Ara Pacis Kuzey Duvarı; Tören Alayı	40
Resim 16: Kurban Sunağı-Altar	40
Resim 17: Ara Pacis Sunağı İç Kısmında Lotus Palmet kabartmaları ve Bucraniumlara asılı meyveler ve çiçeklerden oluşan Girlandlar	40

Resim 18: Kurban Sunağı; Griffonlar ve Kurban Sahnesi.....	49
Resim 19: Kurban Sunağı Frizi; Vesta Rahibeleri ve Lictorlar	49
Resim 20: Horologium.....	51
Resim 21: Horologium ve Ara Pacis Sunağı.....	51
Resim 22: Augustus Mausoleumu	51
Resim 23: Augustus Mausoleumu Rekonstrüksiyonu	53
Resim 24: Caesar Tapınağı Rekonstrüksiyonu	54
Resim 25: Kutsal Mars Alanı Genel Planı	56
Resim 26: Thermae Agrippa (Agrippa Hamamı)	58
Resim 27: Lysippos'un Apoxyomenos Heykeli	59
Resim 28: Pantheon.....	62
Resim 29: Pantheon Planı	63
Resim 30: Octavian/Actium Tipi Portreler	66
Resim 31: Octavian/Actium Tipi Portrelerin 3D Saç Modellemesi.....	67
Resim 32: Prima Porta Tipi	68
Resim 33: Prima Porta Heykeli; Parth Kralı, Roma Lejyon Sancağını Tanrı Mars'a Verdiği Sahne	69
Resim 34: Prima Porta Tipi; Pontifex Maximus	71
Resim 35: Forbes Tipi.....	72
Resim 36: Forbes Tipi / Corona Civica	72
Resim 37: Gemma Augustae.....	73
Resim 38: Gemma Augustae Üst Friz.....	73
Resim 39: Gemma Augustae Alt Friz	75

KISALTMALAR DİZİNİ

Ayrc. Bkz.	Ayrıca Bakınız
AHR	The American Historical Review
AJA	American Journal of Archeology
AJPh	American Journal of Philology
App. Civ.	Appianus, <i>Civil War</i>
Apul. Met.	Apuleius, <i>Metamorphoses</i>
Aug. Civ.	Augustinus, <i>De Civi Deorum</i>
BSR	The British School at Rome
BSR	Papers of British School at Rome
Cass. Dio	Cassius Dio
Cic. Ad.att.	Cicero, <i>Ad Atticum</i>
Cic. Div.	Cicero, <i>Divinatione</i>
Cic. Leg.	Cicero, <i>Legibus</i>
Cic. Phil.	Cicero, <i>Philippicae</i>
CIQH	Classical Quarterly
CIRev	Classical Review
CLPh	Classical Philology
Çev.	Çeviren
GaR	Greece and Rome
HarvST	Harvard Studies of Classical Philology
Hor. Carm.	Horatius, <i>Carmina(Odes)</i>
Hor. carm.saec.	Horatius, <i>Carmen Saeculae</i>

JRS	The Journal of Roman Studies
Liv.	Livius
MÖ	Milattan Önce
MS	Milattan Sonra
Ov. fast.	Ovidius, <i>Fasti</i>
Polyb.	Polybius
Res. Gest.	Res Gestae
s.	Sayfa
Sen.epist.	Seneca, <i>Epistulae Morales ad Lucilium</i>
Strb.	Strabon
Suet.Aug	Suetonius <i>Augustus</i>
Tac. ann.	Tacitus, <i>Annales</i>
Tac. Hist.	Tacitus, <i>Historia</i>
TPAPhA	Transaction and Proceedings of the American Philological Association
Verg. Aen.	Vergilius, <i>Aeneis</i>

1.GİRİŞ

1.1. Amaç, Kapsam ve Yöntem

Roma kentinde Augustus dönemi sanatsal propaganda üzerine çalışılmış olan bu tezde, Augustus propagandasının temel dayanakları araştırılmıştır. İlk olarak Augustus'un çocukluk yıllarından itibaren geçirmiş olduğu süreç, Caesar'ın ölümünden sonra girdiği iç savaş ve mücadeleler incelenmiştir. Augustus ve Roma tarihi için bir kırılma noktası olan Actium savaşından sonra Augustus'un Cumhuriyet rejimini nasıl kendi çıkarları doğrultusunda dönüştürdüğü ele alınmıştır. Yeni siyasi sistemi nasıl bir zeminde hangi hamleler ile kurduğu anlamaya ve aktarılmaya çalışılmıştır. Sistemin en önemli parçası olan senatoyu, dikkatleri üstüne çekmeden, kendi amaçları doğrultusunda nasıl kullandığı aktarılmıştır.

Augustus propagandasının temeline neden Romanın kurucu efsaneleri *Aeneas* ve *Romulus* yerleştirildiği, propagandanın, tanrısal referanslarının hangi tanrı-tanrıçalar olduğu sorularına, Roma kentinde yer alan eserler üzerinden cevaplar aranmıştır. Mimari ve heykeltıraşlık eserlerinin nasıl birer görsel propaganda aracı olarak kullanıldığı, eserlerin içeriklerinin nasıl tasarlandığı incelenmiştir. Augustus'un gerçekleştirdiği değişimin sadece siyasi rejim ile sınırlı kalmayıp, sosyal ve dini hayatı nasıl baştan tasarladığı ve bu değişimin mottosunun ne olduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Augustus'un sahip olduğu gücü bırakabileceği yasal varis arayışında olduğu, ardıllarını propagandasının içine yerleştirerek nasıl yüceltmeye çalıştığı, kimleri kendinden sonraki varisi olarak seçtiği, fakat sürecin tam anlamıyla istediği gibi gitmediğini gördüğünde izlediği yol aktarılmıştır.

Tez içeriğinde, Augustus propagandası, Roma kenti, merkez alınarak incelenmiştir. Augustus propagandası, Roma kentinden günümüze kalan veya aktarılan arkeolojik eserler ışığında araştırılmıştır.

Bu tez kapsamında, Augustus'un propaganda araçları olarak neleri kullandığı, oluşturulan imgesel programın temelleri ve Augustus'un propaganda ile elde ettiği güç incelenmiştir. Augustus'un yapmış olduğu propaganda ile neyi amaçladığı, döneminde yarattığı etkinin neler olduğu, antik ve modern kaynaklar ışığında olabildiğince tarafsız bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

2.IMPERATOR CAESAR DİVİ FİLİUS AUGUSTUS

2.1.Octavian Kişiliği

“Doğduğu gün senato, Catilina komplosunu tartışıyordu. Octavius, karısı yeni doğum yaptığı için oturuma geç kalmıştı. Anlatılan bir hikâyeye göre Octavius’un neden geç kaldığını ve doğum saatini öğrenmiş olan Publis Nigidus, o zaman bütün dünyanın efendisinin doğduğunu belirtmiştir¹.”

Octavianus, MÖ 63 yılının 23 Eylül günü, soylu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir². Annesi Atia Aristokrat kökenli, babası Gaius Octavian ise mümkün olan en iyi bir bakıma gücü yetebilecek bir senatördü. Aile kökenleri geçmişe sağlam bir şekilde bağlı olan Octavianus hem annesinin hem de babasının ona sağlamış olacağı rahat bir evede doğmuştu diyebiliriz. Evlerindeki sunaklarda ateşler yakıldı, hane tanrıları olan *lares* ve *penates* ile diğer tanrılara adaklar yapılmıştır. Misafirlere, babası tarafından yeni doğan çocuk gösterilir ve doğum için dini ritüeller yapılırdı. Romalı aristokratlar için dini ritüeller önemliydi ve başarılı bir doğum da bir senatör ve yakınları için mutluluk veren bir durumdu. Bu misafirlerin arasında olması çok yüksek ihtimal büyük dayısı Iulius Caesar da vardı³.

Octavianus’un çocukluğu ile ilgili bilgi alabileceğimiz kaynakların birçoğunda efsanevi olaylar karşımıza çıkar. Bunun en muhtemel açıklaması bu anlatıların, çok daha sonralarında Octavianus’un önemli bir imparator olmasından sonra yazılmış olacağıdır. Çoğu kehanetler ve çocuğunun gelecekteki büyüklüğü ile ilgili anlatılar çok muhtemel Roma imparatoru olduktan sonra yazılmıştı. Çünkü ailesi her ne kadar önemli bir aile olsa da dönem içerisinde bu büyüklükte ve geniş aile bağlarına sahip birçok Romalı soylu bulunmaktaydı. Octavianus’un doğumu da doğal olarak Roma için sıradan ama ailesi için büyük ve mutluluk verici bir durumdu. Hatta senato belirli bir tarih aralığında doğan erkek çocuklarının yaşamasına izin vermemek gibi bir karar almayı bile oylamıştı⁴. Bu

¹Suetonius, Suetonius, *De Vita Caesarum*, Part II, trans. by, J. C. Rolfe, Harvard University Pres, Loeb Classical Library, Cambridge, 1920. *The Twelve Caesars* Augustus 94. 5.

²Suetonius, *Augustus* V Bir kehanete göre Romanın ve bilinen dünyanın hükümdarı olacak kişinin doğumunu anlatmaktadır.

³B Rawson, *Children and Childhood in Roman Italy* 2003 s., 99-112

⁴Suetonius *Augustus* XCIV

hikâyenin doğru olması çok mümkün görünmediği gibi yüceliği ve yaptıklarıyla ölümlü bir babadan olması ile yetinilemeyecek birçok kahraman için anlatılmıştır.

Atia ve Gaius Octavius 30 Eylül gecesi dini ritüelleri gerçekleştirdiler ve kurbanlar kesildi⁵. Arınma seremonisi bebeği kötü ruhlardan ve doğa üstü etkilerden kurtarma temizleme amacıyla yapılırdı. Yetişkin olana dek kullanacağı altından bir bulla bebeğin boynuna takılırdı. Çocuğun geleceğiyle alakalı görüş alabilmek için, augur adıyla bilinen rahipler kuşların uçuşlarını gözlemledi. Aileye muhtemel gelecek ile ilgili iyi haberler verilmiştir⁶. Resmen adını almış, vatandaş listesine kaydı yapılmış ve babasının adı verilmişti.

Octavianus'un babası Gaius Octavius hakkında çok derin bilgi sahibi olmasak da antik kaynaklarda, doğuştan bir soylu olmasa da önde gelen bir atlı sınıfı aileden gelmekteydi. İtibarlı başı dik, namuslu ve oldukça varlıklı bir adam olduğu söylenir⁷. Farklı araştırmalar ve kaynaklarda çok önemli bir kişilik olmadığı söylenen Octavius, denilenin aksine siyasi ve ticari ilişkileri kuvvetli bir adam olmalıydı. Çünkü atalarından kalan mirası sahiplenmiş ve sıkça Roma siyasi tarihinde gördüğümüz seçkin kişilere faizle borç verme işlerine devam etmiştir. Bu durum siyasi amaçlarına ulaşmaya çalışan Romalı soyluların birçoğuyla ilişkiler kurmasını sağlamış olmalıydı. Diğer bir taraftan siyasi ve maddi bir gücü muhakkak olmalıydı ki ikinci evliliği olan Atia ile evlenmesi mümkün olmuştur. Octavianus'un çocukluk ve gençlik yıllarına dair bilgilerimizin az olması kaynaklarda derinlere inerken yetiştiği aile çevresini daha fazla tanıma imkânı sunmaktadır. Babası Makedonya'dan Roma'ya dönerken yolda hastalanıp Nola'daki evinde öldüğünde Octavian 4 veya 6 yaşlarındaydı⁸.

Octavianus çok küçük yaşlarda babasız kalmıştır⁹. Babasının ölümünden sonra aile mirası, tek oğul olarak Octavianus'a geçmiştir. Bu miras önemlidir çünkü gelecekte siyasi temellerini oluştururken kendisine ciddi bir fayda sağlayacaktı. Bu arada annesi Atia, Lucius Marcius Philippusla başka bir evlilik daha yapmıştır¹⁰. Bu durumdan sonra Octavianus annesiyle birlikte gitmemiş Atia'nın annesi ve babasının yanına

⁵A. Goldsworthy. *Augustus: First Emperor of Rome* Yale University Press., 2014 s., 32

⁶Rawson 2003 s., 12-105.

⁷V. Paterculus *Compendium of Roman History. Res Gestae Divi Augusti.* çev. Frederick W. Shipley. Loeb çev. Klasikler Kütüphanesi 152. Cambridge, Harvard University, 1924.

⁸Cicero, *Philippics* 3. 15., Gruen (1974), s., 143.

⁹Suetonius *Augustus* VIII

¹⁰Suetonius *Augustus* VIII

gönderilmişti. Burada bir süt anne ve sonralarda “*paedagogus*”¹¹ yani Yunan kökenli bir köle ile birlikteydi. Bakıcısı *Sphaerus* adında biriydi¹². *Paedagogus* dan Latince ve Yunanca eğitimi almıştır. Okuma, yazma dışında Roma Cumhuriyet gelenekleri ve tarihi eğitimi de almıştır. Annesi Atia Octavianus’un eğitimine önem vermiştir. Ayrıca kendi soyu olan Iulius sülalesini ve yaptıklarını öğrenmesini sağlamıştır¹³.

Senatör çocukları belli bir yaşa geldikten sonra babalarının ya da erkek bir akrabalarının yanlarında giderek yaptıkları işleri izler ve bilgi sahibi olurlardı. Octavianus’un evde almış olduğu eğitimlerin dışında, dedesi Atius Balbus’un yanında kamu hayatına dair bazı şeyleri öğrenmiş olabilir¹⁴. Campus Martius’ta talim, kılıç kalkan ile savaşıma, mızrak atma ve ilerleyen zamanlarda da at binme eğitimleri almıştır¹⁵. Octavianus’ta burada bu eğitimleri yüksek ihtimalle almıştır. Bu eğitimlerin fiziksel eğitimler olmasının yanında burada gençlerin veya çocukların, ilerleyen zamanlarda kamu görevleri için birlikte çalışacağı veya rekabet edeceği kişilerle bir arada olması, kendi neslini tanınması da amaçlanmıştır¹⁶.

Kamu hayatını öğrenmeye başladığı yıllarda *Grammaticus*’tan¹⁷ özel dersler almaya başlamıştır. Bu eğitimler okullarda alındığı gibi maddi gücü olan aileler evde de eğitim vermişlerdir. Octavianus buralarda hayatı boyunca etrafında kalacak arkadaşlıklarda edinmiştir¹⁸. Bu eğitimleri sırasında öğrenciler, Yunanca ve Latince klasik metinlerinin ezberlerini de yaparlardı. Bu metinlerden alıntılar yapılır ve geçmişle gelecek arasında bir bağ kuran yorumlamalar yapılması istenirdi.

Eğitim hayatında annesi Atia’nın büyük katkısının olduğunu söylemek çok da yanlış olmayacaktır. Dini ve geleneksel eğitimlerini almış olup bu öğretilere duyması gereken saygıyı büyük oranda annesi sağlamıştır¹⁹. *Apollodros* tarafından almış olduğu eğitimde büyük ölçüde etkilenmiş olan Octavianus, ahlaki kuralların içerisinde geçtiği öykülerin anlatıldığı dersleri sevmiş ve etkilenmiştir²⁰.

¹¹C. Dio *Roman History I-II.*, çev. Earnest Cary, Herbert B. Foster. Loeb Klasikler Kütüphanesi, 9. Basım Harvard University Press, 1914 58. s., 33.

¹²Cicero, Orator 120.

¹³Rawson 2003 s., 99-112.r

¹⁴Goldsworthy 2014 s., 32-35

¹⁵Goldsworthy, 2014 s., 70

¹⁶Goldsworthy, 2014 s., 70

¹⁷Roma okullarında ya da evlerde ders veren dil ve edebiyat öğretmeni.

¹⁸Nicolaus of Damascus *Life of Augustus* çev. Clayton M. Hall., Kessinger Legacy Reprints., 2010 s.,3. 4.

¹⁹S.A. Cook ,*Cambridge Ancient History, vol.x, The Augustan Empire*, Cambridge University Pres, New York, 1934. s. 5-7 ayrıca Atia’nın anneliği ile ilgili bkz. Tacitus, *Dialogues* 28. Loeb Klasikler Kütüphanesi 1914, s.307

²⁰P. Grabsky,*Caesar: Ruling the Roman Empire* Parkwest, New York 1998, s. 61

Octavianus 13 yaşlarında iç savaşın olduğu, sistemsel olarak sıkıntılar içerisinde olan bir Roma yaşamaktaydı. Bu yıllar içerisinde dayısı Iulius Caesar siyasi amaçlarına ulaşmak için hem kamusal hem de askeri birçok hamle içerisindedir. Konu bütünlüğünden ve Octavianus'un hayatından çok sapmamak adına bu tarihi aralığa girmeden devam etmek daha sağlıklı olacaktır. İç savaş sırasında Octavianus üvey babasının evinde annesiyle birlikteydi ve büyükannesi Iulia MÖ 51 yılında öldüğünde, Iulia'nın cenaze töreninde konuşma yapan Octavianus, büyük bir övgü almıştı. Ailesinin geçmişte yapmış olduğu işler ile arasında bir bağlantı kurmuş ve gelecekte kendisinin de başarılar elde edeceğine dair atıflarda ve vaatlerde bulunmuřtu²¹. Genç yaşlarında dikkatlerin odağında olduğu ilk yer cenaze törenidir diyebiliriz.

Octavianus İç savaş yıllarında üvey babasının Roma dışındaki evlerinden birinde kalmaktaydı. Ailesi Roma kentinin o sıralarda çok güvenli olmadığını düşünmüş olmalıydı. Birkaç sene geçtikten sonra MÖ 47 yılında Roma'ya gelmiş 18 Ekim günü resmi olarak yetişkin bir erkek olmuş ve Octavianus, 16 yaşlarında çocukluk döneminden artık ıkmıřtır²². İlk kez sakal tıraşı olmuş ve saçı kesilmiştir. Octavianus, *toga virilisi* giyerek yeni statüsünü de belli etmişti. Aile evinde seremoniler düzenlendikten sonra aile dostları ve erkek akrabaları Octavianus'a şehrin merkezi boyunca eşlik etmişlerdi. Forumdan geçerek *Capitolium* Tepesi'ne gidilir orada Juppiter Tapınağı'nda gençlik tanrısı *Juventus*'a kurban kesilip adak adanırdı²³. Caesar'ın yeğenin bu önemli anında yanında olup olmadığı kesin olarak söylemek çok mümkün değildir. Bu yıllarda Roma'da olduğu düşünülürse büyük bir ihtimalle yeğenini önemli bir günde yalnız bırakmamış olması da ihtimaldir.

Bu yıllarda Pompeius destekçilerinden biri savaş sırasında ölünce, rahipler heyetinde bir boş yer açılmıştı. Caesar, yeğeni Octavianus'u bu mevkie aday gösterdi²⁴. Seçimler sonrasında genç Octavianus ilk resmi görevini almış oldu. Bu durum Caesar için Octavianus'un bir yeğenden daha fazla, Caesar'ın bir akraba yandaş yetiştirme çabasının da olduğunu gösterir. Bu durum çok gariptenmemelidir. Dönemim şartlarını ve siyasi entrikaları düşünüldüğünde büyük hedefleri olan Caesar için yanında duracak sağlam ve güvenilir insanlar lazımdı. Hem akrabası hem de Octavianus'un özgüvenli, iyi eğitim

²¹Suetonius *Augustus* VIII

²²Toga giyme sırasında yaşanmış olduğu anlatılan bir hikâyede ise Octavianus'un togasını çıkarırken tuniğinin yırtıldığı ve ayak bileklerine düştüğü anlatılır. Bu da senatonun bir gün bu genç adama tabi olacağına işarettir. Suetonius *Augustus* VIII., *Damascus Life of Augustus* 4., Rawson 2003 s., 140-143

²³Suetonius *Augustus* VIII

²⁴Goldsworthy, 2014 s., 70

almış bir genç olması, Caesar gözünde iyi bir destekçi olacağı izlenimini vermiş olmalıdır. Octavianus, Pompeius'a karşı yapılacak sefer için İspanya' ya gitmiştir²⁵. Savaşa hastalığından dolayı çok geç katılmış olsa da Caesar tarafından özel bir samimiyet ve karşılama görmüştür²⁶. Caesar'ın Afrika zaferinin ardından Roma'ya dönmesiyle, Octavianus *Patricius* yapıldı²⁷. Octavianus, Pompeius tarafında savaşan arkadaşlarının akrabalarının affedilmesini Caesar'dan istemiş ve Caesar tarafından bu talep olumlu bir şekilde karşılanmıştır. Bu dönemler de birkaç fahri görevler alan Octavianus, dayısı Caesar ile olan ilişkilerini iyiye götürmüştür²⁸.

Octavianus, Caesar tarafından Apollonia'ya, siyasi, askeri ve özel hayatında önemli bir yer tutan arkadaşı Agrippa ile gönderilmiştir²⁹. Parthlar'a karşı sefer hazırlığında olan Caesar, yeğenini askeri olarak da iyi bir şekilde yetiştirmek istiyordu. Octavianus Apollonia da askeri talimler yapıp Yunan edebiyatıyla ilgilenirken, MÖ 44 yılı 15 Mart günü senato toplantısında dayısı ve rol modeli Caesar suikasta kurban gitmişti³⁰.

Octavianus'a, suikast haberi annesi tarafından yazılmış olan bir mektupla ulaşmıştır ve Octavianus'a hızlı ve sessiz bir şekilde İtalya'ya dönmesini söylenmiş, mektupta muhtemel Caesar'ın akrabalarının da tehdit altında olabileceğini yazılmıştır.³¹ Octavianus bu haber üzerine etrafındaki kişilerden tavsiye alabileceği bir kurul toplanmasını istemiştir. Bura da bulunan danışmanları ya da arkadaşlarının birkaçının ismini bilmekteyiz. Salvidienus Rufus ve Marcus Vipsanius Agrippa'dan büyük ihtimalle bu duruma karşı nasıl bir duruş sergilemesi gerektiğine dair fikirlerini almıştı³². Caesar'ın

²⁵Goldsworthy, 2014 Augustus s., 70-77

²⁶Suetonius, Augustus 8. 1.

²⁷Goldsworthy, 2014 Augustus s., 70-77

²⁸Goldsworthy, 2014 s., 70-77., J. Osgood, *Caesar's Legacy. Civil War and the Emergence of the Roman Empire*. 2006 s., 31

²⁹W. Eck., *The Age of Augustus.*, 1998 s,27

³⁰“Caesar oturduğunda (15 Mart günü düzenlenen toplantıya katıldığında) *komplocular Caesar'a saygılarını sunacaklarmış gibi etrafını sardılar. Cimber Tillius sanki bir şey isteyecekmiş gibi hemen ona yaklaştı, başıyla hayır işareti yapıp isteğini başka zamana erteleyen Caesar'ın her iki omzundan togasına yapıştı; sonra “Bu resmen şiddet uygulamaktır” diye bağırarak Caesar'ı, Casca kardeşlerden biri arkasından, boğazının biraz altından yaraladı. Caesar, Casca'nın yakaladığı koluna kalemni sokarak karşılık verdi. Ayağa kalkmaya çalıştı fakat başka yaralar daha aldı. Her taraftan kendisine sivri kamalarla saldırıldığını fark edince, başını togasıyla örttü, aynı zamanda bendenin örtülü olan alt kesimiyle, düzgün bir şekilde düşmek için togasının kıvrımlarını ayağına kadar çekti. Yirmi üç yerinden yara almıştı. İlk darbeye ses etmeden sessizce inlemişti. Fakat kimileri üzerine saldıran Brutus'e “Sen de mi, oğlum” dediğini aktarmışlardır...*” metnin tamamı için ayr. bkz. Suetonius *Iulius Caesar LXXXII.*, Eck 1998 s., 28

³¹Eck 1998 s., 27

³²Eck 1998 s., 27-34., Goldsworthy, 2014 s., 61

ölüm haberi yayıldıkça, civardaki lejyonlardaki yüzbaşılar ve çeşitli rütbelerden kişiler Octavianus'un yanına ziyarete gelmişlerdir³³. Askerler dışında şehir temsilcileri de burada ziyarete gelerek Caesar'a olan bağlılıklarını ve Octavianus'un güvende olacağını temin etmişlerdir.³⁴ Octavianus burada daha fazla beklemeden Roma'ya doğru yola çıkmak istemiştir. Bu fikri birçok danışmanı tarafından desteklenmese de Octavianus yetişme tarzı ve Caesar'a duyulan sevgi karşısında büyük ihtimalle daha fazla beklemek istememiştir.

Bu sıralarda Caesar'ın cenaze töreni halka açık bir yerde yapılmış, nasıl öldürüldüğü halka anlatılmış ve vasiyeti Antonius tarafından okunmuştur³⁵. Caesar, geniş bahçelerini halka bırakmıştır. Geçmiş zamanlarda yaptığı bağışlara ek olarak her vatandaşa belli bir miktar para bağışı yapmıştır. Caesar'ın kişisel servetinin dörtte üçü Octavianus'a kalmıştır. Caesar'ın mirasını alabilme koşulu ise, yeğenin Caesar ismini almasıydı³⁶. Bu miras sadece bir imparatorun servetine sahip olmaktan çok daha fazlasıydı. Octavianus, Caesar ismini aldığı gibi, Caesar'ın devlet görevlerini, elde ettiği onurları ve siyasi gücünün de mirasçısı olmuştur³⁷. Birçok araştırmacıya göre bu miras Octavianus'u güçlü kılan temel faktördür. Fakat bu mirası Octavianus'un reddetme gibi bir şansı varken kabul etmesi, onun bir takipçi ve göz açık bir genç olduğunu bize göstermektedir. Caesar'ın mirasının maddi ve siyasi gücünü kullanma kabiliyeti gösterebilmesi bile Octavianus'un iyi yetiştirilmiş genç bir Romalı olduğunu bize gösterir. Bu miras birçoklarına göre kanlı bir mirastı. Octavianus bunu kabul ederken henüz 19 yaşındaydı ve siyasi rakiplerine göre çok toydu. Mirası kabul etmesi onun omuzlarına büyük yükler yükleyecekti. Herkes onu Caesar'ın takipçisi olarak görecekti ve neredeyse aynı başarıları elde etmesini bekleyecekti.

Octavianus, Caesar'ın gazilerinin için de bulunduğu orduyla Roma'ya dönmüş Caesar adı da dahil bütün mirası kabul etmiştir. Bu kabulden sonra Gaius Julius Caesar adını almıştır. Octavian veya Octavianus ismini, Caesar adını aldıktan sonra çok kullanmamıştır. Bu ismi çok kullanmama sebebi ise kendi mütevazı kökenlerini hatırlatmak istememesi olmuştur³⁸. Augustus unvanını aldığı döneme kadar, Julius Caesar ile karıştırılmaması için Octavianus adı ile anlatılır.

³³Eck 1998 s., 27-34., Goldsworthy, 2014 s., 61

³⁴Osgood, 2006 s., 31

³⁵Suetonius *Iulius Caesar* LXXXIV

³⁶Suetonius *Iulius Caesar* LXXXIII

³⁷Suetonius *Iulius Caesar* LXXXIII

³⁸Eck,1998, s., 10

Caesar suikastının hemen ardından hangi siyasi fraksiyonun galip geleceği belirsizdi. Aynı zamanda Octavianus'u zor bir siyasi süreç bekliyordu. Burada elindeki en büyük kozu Caesar'ın büyük mirasıdır. Bu miras maddi bir gücün yanında, önemli siyasi bağlantıları da Octavianus'un etki alanına bırakmıştır. Diğer bir taraftan en büyük rakibi Marcus Antonius'a karşı, kendisine destek veren senato üyeleridir. Octavian dayısının intikamını almak için yemin etmişti. Roma da huzursuz bir ortam vardı. Kitlese olarak büyüyen bu huzursuzluk Caesar'ın intikamının alınmasıyla son bulacak gibi duruyordu.

Marcus Antonius ile miras konusunda ters düşmüşler ve Antonius sürekli Octavianus'un, Caesar'ın gerçek oğlu olmadığını ağır bir dille ifade etmiştir³⁹. “Önemli bir soydan gelmeyen ve yalaka bir çocuk” olduğu söylemleri Octavian için hafife alınamaz söylemlerdir⁴⁰. Bu süreç içerisinde dikkat çekilmesi gereken diğer bir isim ise Cicero'dur. Cicero, Octavianus hakkında gerçekten ne düşünüyordu bilmemiz çok mümkün olmasa da ortak bir amaç için Octavianus cephesinde yer almıştır⁴¹. Dönemin önemli senatörlerinden biri olması yanında hitap gücü ve etki alanı iyi olan Cicero, Antonius'u büyük bir tehlike olarak görmekteydi. Cicero ve birçok senatör içinde en uygun isim Octavianus olmuştur⁴².

Roma'da Octavian hızla daha fazla destek kazandı. İlk olarak, evlat edindiği babasının öldürülmesinin intikamını almayı amaçladığını açıkladı, bu da yasal olarak tanınan bir amaçtı, çünkü sadakati ve aileye olan bağlılığı bunu gerektiriyordu. Octavianus ayrıca Caesar'ın zaferlerini onurlandırmak için temmuz ayı sonlarında yapılması planlanan oyunları da kutladı⁴³. Oyunlar sırasında bir kuyruklu yıldız (*sidus Iulium*) ortaya çıktığında, Caesar'ın tanrı yapılması gerektiğinin bir işareti olarak dile getirilmiştir⁴⁴. Octavianus genç olmasına karşın temkinli ve kurnazca hamleler yapmıştır. Octavianus Caesar'a bir tapınak yapılmasıyla üvey babasının tanrı olmasını sağlayacaktı⁴⁵. Bu kimsenin gözüne çok batmayan bir hamle olurdu. Çünkü Caesar ölüydü ve artık ona verilecek olan bütün unvanlar sadece onurlandırma amacıyla olacaktı. Octavianus'un amacına hizmet edecek olan durum ise artık tanrısallaştırılmış bir babanın

³⁹Goldsworthy 2014 s.,133

⁴⁰Suetonius *Augustus* XII

⁴¹Eck 1998 s., 27-34

⁴²Goldsworthy 2014 s.,133

⁴³Eck 1998 s., 27-34., Goldsworthy, 2014 s., 61

⁴⁴Eck,1998, s., 11

⁴⁵Eck 1998 s., 34., Goldsworthy, 2014 s., 61-72

oğlu olacaktı (“*Divi Filius*”) ama her hamlenin bir zamanı vardı ve bunu çok iyi biliyordu. Octavianus, Roma kentinde attığı her adımı söylediği her sözü dikkatlice seçmiştir.

Octavianus’a *Propraetor* ve *İmperium* unvanları verilmiştir⁴⁶. Bu unvanların verilme amacı komutasındaki orduyu yasal bir şekilde yönetebilmesi içindi. Mevcut ordusu ile tehdit oluşturmuş olacak ki, senato Octavianus’u düşman olarak karşılarına almak yerine yasal olarak tanımayı seçmiştir diyebiliriz⁴⁷.

Roma, siyasi olarak iç karışıklıkların çoğalmasıyla iyice dar boğaza girmeye başlamıştı. Antonius bu süreçte Roma’yı terk etmiştir⁴⁸. Brundisium yakınlarındaki dört lejyonu emrine çağırmıştır, Ancak Antonius'un iki lejyonu, Octavianus'u daha çekici bularak ona karşı geldi ve Octavianus’un saflarına geçtiler⁴⁹. Bu Octavianus’un askeri olarak elini güçlendirmiştir. Bu süreç aynı zamanda Octavianus için kendini ispat etmek için çok keskin bir dönemdir. Bu dönemlerde, Aulus Hirtius ve Vibius Pansa *consul* olarak seçilmişlerdir⁵⁰. Bu isimler sağlam Caesar destekçileriydi. Bu seçimlerde Octavianus’un elini güçlendirmiştir. Antonius’un hırsları ve mutlak güç istemesi senato tarafından tehditkâr hamleler olarak görülmüştür⁵¹. Bu iki isimde Antonius’a karşı durmuşlardır. Octavianus senatonun kendisine olan ihtiyacının farkındadır ve bu süreci olduğunca akıllıca yönetmek zorundadır.

Belli bir süredir Mutina da olan Brutus⁵², Antonius tarafından kuşatılmıştı. Bu çekişme Octavianus’un işine gelmiştir. Senato Antonius’a karşı savaş kararı çıkarmıştır. Octavian'ın artık senato'nun tek askeri kolu haline gelmişti. Mutina da Hirtius ve Pansa ile orduyu kontrol etmişlerdir⁵³. Bu savaş sırasında her iki consul de ölmüştür. Mutina savaşından sonra Antonius ordusuyla batıya doğru harekete geçmiştir. Octavianus ise Roma’ya dönmüştür ve Antonius vatan haini ilan edilmiştir⁵⁴. Octavianus bu süreçte kendisi için en büyük riskin Antonius olduğunu düşünmüş olmalı ki Caesar’ın katili Brutus’e yardım götüren orduyu yönetmiştir. Bu hamlesinin intikam sözünü unuttuğu

⁴⁶Augustus *Res Gestae* I.

⁴⁷Eck 1998 s., 27-34., Goldsworthy, 2014 s., 61

⁴⁸Osgood, 2006 s., 31

⁴⁹Osgood, 2006 s., 31

⁵⁰Eck 1998 s., 27-34.,

⁵¹Osgood, 2006 s., 31

⁵²Caesar'a karşı komplonun iki lideri olan Brutus ve Cassius'un kendileri için illegal iktidar pozisyonları kurmuşlardır. Brutus Makedonya'yı yasadışı olarak işgal etmişti ve Cassius aynı işgali Suriye'de yapmıştı. Eck 1998 s., 27-34.,

⁵³Eck 1998 s., 27-34.,

⁵⁴Osgood, 2006 s., 31., Goldsworthy 2014 s.,133

anlamında karşısına geleceğini biliyor olmalıydı. Siyasi hayatının daha başlarında bile bıçak sırtı kararlar almak zorunda kalmıştır.

Bu savaş sonrasında siyasi olarak iki consulün ölmüş olması ve halen mutlak bir siyasi durumun olmaması her iki tarafında ellerini güçsüzleştirmiştir. Bir tarafta genç ve çok tecrübeli olmayan Octavianus diğer tarafta ise elindeki gücü giderek kaybeden Antonius. MÖ 43 yılında Octavianus *consul* seçilmiştir. Bu makama bu kadar erken yaşta kendisinden önce kimse ulaşamamıştı. Diğer bir *consul* ise yine Caesar'ın yeğeni Pedius olmuştur. Bu siyasi gücü eline aldıktan sonra hızlı bir şekilde Brutus ve Cassius'a tekrardan verilmiş olan hakları ellerinden alınmıştır. Diğer dikkat çeken hamle ise Antonius ve Lepidus'un vatan hainlikleri düşürülmüştür⁵⁵.

Octavianus, Antonius ve Lepidus'un ordularındaki askerlerin çoğunluğu Caesar için savaşmış askerlerdir. Bu askerlerin büyük bir çoğunluğu da Caesar'ın intikamının alınmasını istiyorlardı. Askerlerin isteklerinin ne olduğunun çok bir önemi yokmuş gibi gözükse de her iki tarafta ordunun istekleri yerine getirilmediğinde başlarına gelecek olan şeyleri tecrübe etmişlerdi. Bu üç liderinde fark ettikleri daha önemli bir şey vardı Roma'da ciddi bir siyasi otorite boşluğunun olması. Belki başlangıçta farklı yollara gitmiş olsalar da artık yan yana gelmeleri gerektiğini düşünmüşlerdir. Böyle bir mücadeleden her iki tarafta ciddi zararlar almış ve almaya da devam edeceklerdi.

Octavianus, Antonius ve Lepidus elçiler aracılığıyla anlaşmak istediklerini birbirlerine belirtmişler ve Bononia'da bir araya gelen bu üç lider karşılıklı görüşmeler sonucunda anlaşmaya varmışlardır⁵⁶. Bu anlaşma sonucunda Roma'yı kendi aralarında üçe bölerek birlikte yönetme kararı çıkmıştır II. Triumvirlik olarak tarihe geçen bu anlaşma sonucu senato tarafından da onaylanmıştır⁵⁷. Octavianus siyasi olarak karmaşık bir dönemi arkasında bırakmış fakat daha kanlı bir döneme geçiş yapmıştı. Triumvirlik olarak aldıkları kararların en sert, ölüm listeleri oluşturmak olmuştur⁵⁸. Birçok soylunun ve senatörün isminin bulunduğu bu listede en dikkat çeken isim yine Cicero'dur. Octavianus'un Roma'ya geldiğinde istekli ya da isteksiz yanında durmuştu. Büyük olasılıkla hem Antonius'u hem de Octavianus'u istemiyordu⁵⁹. Ama siyasi olarak Octavianus'un tarafında durmuştu. Octavianus kendisi için çaba göstermiş birisinin

⁵⁵ Cook 1934 s., 12

⁵⁶ Goldsworthy 2014 s., 155-158. Eck 1998 s., 34

⁵⁷ Goldsworthy 2014 s., 155-158

⁵⁸ Eck 1988 s., 35. Goldsworthy 2014 s., 152

⁵⁹ Cicero'nun MÖ 44 yılının eylül ayında yaptığı ünlü konuşmada, Antonius'u senato karşısındaki en büyük tehdit olarak gösteren konuşması bunun net bir göstergesidir. Syme 2002 s.,114-120

ismini bu listeye yazdırmış olamazdı. Cicero'nun ismi bu listeye mutlak Antonius tarafından alınmıştır. Octavianus'un burada karşı gelip gelmediği tam olarak bilinmemektedir. Şöyle bir varsayımda bulunmamız da mümkündür. Siyasi hayatının başlangıcında canı gönülden olmasa bile yanında durmuş olan Cicero'nun, bir gün ona ihanet edebileceğini düşünmüş olabilir. Listeye adını belki kendisi yazdırmamıştı ama Cicero'nun da öldürülmesi işine gelebilirdi. Zaten büyük bir düşmanlık ortamı vardı. Octavianus bir adım geri çekilerek Antonius'un bu işi halletmesini beklemesi onun için yeterli olmuştur. Bu ölüm listelerinde adı geçenlerin birçoğu yakalanıp öldürülmüş veya Roma'dan kaçmışlardır⁶⁰. Her iki durumda da mal varlıklarına Triumvirlik tarafından el konulmuştur. Bu kanlı dönem içerisinde boşalan makamlara yandaş isimler getirilmiştir. Mevcutta olan siyasi güçleri giderek artmıştır. Octavianus bu dönem içerisinde kendisine daha sağlam bir siyasi taban oluşturmuştur diyebiliriz.

MÖ 42 de konsüller, Caesar'ın hayatı boyunca yaptığı işlerin onurlandırılması kararı almışlardı. Caesar artık bir tanrı olarak kutsanmıştı. Octavianus tarafında Caesar için bir tapınak yaptırılmaya başlanmıştı. Bu durum Octavianus'u da tanrının oğlu yapmış olacaktı. Octavianus bu süreç içerisinde siyasi bir evlilik yaparak, Antonius'un üvey kızı olan Claudia ile evlenmiştir⁶¹. Bu siyasi evlilik Octavianus ve Antonius arasında kısa süreliğine de olsa bir bağ oluşturacaktı.

Octavianus ve Antonius, Caesar'ın intikamını almak için, Makedonya da Philippi' de, Brutus ve Cassius ile MÖ 42'de savaşmışlar ve bu savaştan galip çıkmışlardır⁶². Bu durum Octavianus'u iyice güçlendirmiş ve verdiği intikam sözünü tuttuğu için çok daha fazla destek görmesini sağlamıştır. Bu savaştan sonra yeni bir iç çekişme başlayacaktır. Roma imparatorluğunun geniş sınırlarını kimin nasıl yöneteceği şeklinde Octavianus ve Antonius tekrardan bir mücadeleye gireceklerdir. Octavianus Roma'ya dönmüştür fakat Antonius'un kardeşi Lucius Antonius burada Octavianus'a zorluklar çıkarmıştır⁶³. Octavianus, Lucius Antonius'u da yenilgiye uğrattıktan sonra Roma kenti üzerindeki etkisi ve merkezi otoritesi daha da sağlamlaşmıştır. İç savaş daha yeni bitti derken yeni bir iç savaş kapıdaydı.

Caesar'ın katilleri cezalandırılmış, Octavian babasının öcünü almıştı. Artık daha farklı sorunları vardı. Antonius'u, Pompeius ve Lepidus ile mücadele etmek zorunda

⁶⁰ Eck 1998 s., 35-40

⁶¹ Eck 1998 s., 35-40

⁶² Eck 1998 s., 35-40. Goldsworthy 2014 s., 159-168

⁶³ Goldsworthy 2014 s., 15-168

kalacaktı⁶⁴. Maecenas'ın iyi hatipliği ve ikna etme kabiliyeti sayesinde Pompeius ile bir anlaşma yapacaktır. Pompeius'un karısı'nın annesi olan Scribonia ile evlendi⁶⁵. Tabii bu sırada Antonius'un üvey kızıyla olan evliliğini de bitirmiştir. Octavianus verdiği her karar dönemin şartlarına göredir. Antonius ile bağlarını kuvvetlendirmek için yaptığı evliliği bitirmesi, bu yıllarda daha riskli bir rakip olarak Pompeius'u görmesinden kaynaklanmalıydı. Bu olay antik Roma'da sıkça karşımıza çıkan siyasi evliliklerin çok basit bir örneğidir. Bu evlilikle Octavianus kendini Pompeius'a aile bağları ile bağlamış olmuştur⁶⁶. Buna benzer bir evlilikte, Octavianus'un kız kardeşi Octavia ve Antonius evliliğidir. Brundisium ve Mutina'da karşı karşıya gelen Octavianus ve Antonius arasındaki anlaşmazlığın devam etmemesi için araya giren eski askerler ve bazı senatörler tarafından gerçekleştirilmiş bir evlilik⁶⁷. Fakat araya giren anlaşmazlıklar ve küçük çaplı savaşlar Antonius ile Octavianus'un arasının tekrardan gerilmesine sebep oldu⁶⁸.

Roma ve II. Triumvirlik için maddi zorluklar gittikçe artıyordu. Gazi askerlere yer tahsis etmeleri gerekiyordu. Octavianus kendi komutasındaki askerlere toprak dağıtımını yapmıştı ve ordunun ona olan bağı giderek artıyordu. Bazı çiftçilerin mallarına el koyularak da olsa askerlerine verdiği sözü tutmuştur. Ordunun yanında olması gerektiğini biliyordu. Siyasetin çirkin yüzüyle çoktan tanışmıştı. Onun için köylüden veya toprak sahibi diğer insanlardan arazilerini alıp askerlerine vermekte atması gereken bir adımdı. Ordunun desteğine bu süreçte çok daha fazla ihtiyacı vardı. Aynı zamanda Pompeius Akdeniz'de ciddi bir tehdit oluşturuyordu⁶⁹. Kıyı kesimleri yağmalıyor ve Roma'ya ulaşması gereken tahılların büyük bir kısmını ele geçirmişti. Bu durum Roma kentinde yiyecek ihtiyacının artmasına neden olmuştur.

Octavianus, eşi Scribonia kızları Iulia'yı dünyaya getirdikten sonra eşinden ayrılmıştır. Bu sıralarda Livia ile olan bir aşk sarmalına girmişti⁷⁰. Livia bu süre içerisinde eski eşinden hamileydi. Octavianus Roma yasalarına aykırı olan bir evliliği siyasi gücünü kullanarak resmileştirmiştir. Livia ile evlenmek için özel bir izin almış ve tören MÖ 17 Ocak 38 yılında yapılmıştır.⁷¹ Livia'nın farklı siyasi grupları birleştirmek üzerindeki etkisi

⁶⁴Goldsworthy 2014 s., 159-169

⁶⁵Goldsworthy 2014 s., 159-169

⁶⁶Cook 1934 s., 30

⁶⁷Cook 1934 s., 30. Eck 1988 s., 40

⁶⁸Cook 1934 s., 30

⁶⁹Goldsworthy 2014 s., 183-186

⁷⁰Goldsworthy 2014 s., 189

⁷¹Eck 2002 s., 24

çok büyüktü. Aile bağlarıyla bunu sağlayabilecek bir kadındı.⁷² Octavianus'un bu evlilik için aceleci olması ya aşkından ya da politik olarak güçlü bir kadınla evlenmeyi düşünmesindedir.

Pompeius ile görüşmeler yapılmıştı ve bazı hakları tekrar tanınmıştı. Bu süreçte Misenum anlaşması yapılmıştır.⁷³ Aslında birbirine benzer iki güç odağı karşı karşıya gelecekti. Octavianus ve Pompeius babalarını onurlandırmak için yaşayan gençlerdi. Bu benzerliğin içindeki en büyük fark, Octavianus, suikaste kurban gitmiş özlem duyulan bir liderin, Pompeius ise savaş kaybetmiş ve kaçak durumdayken öldürülmüş bir babanın takipçisiydi. Pompeius tekrardan Sicilya ve Akdeniz'de yağmalamalar yapmaya başlamış ve gerginliği tekrardan arttırmıştır⁷⁴. Octavianus bir deniz savaşına girdiğinde daha şanslı kendisi olacağını düşünmekteydi. Onun için tekrardan masaya oturup bir anlaşma daha yapmanın anlamı kalmamıştı. Pompeius büyük bir tehditti ve artık ortadan kaldırılması gerekiyordu. Yapılan ilk deniz savaşında Pompeius şanslı bir galibiyet almıştır ve Octavianus bu yenilgiden sonra Antonius ile görüşmüştür. 120 tane gemiye karşılık 1000 tane iyi eğitilmiş mızraklı askerini vermiştir⁷⁵. Bu karşılıklı asker transferi, Pompeius ile yapılacak deniz savaşında Octavianus'un işine epeyce yarayacaktır. Octavianus tekrardan ciddi bir toparlanma gerçekleştirecek ve çocukluk arkadaşı Agrippa'yı burada görevlendirecektir. Agrippa, zeki, yetenekli ve donanımlı bir gençti⁷⁶. Bu özelliklerinin yanında en öne çıkan tarafı Octavianus'a olan sadakatidir. Pompeius ile ikinci karşılaşma her iki tarafta da ciddi kayıplara yol açmıştır⁷⁷. Bu savaşın galibi Octavianus olmuştur. Pompeius elinde kalan adamlarıyla bu savaştan kaçmıştır. Sonraki zamanlarda Antonius tarafından tekrar bir yenilgiye uğratılacak ve öldürülecektir⁷⁸. Savaş sonrası Octavianus büyük bir zafer kazanmış ve yağmacı bir adamın faaliyetlerine son vermiştir. Uzun zamandır süren olumsuzluk ortamına bu galibiyetle birlikte bir ara verildi. Pompeius'un İtalya'ya gelen tahılın buraya ulaşmasını engellemesi ve kıyı şeritlerinde yaptığı yağmalardan dolayı yaşanan sefalet ortadan kalkmıştır⁷⁹.

Octavianus için geçen sıkıntılı zamanlar son bulacak gibi durmuyordu. Roma Triumvirlik tarafından yönetilmeye çalışılıyordu. Bu üç büyük liderden birisi artık kendi

⁷²Roma yasalarına göre bir kadın kocasından ayrıldıktan sonra en az 10 ay geçmesini beklemeliydi.

⁷³Goldsworthy 2014 Augustus s., 187

⁷⁴Goldsworthy 2014 s., 190-196

⁷⁵Goldsworthy 2014 Augustus s., 194

⁷⁶Cook 1934 s., 30

⁷⁷Cook 1934 s., 30

⁷⁸D., Shotter, "Augustus Caesar", 1991 s., 54-56

⁷⁹Shotter, 1991 s., 54-56

yetki alanını daha fazla artırma çabasına girişecekti. Lepidus, Sicilya'nın ele geçirilmesinden sonra burada Octavian'ın askerlerinden ziyade, Pompeius'un ordusunun kendi emri altına girmesini sağlamıştır⁸⁰. Lepidus bu hamlesinin kendi sonunu hazırladığının farkında bile olmadığı anlaşılmaktadır. Etki alanını genişletemeye kararlıydı. Octavianus görüşme için bu bölgeye gitmişti. Askerlere kendi saflarına çekilmeleri konusunda konuşma yaptı. Garip olan durum kendi saflarına çekemeye çalıştığı askerlerin birçoğu daha yeni yapılmış bir savaşta düşman askerleriydi. Octavianus kararlı ve kolay kolay direnci kırılan bir lider değildi. Bundan önce de yaptığı gibi belki ajanlar belki de kendi güçlü konumu sayesinde Lepidus'un emri altındaki ordunun büyük bir çoğunluğunu savaşmadan, Octavianus kendi saflarına çekmişti⁸¹. Belki de Lepidus ordusunu Octavianus'a karşı savaşmak için yeterince ateşleyememiştir. Caesar'ın takipçisi olduğu kadar, ciddi onurlar ve savaşlar kazanmış birisine karşı ordusunu ateşleyememiştir. MÖ 36 yılında, ordusunun neredeyse tamamını kaybeden Lepidus, zırhını ve pelerini çıkarıp sadece togasıyla gelip Octavianus'a teslim olmuştur⁸². Lepidus'un bütün yetkileri elinden alınmıştır ve tutsak bir hayata mahkûm edilmiştir⁸³. Octavianus bir savaşa girmeden önemli bir zafer elde etmiştir. Bu durum, onun taşımış olduğu Caesar isminin gücünü ve Octavianus'un bu mirası akıllıca yönettiğinin çok iyi bir örneğidir.

Artık Roma imparatorluğu iki lidere kalmıştı. Bugünün geleceği neredeyse herkes tarafından bekleniyordu. Sıkıntılı zamanlar anlaşmalarla atlatılmış olsa da bu iki büyük gücün kafa kafaya gelmesi an meselesiydi. Octavianus Roma'ya döndü ve zaferini kutladı. Senato ve halk tarafından giderek artan bir güvene sahip olduğu görülmektedir. Roma'da daha uzun süre geçirmesi ve burada yapmış olduğu faaliyetler sayesinde, Antonius'dan daha fazla destekçi toplamıştır⁸⁴. İç savaşların bir süre son bulmuş olması, bir nebze dahi olsa Roma halkına nefes aldırıştır. Octavianus bu süreci iyi bir şekilde değerlendirmiştir. Uzun süredir dışardan bir düşmanla değil sürekli Roma ordularının birbirleriyle savaşması ve siyasi otoritenin sağlam bir şekilde kurulamaması halkı yorduğu kadar senatoyu ve liderleri de yormuştur.

⁸⁰Cook 1934 s., 30

⁸¹Goldsworthy 2014 s., 200

⁸²Cook 1934 s., 30

⁸³Goldsworthy 2014 s., 200, ayrc. bknz. R. Weigel, Lepidus The Tarnished Triumvir 1992, s. 90-92

⁸⁴Goldsworthy 2014 Augustus s., 200

Octavianus ve Antonius arasındaki durum Antonius'un, Mısır'ın ünlü kraliçesi Kleopatra'nın yanına yerleşmesi ile daha kötü bir hale gelmişti⁸⁵. MÖ 37 tarihinde kraliçeyle evlenmesi Antonius'un kariyeri açısından bir dönüm noktası olmuştur⁸⁶. Octavianus'un, arkadaşları Agrippa ve Maecenas'ın politik becerileriyle yön verecekleri politik ve askeri bir propaganda ile Roma kentinde giderek itibarını kaybediyordu. Antonius, Kleopatra'nın Caesar'dan olan çocuğu Pompaius Caesar'ın onun gerçek çocuğu olduğu için yasal varisi olması gerektiğini belirtmiştir⁸⁷. Octavianus için önemli bir tehlike daha ortaya çıkmıştır. Caesar'ın gerçek oğlu.⁸⁸

Bu dönem içerisinde sıkça vurgu yapılan nokta, Antonius'un Cumhuriyetçi ve Romalı kimliğini bırakıp, Mısırlı gibi yaşıyor olmasındadır⁸⁹. Aynı zamanda ülkenin refahını düşünen ve eşyle Roma'da gerçek bir Romalı lider gibi yaşayan Octavianus daha fazla destek görüyor olmalıdır. Burada siyasi propaganda devreye girmiş ve Antonius iyice gözden düşmeye başlamıştı. Octavianus, Antonius'un, Roma Cumhuriyetine karşı tehdit oluşturan biri olduğunu göstermek ve savaşta senatonun desteğini almak için uğraşıyordu. Senato da Antonius'a karşı ağır konuşmalar yapmıştır⁹⁰. Büyük olasılıkla başlangıçta bu fikrine çok sıcak bakılmayacaktı Antonius ne olursa olsun büyük bir komutan ve önemli bir siyasi figürdü. Senato da yapılan konuşma da Antonius'un Mısır geleneklerine göre yaşadığı vurgulanmıştı. Doğuya özgü giysiler giyiyor, doğuya özgü bıçak taşıyor, şiirlerde ve sanat eserlerinde *Osiris* olarak gösteriliyordu⁹¹. Antonius tamamen yozlaşmış, tanrısız, yumuşak bir hale gelmişti ve Kleopatra tarafından büyülenmişti⁹². Octavianus Antonius'a karşı savaş açmanın çok mantıklı olmadığını düşünmüştür. Daha akıllıca bir yol izlemesi gerekiyordu. Asıl düşmanı Kleopatra gibi göstermiş ve propaganda çalışmalarına böyle devam etmiştir⁹³.

Halk Romalı liderler arasında yaşanan gerilimler ve savaşlardan bıkmıştı. Senato iki liderin de savaşmasından yana olmamalıydı. Bunun için bu yolu seçen Octavianus'un ana düşüncesi Antonius ile değil başka bir düşmana açılan savaş gibi göstermeye çalışmıştır. Uzun zamandır çekişme halinde oldukları Antonius, aslında kendi bacağına

⁸⁵R. Syme "The Roman Revolution" (Revised) Oxford University 2002 s., 275

⁸⁶Syme 2002 s., 275

⁸⁷Syme 2002 s., 274-275

⁸⁸Syme 2002 s., 275

⁸⁹Zanker, P "The Power of Images in the Age of Augustus", The University of Michigan, 1988. s., 45-47

⁹⁰Zanker 1988. s., 45-47

⁹¹Zanker 1988 s.,45-47

⁹²Zanker 1988 s., 47

⁹³Zanker 1988 s., 47

sıkıştır. Bu durumu fırsata çevirmek Octavianus için geniş çaplı bir siyasi propaganda yapması anlamına gelmekteydi ve bu süreci gayet başarılı yönetmiştir. Octavianus MÖ 32 yılında resmi olarak Kleopatra'ya savaş açmıştır⁹⁴. Bu savaşın kazanılması Octavianus için bambaşka bir döneme geçiş anlamına gelmekteydi.

Octavianus askeri olarak hazır hale geldiğinde sefere çıkmıştır. Agrippa'nın saldırılarıyla başlayan savaş Octavianus lehine ilerliyordu. Octavianus Actium'da Antonius'u kara ve denizde sıkıştırmıştı⁹⁵. Uzun süren ablukalar sonucu Antonius'un ordusunun direnci kırılmıştı. Actium savaşı sırasında yine önceden şahit olduğumuz düşman saflarından askerlerin Octavianus tarafına geçtikleri bilinmektedir. Savaş Octavianus'un zaferiyle sonuçlandı. Savaş sonrası Caesar'ın öz oğlu olan Caesar (Caesarion) ve Antonius'un en büyük oğlu da öldürülmüştür⁹⁶. Bu sayede ne Mısır için ne de Antonius için bir varis ortada kalmamıştır. Octavianus ilerde karşısına çıkabilecek bir rakip bırakmama niyetindeydi.

Actium savaşından sonra Octavianus için başka bir rakip kalmamıştır. Yıllarca süren iç savaşlar ve siyasi entrikalar bitmişti. Genç bir takipçi olarak başladığı bu yolculuğu artık tamamen yön değiştirecektir. Bu dönemden sonrası onun ve Roma için bambaşka şeyler vadediyordu.

2.2. Augustus Kişiliği

“Altıncı ve yedinci konsüllüğüm sırasında (MÖ 28-27) iç savaşlara son verdikten sonra, herkesin onayıyla bütün yetkileri üzerime aldığım halde, Cumhuriyet üzerindeki gücümü Senatus ve Roma halkına devrettim. Bu hizmetimden dolayı karar alan Senatus bana “Augustus” ismini verdi ve evimin kapısının önünü defne yapraklı çelenklerle ve yurttaşlık tacı ile süsledi⁹⁷”

Actium zaferinden sonra Octavianus, Roma kentine hemen dönmemiştir. Mısır'a bir sefer düzenlemiş burada Antonius'a sonra darbeyi vurmuştur. Mısır'a bir vali (prafectus) atamıştır.⁹⁸ Roma için mali sıkıntıların yaşandığı bir dönemde, Mısır'ın zengin

⁹⁴Goldsworthy 2014 s., 200-212

⁹⁵Goldsworthy 2014 s., 217-244

⁹⁶Goldsworthy 2014 s., 217-244

⁹⁷Augustus Res Gestae 34

⁹⁸Antonius'a karşı yapılan mücadelede kilit bir rol oynayan “Gaius Cornelius Gallus” bu göreve getirilmiştir. 30'lu yaşlarında azimli bir süvari sınıfı mensubudur. Ayr. Bknz. R. Syme, 2002., s., 252.

kaynakları önemlidir. Mısır'ın Roma İmparatorluğuna bağlanması ekonomik olduğu kadar siyasi bir güçte kazandırmıştır. Bu süreç içerisinde Roma kentinde Octavianus'a çeşitli onurlar veriliyor, kendisi Roma Kentinde olmamasına rağmen senato ve halk onun adına dualar edip kurbanlar kesiyordu⁹⁹. Octavianus Mısır'dan sonra Suriye'ye gitmiştir¹⁰⁰. Burada da bazı düzenlemeler yapıp yıllardır sıkıntılı olan bu bölgeyle ilgilide adımlar atılmıştır. Doğu bölgesinde Parthlar ile bir mücadeleye girmeme kararı alan Octavianus Parthlar ile ilişkiler kurmuş ve Roma'nın doğu sınırlarını da barış getirmiştir diyebiliriz¹⁰¹. Peki Octavianus bu büyük zafer sonrasında Roma'ya dönüp neden zafer coşkusu doyasıya yaşamamıştı?

Actium'dan sonra Roma Kentine dönmeyip, siyasi ve askeri sorunlar yaşanan bölgelere gidip bu bölgelerin sorunlarıyla ilgilenmiştir. Octavianus Roma'ya döndüğünde zaten şanlı bir muzaffer komutan olarak karşılanacağından neredeyse emindi. Bir zafer sarhoşluğuyla Roma'ya dönüp ona verilmiş veya verilecek olan onurları alabilirdi. Bu bölgelerde yaşanan sıkıntıların acilen çözülmesi gerektiğinin farkındaydı. Savaş meydanında kılıcıyla kazanmış olduğu zaferini, şimdi siyasi zekasıyla pekiştiriyordu. Actium zaferi sadece bir savaş kazanmanın dışında, bölgesel siyasi gücünü arttıran bir başarı haline gelmişti. Ayrıca karakter olarak dönüşümü belki de bu savaştan sonra başlayacaktı. Octavianus savaş kazanan bir komutandan çok daha fazlası olmayı hayal ediyordu. Uzun yıllardır yozlaşmış siyasilerden, iç savaşlardan ve yoksulluktan bıkmış olan Roma'ya barış getirmenin hazzıyla yaşıyordu. Savaş kazanmış bir komutan olarak değil barışı sağlamış bir lider olarak Roma'ya dönecekti.

MÖ 29 yılında Roma'ya dönen olan Octavianus'u halk büyük bir coşkuyla karşıladı. Octavianus Roma'ya döndükten sonra üç gün arayla, Illyria seferi, Actium zaferi ve Mısırın topraklara katılması adına zafer alayları kutlamıştır¹⁰². Roma da değişim rüzgarları esmeye başlamıştı fakat Octavianus her şeyin birden olmaması gerektiğini düşünmüş olmalıdır. Bu kadar güçlü bir liderin bütün yetkiyi üzerine toplaması zaten bundan önceki dönemlerde yaşanmış olaylardı. Halkın ve senatonun belki de bu dönemki en büyük korkusu, Octavianus'un da böyle bir şey yapmasıydı. Fakat yavaş ve kurnaz hamlelerle bu yetkileri kendisinde toplamamanın daha güvenilir olacağını düşünmüştür.

⁹⁹Augustus *Res Gestae* VIII

¹⁰⁰Octavianus'un Mısır ve Suriye'de yapmış olduğu diğer faaliyetler için bkz. Goldsworthy., 2014 s., 236-238.

¹⁰¹Augustus *Res Gestae* IX, XXXII

¹⁰²Augustus *Res Gestae* IV

Halkın ve senatonun büyük bir çoğunluğu Octavianus'un arkasındaydı. Senatoda yeniden yapılanmalar gerçekleşti. Birçok senatör değişimi yaşamıştır. Bu mevkilere büyük çoğunlukta kendine destek veren insanları getirmişti. Senatoyu kendi hükmü altında tutabilmesi büyük bir önem taşıyordu. Resmi kaynaklarda geçmese de büyük olasılıkla Caesar gibi acı bir sonla kariyerinin bitmesinden korkuyordu.

MÖ 29 yılında *Princeps Senatus* yetkisini almıştı¹⁰³. Yani senatonun en önde gelen kişisi olmuştu. Bu unvan Octavianus'a senatoda yapılacak oylamalarda, konuşmalarda öncelik tanımıştır. Senato içerisindeki seçimlerin ve görevlerin artık daha düzenli olmasını sağlayacaktı. Aynı zamanda ilk konuşan, ilk oy veren olmak aslında kendi isteğini belirtmenin en basit yolu olmuştur. Geleneksel kurumlar canlandırılmaya başlanmıştır. Roma dini yaşantısında ciddi çöküşlerin yaşandığı bir dönemden geçiyordu. İç karışıklıklar ne tapınakların onarımına imkân vermişti ne de buralarda gerçekleşen ritüellere. Octavianus hızlı bir şekilde restorasyon işlemlerine başlanmasını istemiştir.¹⁰⁴ Halkın ihtiyacı olan yiyecek ihtiyaçlarının neredeyse üç katına yakın bir kısmı halka dağıtılmıştır. Büyük inşaa projeleri halka iş imkânı sağlıyordu. Halkın uzun zamandır çektiği sıkıntıları bilen Octavianus bu hamleleriyle halka barış ve bereketli yılların geldiğini hissettirmiştir.

Roma'yı siyasi olarak nasıl bir dönem beklediği ise halen bir endişe yaratıyordu. Agrippa'nın Cumhuriyetin devamı niteliğinde bir yönetim biçimini, Maecenas'ın ise Octavianus'da toplanmış yetkilerle bir monarşik düzen istediği bilinmektedir¹⁰⁵. Bu isimler önemlidir çünkü birçok savaşta yan yana oldukları kadar Octavianus Roma kentinde olmadığında işlerini kentte takip eden isimlerdir¹⁰⁶. Octavianus arkadaşlarına danışır ve fikirlerine önem verirdi. Ama Caesar'ın yaşadığını yaşamak istemiyordu. Yavaş ve emin adımlarla ilerleyecekti. İsteklerini doğrudan yapmaya kalkışması yaratmaya çalıştığı imajını zedeleyebilirdi. Kendisi bir unvanı ya da makamı gasp etmeyecek, senatonun kendisine vermesini sağlayacaktı. MÖ 28 yılında, Triumvirlik döneminde aldığı yetkilerin son bulacağını kendisi açıklamıştır¹⁰⁷. MÖ 27 yılında Octavianus yedinci kez konsül olmuştu. Bu seçimden birkaç hafta sonra senatonun toplanmasını istemiştir. Octavianus iyi bir hatipti ve ikna kabiliyeti yüksek biriydi. Senato

¹⁰³Syme 1939 s., 306-307

¹⁰⁴Bu dönem içerisinde yapılan mimarilerin, nasıl ve neden yapıldığı mimaride propaganda başlığı altında ele alınacaktır.

¹⁰⁵Levick 2013 s., 125,173-174

¹⁰⁶Syme 1939 s., 306-307

¹⁰⁷Dio 53.8. 1-2

önemli bir gelişme yaşanacağından neredeyse emindi. Korkuları bu kadar güçlü hale gelmiş Octavianus güç zehirlenmesi yaşayabilirdi. Octavianus'un bu konuşmasını Dio bizlere aktarmıştır. Konuşmanın özünde Octavianus gönüllü bir şekilde bütün yetkilerinden vazgeçeceğini söylemişti¹⁰⁸. Konuşmasının içinde elinde bulundurduğu her şeyden vazgeçmeye hazır olduğunun vurgusunu yapıyordu. Alışık olunmayan bir durumdu ve senatoda şok etkisi yaratmıştır. Unutulmaması gereken bir nokta daha vardır. Octavianus, Caesar'ın takipçisiydi. Octavianus kendisine verilmek istenen birçok şeyi elinin tersiyle itmişti. Hep aklının bir kenarında babası Caesar yatmaktaydı. Resmi olarak Octavianus'un hisleri ve düşüncelerini bilmemiz mümkün değildir. Çok erken yaşlarda babasını kaybetmiş Octavianus için baba figürü Caesar'dı. Onun adımlarını izlemiş olması da çok normal bir durumdur. Bu konuşmadan sonra senato ikiye ayrılmış olmalıdır. Kimileri Octavianus'un numara yaptığını düşünüyor diğer taraf ise Octavianus görevleri bırakırsa oluşacak siyasi boşluktan yeni bir iç savaşın çıkmasından korkuyorlardı. Görevini bırakmaması için senatodan büyük bir destek alması da böylelikle açıklanabilir. Barış içerisinde rahat bir hayat sürmek istediğini söylemişti. Ama senatonun ısrarları onun imparatorluğunda başında olması yönündeydi. Octavianus'da bu isteklerini kabul etti. Bu toplantı iki farklı yönden ele alınabilir. Birincisi gerçekten Octavianus bunu istemiş olabilir miydi? Bütün güçlerinden vazgeçip huzurlu bir hayat mı istiyordu? İlk olarak bu kadar gücü elde etmenin zorluğunu yaşadktan sonra bir anda bırakıp gitmek istemesi çok mantıklı durmamaktadır. Eğer ki gerçekten bırakıp gitmek isteyen birisiyse bundan önce attığı her adımı anlamsızlaştırıyordu. İkinci yönden bu toplantı Octavianus'un kurnazca planlamış olabileceği noktadır. Senatonun gözünde her şeyden vazgeçmeye hazır bir lider olarak durduğunda o bir şey talep etmeyecek senato ona verecekti. Konuşmanın içeriğinde elinde bulundurduğu her şeyi sayması, ben nelerden vazgeçiyorum demekten çok sanki etki alanının gücünü vurgulamak içindir. Alçak gönüllü, bütün dünyevi güçlerden fedakârlık edebilecek bir lider profili çizmek için hazırlanmış olan bir konuşma gibi durmaktadır. Bu durum Octavianus'un kötü bir lider olup olmadığını bize göstermez, bu durum onun siyasi becerilerini ve arkasından insanları nasıl sürükleyebildiğini gösterir.

¹⁰⁸ “Neredeyse tanrısal olan benden daha yüze gönüllü kim vardır? Tanrılar şahidim olsun ki Romalılardan ve müttefiklerden oluşan büyük bir orduya sahibim, Neredeyse (birkaç yeri ayrı tutar) bütün denizlerin hakimiyim. Şehirlere ve eyaletlere sahibim. Barış içerisinde olduğunuzda hepsinden önemlisi itaat etmeye memnun olduğunuzda, bütün bunlara rağmen ben gönüllü bir şekilde kendi isteğimle böylesine büyük bir egemenlikten vazgeçiyorum. Böylesine devasa, elimde bulundurduğum ve kullanabilir olduğum gücü bırakıyorum.” Dio 53. 8. 1-2 Loeb çev.

Bu dönemde Octavianus'un evinin kapısına meşe yapraklarından yapılan *corona civica* senato tarafından asılmıştı¹⁰⁹. Bütün halkın hayatının kurtarıcısı olduğunu belirlemek içindi. Bölgelerin yönetimi on yıllık bir süre için senato tarafından ona verilmişti¹¹⁰. Yönetimi altındaki bölgelere *legatuslar* görevlendiriyordu. Ayrıca senato yönetimindeki eyaletlere ise oy ile seçilen kişiler görevlendiriliyordu. Bölge yöneticilerinin yetkileri kısıtlıydı. Bu durum eyaletlerde görev yapan kişilerin sonralarda sıkıntı yaratmasını engelleme amacıyladır diyebiliriz. Eyaletlerin yönetimi Octavianus ve senatonun elinin altındaydı.

Senato Octavianus'a başarılarından ve kurtarıcı rolünden dolayı yeni bir isim vermek istiyordu. Roma'nın kurucusu *Romulus* ismi düşünülmüştür¹¹¹. Octavianus'un yeniden kuruluşun kahramanı olmasıyla ilişkilendirmek istemişlerdir. Fakat Romulus isminden vazgeçilmiştir. Senato yeni bir isim verme konusunda hem fikirdi. Munatius Plancus ise *Augustus* ismini önermiştir¹¹². Senato tarafından da onaylanan bu isim Octavianus'a verilmiştir¹¹³. Augustus ismi hem tanrısal hem de güçlü bir kimlik ismiydi¹¹⁴. Senato Augustus'a hem tanrısal bir anlam yüklemek hem de bilinen evrenin tek hâkimi demek istemiştir. İsimler Roma imparatorluğunda önemlidir. Kişinin görevini belirttiği kadar onun kimliğini de vurgular.

Augustus adına *Curia Iulia*'ya altından yapılmış olan, *culpeus virtutis* (onur, erdem kalkanı) yerleştirilmişti¹¹⁵. Onun adına yapılmış olan bu kalkan, Augustus'un vatanına ve tanrılarına göstermiş olduğu erdemli hareketlerinin onurlandırılması

¹⁰⁹Zanker 1988 s., 92-93

¹¹⁰Octavianus yönetimine bırakılmış eyaletler için ayrı. bkz. Goldsworthy 2014 s.,265

¹¹¹Zanker 1988 s., 98

¹¹²Zanker 1988 s., 98 D. Kienast 1996., *Römische Kaisertabelle* s.,61

¹¹³*Augustus*: Yüce, kutsal, çok saygın, heybetli, soylu, muhteşem, onurlu, görkemli anlamlarına gelmektedir. Augustus ismi baktığımız zaman geniş bir yelpazede birçok anlam ifade etmektedir. *Augere* (büyüme, yükselmek, çoğalmak) fiilinden de türetilmiş bir isim olabileceği düşünülmektedir. Augustus'un Roma İmparatorluğunu geniş sınırlara ulaştırması, sosyal ve ekonomik anlamda geliştirmiş olması isminin içerisinde böyle bir fiil kökü kullanılmasını desteklemiş olabilir. *Augur* terimine bakacak olursak, kehanetler veren ve ömür boyu rahiplik yetkisi alan bir sınıf olan *Augurlardan* da türetilmiş olabileme ihtimali yüksektir. Aynı zamanda Romulus ve Remus, Roma'yı *augur* kuşu "*augustum augurium*" etrafında kurmuşlardır. Roma'nın ilk kurucularına bir göndermedir. Birçok anlamda onursal bir unvan olarak, Augustus ismi mükemmel bir seçimdir. Resmen iktidardan feragat ederken bile, kendisini özel bir aura ile çevrelemektedir. Sanki tek başına "Augustus" adı kendisine tanrısallık bahsetmiş gibidir. Goldsworthy 2014 s.,268 Zanker 1988 s., 98

¹¹⁴Tezin bu kısmına kadar Octavianus ismini kullanmış olmam hem dönem olarak Augustus ismini almamış olmasından hem de bazı kaynaklarda Augustus için kullanılan Ceasar isminin, Iulius Caesar ile karışıklık yaratmaması içindir. Bu kısımdan sonrasında tarihe geçmiş olduğu adı Augustus kullanılacaktır.

¹¹⁵Zanker 1988 s., 95

adınadır¹¹⁶. Augustus, "Cumhuriyetin restorasyonu" ve yeni siyaset tarzının yaratılmasıyla eş zamanlı olarak, Roma toplumunu iyileştirmek için yeni oluşumlar ortaya koydu. Başlıca temalar dinin, geleneğin yenilenmesi ve Roma halkının onurudur. Daha önce hiç yeni bir yönetici, görsel imgelerde bu kadar etkili bir şekilde somutlaşan bu kadar geniş kapsamlı bir kültürel program uygulamamıştı¹¹⁷. Siyasi propagandasını görsel imgeler ile halka ve senatoya yavaş yavaş hazmettirecekti. Roma'nın yeniden canlanması için bir tür propaganda kampanyası gerektiğini düşünüyordu. Actium'dan sonra imgelerin gelişmesinde olduğu gibi, Augustus yolu gösterip ilk adımları atacaktır. Actium'dan döndükten sonra, MÖ 29 yıllarında dini tekrardan canlandırma politikasını restorasyonlar ve kurumların yeniden düzenlenmesi hayata geçirecektir. Yeni yapılan mimarilerde ise Augustus geçmiş ile kendisi arasında bağ kurabilecek bunu da görsel bir imge propagandasıyla gerçekleştirecekti. Bizzat kendisinin bu işlere bakması çok mümkün görünmese de sadık ve etkili kurmaylarıyla bu işleri halletmeye başlamıştı.

Augustus senato tarafından aldığı yetkilerle neredeyse Roma ordusunun tek komutanıydı¹¹⁸. Siyasi hamlelerinden sonra askeri seferler için hazırlıklara başlamıştır. Eyaletlerde istikrarı sağlamak ve yeni bölgelerin ele geçirilmesi için sefere çıkacaktı. Roma'dan Galya'ya gitmiştir¹¹⁹. Buradaki kalışı kısa sürmüş İspanya eyaleti merkezi Tarraco'ya geçmiştir¹²⁰. İspanya eyaleti yıllardır sıkıntılı bir bölgeydi. Yerel ayaklanmalar ile yağmalara bir çözüm bulmak Augustus'un hedefiydi¹²¹. Augustus İspanya seferi sırasında rahatsızlanmıştı. Rahatsızlığı büyük bir şey olmasa gerek ki burada kalıp seferi yönetmeye devam etmişti¹²². Ama İspanya'nın fethi hem geniş sınırlar hem de zorlu arazisinden dolayı yıllar sürebilirdi. İspanya'dan sonra *Cantabria* ve *Asturalılar* ile savaşmıştır¹²³. Bu savaşlardan sonra Roma'ya tekrar dönmüştü. Ianus Tapınağı'nın kapıları tekrardan kapatılmıştı¹²⁴.

Ordu Augustus için büyük bir önem taşımaktaydı Roma'ya 19 yaşında döndüğünde de sahip olduğu mirasın gücüyle kurduğu ordu belki de onu o günlerde

¹¹⁶*Culpeus Virtutis* kalkanının bir kopyası Güney Fransa Arles'ten günümüze kadar gelmiştir. bkz. Goldsworthy 2014 s., 269, Arles kopyası için ayrı. bkz. Zanker 1988 s., 95

¹¹⁷Zanker 1988 s., 101

¹¹⁸Eck., 1998 s., 99

¹¹⁹Eck., 1998 s., 99

¹²⁰Zanker 1988 s., 78

¹²¹Eck., 1998 s., 99

¹²²D. Magie. "Augustus" War in West Spain 1920, s., 39

¹²³Zanker 1988 s., 78

¹²⁴Goldsworthy 2014 s., 268

ayakta tutmuştu. Askeri başarılar ve siyasi ilişkilerle bugüne gelmişti. Ordu içerisindeki sıkıntıların geçmişte nelere yol açtığını çok iyi biliyordu. Ordunun yönetimini başka birisine vermesi yeni bir güç odağının ortaya çıkmasına neden olabilirdi. Senatonun elinde bulunan asker sayısı ise tehdit oluşturamayacak kadar azdı.

MÖ 23 yılında ise Augustus'un yetkileri yenilenmiştir¹²⁵. Senatoyu ve Halk meclisini (*Concilium Plebis*) toplantıya çağırabiliyordu¹²⁶. Aynı zamanda her senato toplantısında yeni bir yasa sunma hakkı vardı. Bu yetkiler Augustus'u giderek güçlendirmişti. Senato ve halk meclisi üzerindeki etkisi arttığı gibi yapmak istediği yasalar veya tasarıları daha hızlı gerçekleştirebilmesine imkân sağlamıştı. Augustus'un konsüllük yaptığı yıllara da bakacak olursak hep yakın çevresinden insanlarla bu görevi yönetmişti¹²⁷. Sık istifalar ve yeni seçimler konsüllük makamını itibarsızlaştırıyordu. Bunun en büyük sebebi ise Augustus'un yakın çevresinden insanlarla birlikte yaptığı konsüllükler ve Augustus'un Roma'da bulunan egemen güç olmasıdır. Neredeyse tek başına bir yönetimden bahsetmemiz mümkündür. Bu yıllar da Augustus konsüllükten de istifa etmişti. Senato çoğunluğu bu durumdan hoşnut değillerdi. Kendisine iki kere teklif edilmiş olan diktatörlüğü de reddetmişti. Buna rağmen Augustus, Roma sınırları içerisindeki herkesten daha fazla güce ve yetkiye sahipti.

MÖ 22 yılında Sicilya eyaletine gitmişti. Bura kendi sorumluluğunda olan bir eyalet değildi. Senatonun egemenliği altında olan Sicilya, Roma için büyük bir önem taşıyordu. Son yıllarda çekilen kıtlık için Sicilya'nın tahıl gücü kullanılacaktı. Kendisi Roma Kentinde olmamasına karşın, *Comitia Centuriata* Augustus'u aday olmadığı halde konsül seçmişti. Halk meclisinde ve senatoda, aday olamayan Augustus için oy pusulalarına Augustus ismi yazılıyor öyle oy kullanılıyordu. Augustus aday olmadığı halde böylesine büyük bir istek görmesi büyük ihtimalle huzursuzluklara sebebiyet veriyordu. Roma'da olmadığı bu dönemde başka adaylar ortaya çıkıyordu. Marcus Rufus burada adaylığı alabilmek için şiddet yöntemlerine bile başvurmuştu. Halk ve senato Augustus'un yokluğunda tekrardan karışıklıklar yaşanacağını bu barış ortamının zedeleneceğine dair olan korkularını arttırmıştı. Augustus gerçekten bu görevi neden istemiyor tam olarak bilinmez. Büyük ihtimalle tek başına yönetim istediğini açık bir şekilde belli etmiyordu.

¹²⁵Goldsworthy 2014 s., 301

¹²⁶Goldsworthy 2014 s., 301

¹²⁷Goldsworthy 2014 s., 301., W. Lacey *Augustus and Principate. The Evolution of the System* 1996 s., 100

Konsüllük istifası ve seçimlere katılmama isteği de bu rejimin değişmesini istemesindedir. Ama her türlü iki fikrini açık bir şekilde belli etmiyor tutum ve davranışlarıyla senato ve halkı kendi isteğine çekmeye çalışıyor gibidir.

Augustus MÖ 20 yılında Suriye'ye gitmişti. Burada Parth'lar ile bir savaş düşünmüyordu. Burada tehdit olduklarının farkındaydı ama bölgedeki yerel yönetimlerle iyi ilişkiler kurup onların sadakatini kazanmıştı. Parth'lar da burada bir savaş istemiyordu. Augustus burada MÖ 41 yıllarında Parth'lar tarafından ele geçirilmiş olan lejyon sancaklarını tekrardan almıştı. Neredeyse 20 yıldır Parth'ların elinde olan lejyon sancaklarını tek bir asker kaybetmeden, savaşmadan geri almıştı. Politik zekâsı sayesinde elde etmiş olduğu bu başarı büyük yankı uyandırmıştır. Bu büyük başarı için senato yeni onurlar vermek istemiştir fakat Augustus çoğunu reddetmiştir. Augustus yeni bir unvana zaten ihtiyaç duymuyordu. Elinde bulundurmuş olduğu güç yeterince azametliydi. Aklında daha farklı fikirlerin olması bir yana halk üzerinde Augustus'un alçakgönüllü bir lider olduğu imajı çiziyordu. MÖ 19'da Simas'a geçmiştir. Burada kendisine isteklerde ya da hediyeler de bulunan heyetleri kabul etmişti.¹²⁸

Augustus Roma'ya döndüğünde halen bir konsül görev yapmaktaydı. Augustus consilium principis kurulunu kurmuştu. Bu kurulda 15 senatör görev yapıyordu. Bir teklifi senatoya sunmadan önce burada ölçüp biçiyor ve senato karşısına çıktığında elini güçlendirmiş oluyordu. MÖ 18 yılında Augustus'un eyaletlerdeki egemenliği beş yıl daha uzatılmıştı. Aynı yıl Agrippa'ya tribunus yetkisi verildi. Augustus'dan sonraki en yetkili ikinci kişi olmuştu. MÖ 17 de torunları Lucius ve Gaius'u oğulları olarak evlatlık edinmiştir. Augustus'un Iulia'dan başka bir çocuğu yoktu. Kendi yasal varisleri olarak da çocukluk arkadaşı Agrippa ve kızı Iulia'nın çocukları Gaius ve Lucius Caesar'ı seçmişti.

MÖ 13 yılında eski bir Triumvirlik müttefiki olan Lepidus ölmüştü. Lepidus uzun yıllardır Pontifex Maximus'tu. Birçok kişi tarafından, Augustus'un bu unvanı mağlup ettiği Lepidus'dan o yıllarda almaması şaşırtıcı bir olay olarak karşılanmıştı. Augustus neredeyse hiçbir unvanı kendi isteğiyle almamıştı hatta reddettikleri bile vardı. Onun için her şeyin bir zamanı ve uygun şartları vardı. MÖ 12 yılında Pontifex Maximus unvanı Augustus'a verilmişti. Bu unvan ile artık Roma'nın bütün dini görevlerinin başındaki isimde olmuştu. Pontifex Maximus ciddi ve önemli bir unvandı. Augustus bu unvanı almak için bir çaba sarf etmemiş gibi görünse de dini yapılaşmalar ve kurumlardaki

¹²⁸Goldsworthy 2014 s.,342

yaptığı değişimler sayesinde Pontifex Maximus unvanını bir gün kendisine verileceğini biliyordu.

Augustus ve Agrippa imparatorluğun tepesindeki iki isimdi. Augustus ile Agrippa arasındaki yetki ve güç farkını unutmamak gerekir. Aralarındaki ilişki çok farklı bağlarla kuvvetliydi. MÖ 12 yılında seferden dönen Agrippa hastalanıp ölmüştü¹²⁹. Agrippa Augustus için önemli bir yer tutmaktaydı. Çocukluk yıllarından beri beraberlerdi. Birlikte savaşmış ve birlikte politikalar belirlemişlerdi. Aynı zamanda Augustus'un damadı da olmuştu. Augustus, Agrippa'ya yaşamında birçok yetki vermişti. Aynı zamanda Augustus'un işlerinin yükünü hafifleten biriydi. Agrippa'nın ölümünden sonra eski eşi aynı zamanda Augustus'un kızı Iulia, Tiberius ile evlenmiştir. Tiberius ve Drusus Augustus için yeni destekçiler olmuşlardı. Fakat Drusus'un da ölmesiyle Augustus'a en yakın isim Tiberius kalmıştı.

MÖ 8 olduğunda Augustus'un eyaletler üzerindeki yetkisi on sene daha uzatılmıştı¹³⁰. Senato, Caesar'ın adını bir aya verildiği gibi Augustus'un da adını bir aya vermek istemişti. Augustus ilk kez konsül olduğu ve birçok zafer kazanmış olduğu, eski Roma takviminde Sextilis (altıncı ay) olan ayı bugün de kullandığımız gibi Ağustos (Augustus) ayı olmuştur. MÖ 6 yılında Augustus, Tiberius'a çeşitli onurlar verdi ve Agrippa'dan sonra kendi yükünü alacak birini bulmuş gibi görünüyordu. Tiberius'un da çok geçmeden birçok kamu görevinden istifa etmesi Augustus'u tek başına bırakmıştı. MÖ 5 yılında Augustus on ikinci kez konsül olmuştu. İmparatorluğun yönetimi için tek kalmıştı. MÖ 3 yılında ise on üçüncü kez konsül olmuştu. Torunları yetişkin yaşlarına geliyorlardı. Augustus için hem evlat ettiği oğulları hem de varisleriydiler. MÖ 2 yılında ise senato ve halk, Augustus'u Pater Patriae (Vatanın Babası) ilan etmişti. Genç bir delikanlı iken geldiği ve rakipleri tarafından "çocuk" olarak adlandırılıp küçük düşürülmeye çalışılan Augustus artık bütün Roma'nın babasıydı.

MS 2 yılında Augustus acı bir kayıp yaşayacaktı. Torunu ve evlat edindiği oğlu Lucius Caesar çok erken yaşta ölmüştür. Augustus büyük bir yıkım yaşamıştır. Yanında olan güvendiği insanların birçoğu ölmüştü. Tiberius görevlerini bırakıp kamu hayatından çekilmişti. Hissetmiş olduğu acı yönetimde tek başına kalmış olmasının verdiği acı değildi. Erken yaşta kaybettiği torunun acısıydı. MS 4 yılında diğer torunu Gaius Caesar da ölmüştür. Augustus birkaç sene içerisinde büyük kayıplar yaşamıştı. Bu iki gence

¹²⁹Syme 2002 s., 343

¹³⁰Syme 1939 s., 343-347

güveniyordu ve kendi oluşturduğu barış ve güven ortamını onların devam ettireceğini düşünüyordu¹³¹.

Augustus bu acı kayıplardan sonra bir varis bulmalıydı. Caesar adını bundan önce görülmemiş bir şekilde yüceltmmişti. Bir imparatorun Roma'da ulaşamadığı birçok unvana ve etki alanına sahipti. Augustus Tiberius ve Agrippa Postumus'u evlat edindi. Genç birinin evlatlık edinilmesi çok doğaldı. Fakat Tiberius neredeyse 45 yaşındaydı. Bu seçim aslında Augustus'un birazda elini kolunu bağlayan bir seçimdi. Mevcut durumda Tiberius, eski konsül ve damadıydı. Kendi soyağacında, Tiberius'dan daha iyi bir seçenek yoktu. Eğer ki kendi torunları yaşıyor olsaydı bu evlat edinme büyük ihtimalle gerçekleşmezdi.

Augustus MS 14 yılında Roma'dan ayrılmıştı. Vasiyetini yazmış ve Mülkiyetinin üçte ikisini Tiberius'a bırakmıştı. Üçte biri ise Livia'ya kalacaktı. Augustus Capri, Napoli gibi yerlerde bir süre kalarak vakit geçirmişti. Roma'ya dönüş yolunda Nola'daki villasına geçmiştir. Bu villa babasının da öldüğü yerdir. Son anlarını burada geçirmiş, 19 Ağustos MS 14 tarihinde, *Imperator Caesar Divi Filius Augustus* (İmparator Tanrı Caesar'ın oğlu Augustus) Vatanın Babası (*Pater Patriae*) hayatını kaybetmişti. Cenaze töreni düzenlendi ve *Campus Martius*'ta cesedi yakılmıştır. Bir kartal havaya bırakılmıştır, bu Augustus'un tanrıların arasındaki babasına katılmak için göğe yükselen ruhunu temsil ediyordu¹³². Augustus'un külleri yapımına yıllar önce başladığı Augustus Mausoleium'a konulmuştur.

3.MİMARİ ESERLERDE PROPAGANDA

Augustus söylemek veya anlatmak istediklerini, mimari ve görsel imgelerler kullanarak halkın zihnine kazımaya çalışmıştır. İnşa edilmiş olan yapılar, önemli mimari eserler oldukları kadar, Augustus için birer siyasi imge niteliği taşımaktadır. Kendi döneminde yaptırmış olduğu mimari anıtlar, kamu yararına oldukları kadar, Augustus'un propaganda amacı için araç olarak da kullanılmıştır.

Augustus atmış olduğu birçok adımı, politik çıkarlarını düşünerek atmıştır. Augustus'un sayısız propaganda araçları içerisinde mimari yapılar önemli bir yer

¹³¹Zanker, 1988 s.,220-223

¹³²Suetonius, Augustus 100

tutuyordu¹³³. Mimari yapılar, anlatılmak istenilen konulara kalıcı ev sahipliği yaptıkları kadar ifade edilen düşüncelerin zaman içerisinde tutarlılık kazanıp daha anlaşılır olmasına hizmet etmişlerdir¹³⁴. Böylece Augustus, propagandasını ve fikirlerini kalıcı bir şekilde mimari yapılar sayesinde döneminin ötesine taşımış olacaktır.

Augustus mimari yapılarda teknik açıdan da önemli değişimler yapmıştır. Augustus'un birçok yerde kullanılan ve sıkça atıfta bulunulan "Roma'yı tuğladan bir kent olarak alıp mermer bir kent olarak bıraktım" sözü, bu değişimin güzel bir örneğidir. Yeni kullanılan malzemeler ve teknikler ile Augustus kendisinden önceki dönemlere ait olan mimari yapılar ile kendi döneminde inşa edilenler arasında net bir fark ortaya koymuştur. Augustus, Roma kentinde bir nevi kentsel dönüşüm projesine başlamıştır¹³⁵. Roma kentinde anıtsal ve işlevsel olan birçok mimari projenin yapımına başlanmıştır. Augustus döneminde mimari yapılardaki önemli bir değişim ise Roma yerel gelenekleri ile Helen-Yunan dünyasının düşünce tarzı, malzeme ve yapı pratiklerinin karışımıdır. Yapı malzemelerinin arasında "Opus Caementicium"¹³⁶ (Roma harcı-betonu) sıkça kullanılmaya başlanılmıştır. Bu harç sayesinde anıtsal mimarilerin yapımı kolaylaştığı kadar mimari yapılarda kullanılan tonoz ve kemer gibi mimari unsurlar çeşitlilik ve gelişim göstermiştir.

Bu bölüm, Augustus'un siyasi ve dini fikirlerinin, imgesel yansımalarıyla dolu olan, Augustus dönemi Roma kentinde inşa edilmiş olan mimari eserlerin, nasıl birer propaganda aracı olarak kullanıldıklarını anlamamıza yardımcı olacaktır.

3.1. Palatin Tepesindeki Apollo Tapınağı

Augustus'a siyasi hayatında en büyük zorluğu çıkaran kişinin Antonius olduğunu söylemek yanlış olamayacaktır. Askeri, siyasi ve propaganda araçlarıyla Antonius, Augustus'a karşı çeşitli hamleler yapmıştır. Antonius'un kendisini Bacchus (Dionysos) ile bağdaştırması kendisini tanımlamamada bir referans olarak kullanılmıştır¹³⁷. Augustus

¹³³Gros-Sauron 1988 s., 65

¹³⁴Gros-Sauron 1988 s., 65

¹³⁵Filippo Coarelli "Rom. Die Stadtplanung von Caesar bis Augustus" "Kaiser Augustus Und Die Verlorene Republik" 1988 s., 69

¹³⁶Opus Caementicium: Roma mimarlığında yapılarda kullanılan beton türüdür. Tuğla ve taş kırıkları, pozzolana adı verilen volkanik bir kül ile veya kireç harcıyla karıştırılarak kalıba dökülmesiyle üretilmiştir. Campania ve Latium bölgesinden çıkmıştır. Anıtsal yapıların yapımını kolaylaştırdığı kadar daha ekonomik ve sağlam bir üründür. Metin Sözen, Uğur Tanyeli "Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü" 71. cilt / Büyük Fikir Kitapları Dizisi 1986 "Opus Caementicium"

¹³⁷İskenderin Doğu seferinde yeni bir Dionysos olarak kendisini tanımlamasından bir etkilenme söz konusu olabilir. bkz. Schlange-schöninghen Heinrich, Augustus., 2. Baskı 2012 s., 72

bu tanrısal referansa karşı Actium zaferinde kendisini koruyan ve zafer için en çok pay verilen tanrı Apollon ile bir bağ kurmuştu¹³⁸. Aynı zamanda Palatin Tepesi'nde evinin yakınına düşen bir yıldırımdan sonra buraya bir Apollo Tapınağı yaptırması gerektiğini düşünmekteydi (Resim 1). Augustus'un Apollo tapınağını yaptırırken birçok farklı çıkış yolu olmuştu. Apollo tapınağı, Augustus'un belirlemiş olduğu yeni görsel dilin güzel bir yansımasıydı¹³⁹ (Resim 2). Antonius'un kültürel tarzına bir karşılıktı. Apollo kültü Roma'daki ahlaki canlanmanın bir sembolü olacaktı¹⁴⁰. Augustus MÖ 36 yılında Apollo için bir tapınak inşa ettirmek istediğini belirtmiştir. Kökeni Yunan mitolojisine dayanan ve Roma'da uzun yıllardır dikkat çekmeyen bir tanrıyı seçmiştir. Apollo'nun seçimi hakkında en baskın görüş evine düşen yıldırımdan sonra "*Haruspices*"¹⁴¹ burayı Apollo'nun istediğini söylemiştir. Ayrıca antik anlatılardan bilinen bir hikâyede, Augustus'un annesi Atia'nın, Apollo tarafından hamile bırakılması da dikkat çekilmesi gereken bir noktadır¹⁴².

Birçok büyük kral ya da imparatorun, gücünün ölümlü bir babadan gelemeyecek olduğu algısı, Augustus içinde geçerli olmuştur. Kökenini tanrısal bir bağ ile güçlendirmek istemiştir diyebiliriz. Ayrıca Büyük İskender (III. Alexander) ile aynı hikâyeye sahip olması onunla eş tutulmak istemesinden kaynaklanmıştır¹⁴³. Birçok büyük liderin etkilendiği Büyük İskender'den Augustus'da etkilenmiştir. Augustus ile ilgili kehanetler ve mitolojik anlatımlar büyük bir ihtimalle gücü elinde topladıktan sonra ortaya çıkmıştır. Bu durum edebiyat ile yapmış olduğu propagandanın da gücünü bize göstermektedir.

Apollo Tapınağının yapımını, Actium zaferi, tanrının soyundan gelmesi ve evinin yanına düşen yıldırımın bir haberci olarak görülmesi gibi faktörler sağlamıştır. Bu

¹³⁸Zanker 1988 s., 237-240

¹³⁹Palatin Tepesi'ndeki Apollo Tapınağı'nın detaylı mimari özellikleri için ayrı ayrı bkz. Carettoni Gianfilippo "*Die Bauten des Augustus auf dem Palatin*", "*Kaiser Augustus Und Die Verlorene Republik*" 1988s., 263-267

¹⁴⁰Zanker 1988 s., 240

¹⁴¹Hayvanların iç organlarına bakarak tanrıların iradelerini belirten dini görevliler, kahinler. Augurlar kadar politik öneme sahip olmasalar da özellikle gökyüzü ile ilgili doğal olayları yorumlamışlardır. ayrı ayrı bkz. Smith W. "*A dictionary of Greek and Roman antiquities*" 1875 s., 587

¹⁴²Atia, Apollo Tapınağında gece ritüeline katıldığında uyuya kalmıştır. Yılan kılığında Apollo yanına yaklaşmıştır. Atia uyandığında temizlenme ihtiyacı duymuştur. Derisindeki yılan izini silemeyince Atia halk hamamlarına gitmeyi bırakmış ve dokuz ay sonrasında ise Augustus'u doğurmuştur. Başka anlatımda ise bir davette konuklar 12 tanrı gibi giyinmişler, Augustus ise Apollo kılığına girmiştir. Kehanetler ve antik hikaye için bkz. Suetonius, *Augustus* 94. 1-12., Dio 45 I. 2-3

¹⁴³Aynı hikâyeye Büyük İskender'in annesi Olympia içinde anlatılmıştı. Anlaşılan bu mitolojik anlatı tekrarlanarak propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Ortak temaların kullanılması ve Augustus'un Büyük İskender'den etkilenmesiyle ilgili ayrı ayrı bkz. Zanker 1988 s., 36-39, 79., D. Kienast, 2014 *Augustus, Prinzeps und Monarch* 5. Auflage s., 45.

faktörlerden bazılarını seçmek veya tapınağın yapılış amacını tek bir sebebe bağlamaya çalışmak zorlama gibi olacaktır. Bakıldığında hepsi de Augustus için Apollo'ya bir tapınak yaptırmasını kolaylaştıran faktörlerdir. Augustus yürüteceği propaganda yolunda tek bir çıkış noktasındansa birçok farklı koldan bu mesajı vermiştir. Roma dini içerisinde sıkça kullanılan veya sevilen bir tanrı yerine Apollo'nu seçmek tepki çekebilirdi. Fakat bu faktörlerin hepsi bir araya gelince Apollo için bir tapınak yaptırmak Augustus'un işini kolaylaştırmıştır¹⁴⁴. Gücünü pekiştirmek için propaganda araçlarını iyi kullanan Augustus Apollo tapınağını yaptırarak ne gibi bir güç elde etmişti?

Gücü elde etmenin birçok farklı yolu vardır. Yaşamı boyunca elde ettiği askeri gücü, maddi gücü siyasi gücü vb. örnekleri saydıkça Roma içerisinde itibarının nasıl arttığı anlaşılacaktır. Augustus bunların hepsini yıllar içinde elde etmişti. Sıra belki bunlardan daha kıymetli bir noktada olan yüksek bir prestij sahibi olmasına gelmişti. Prestijini yükseltmek ve etki alanını genişletmek için tanrısal bir güç Augustus'a büyük bir kuvvet sağlayacaktır. Apollo ile olan tanrı-oğul ilişkisi dünya üzerinde yaşayan bir yarı tanrı olmasını sağlayacaktı. Aynı zamanda kendisini Actium savaşında koruyan tanrının, Mars veya Minerva gibi Romalı bir tanrı olduğunu söylememiştir¹⁴⁵. Apollo seçimi bilinçli bir seçim olmalıydı. Aeneas ile bir bağlantı kurma yolu da olabilirdi.

Yıldırım düşmesi ise evinin yanına Apollo tapınağını yaptırmasını kolaylaştırmıştır. Hatta düşen bu yıldırım tesadüfen olsa da Augustus için bir şans olmuştur. Tapınağın evinin yanında olması Augustus'u daha da yüceltecektir. Apollo ile kurulacak bağ daha da güçlenmiştir. Tapınağı her ziyaret eden veya dini bir ritüel için orada olanlar, Augustus'un da yaşadığı yeri gözlemleyecek ve her Apollo ziyaretiyle Augustus göz önüne gelmiş olacaktır. Aynı zamanda kehaneti veren *Haruspices*, Augustus tarafından etkilenmiş ve yönlendirilmiş olmalıdır. Böyle bir tutum ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Augustus, kendi amacı doğrultusunda, yıldırım düşme olayını dini bir kehanet olarak, Apollo tapınağını yaptırma işini sağlam bir temele oturtmuştur diyebiliriz. Apollo'ya olan bağlılık ve minnet duygusunu, Actium savaşının yapıldığı yerde bulunan antik bir Apollo tapınağının yeniden inşa ettirip oraya on gemi adamasıyla da ilişkilendirebiliriz¹⁴⁶.

¹⁴⁴Hekster O., Rich J. "Octavian and the Thunderbolt: The Temple of Apollo Palatinus and Roman Traditions of Temple Building" *The Classical Quarterly*, Vol. 56., 2006, s., 149-168

¹⁴⁵Mars ve Minerva (Ares ve Athena) genel olarak savaş ile ilişkilendirilen Yunan mitolojisi kökenli tanrılardır. Romalı tanrılardan kasıt Yunan mitolojisi kökenli bile olsa neden Roma'da daha çok kült programı olan savaş tanrı veya tanrıçasını seçmemesine bir vurguda bulunmak içindir.

¹⁴⁶Murray and P. M. Petsas, *Octavian's Campsite Memorial for the Actian War* Philadelphia, 1989 s., 65

Augustus için Apollo'ya bir tapınak yaptırmak Actium savaşından galibiyetle dönmesini sağlayan tanrıya bir minnet duygusuydu. Antonius'un yaratmış olduğu imgeye karşın Apollo ile bir karşılık verilmişse olacaktı. Aynı zamanda kendi evinin yakınına bu tapınağı yaptırması da yıldırım düşmesiyle daha kolay olmuştur. Kendisi için anlatılan mitolojik hikayelerin çıkış zamanını tam olarak bilmediğimizden tapınağın yapılışının asıl sebepleridir diyemeyiz. Büyük bir olasılıkla Apollo tapınağının yapımından sonra bu hikayeler ortaya çıkmıştır. Bu hikayelerle birlikte de yürütmüş olduğu propaganda güçlenerek devam ettirmiştir.

3.2. Forum Augustus

“Savaşta elde ettiğim ganimetlerden kendi arazim üzerine, Augustus Forumu'nu ve Mars Ultor Tapınağını inşa ettirdim...”¹⁴⁷”

Augustus tamamlanması neredeyse 40 yıl süren Forum Augustus'u, yarattığı yeni imgelerin merkezi haline getirecekti. Bu kadar uzun bir süre neden yapılamadığının asıl sebebi kesin olarak bilinmemektedir. Büyük bir ihtimalle forumu yapmayı planladığı alanın yoğun nüfusu olan *subura* bölgesinden kaynaklı bir gecikme yaşanmıştır. Alanın dörtgen formunun kuzeybatı köşede sağlanamaması, Mars Ultor Tapınağının arka cephesinin forum duvarına yaslanması, burada bulunan evlerin ve sahibi olan parselleri kamulaştırırken çıkan zorluklar, süreci uzatmıştır¹⁴⁸. Forum Romanun ve Forum Caesar'ın bitişiğinde büyük bir kompleksi¹⁴⁹. Bu yeni forum anıtsal ve aynı zamanda kompakt bir alan olarak tasarlanmıştı. Dışardan simetrik bir şekilde yerleştirilememiş olmasına rağmen iç düzenlemesi oldukça düzgün, simetrik bir planda yapılmıştır¹⁵⁰.

Forum Augustus, Carrara'daki büyük taş ocaklarından getirilmiş olan, Luna mermeriyle inşa edilmişti. Augustus'un *“Roma'yı tuğladan bir kent olarak alıp mermer bir kent olarak bıraktım”* söyleminin en iyi örneği Forum Augustus'tur diyebiliriz (Resim 3). Forumun iç kısımları da renkli mermerler ile süslenerek Forumun ihtişamı daha da

¹⁴⁷Augustus *Res Gestae* 21

¹⁴⁸Pierre Gros-Gilles Sauron s.,62 *“Kaiser Augustus Und Die Verlorene Republik”* *“Das Politische Program der Öffentlichen Bauten”* 1988

¹⁴⁹Adı geçen forumların zamanla önemini yitirip (Augustusun asıl amacı da bu olabilir) dini ve idari propagandanın yapıldığı Augustus Forumu bir merkez haline gelecektir. Simon E. *Augustus* 1986 s., 46

¹⁵⁰Schlange-Schöningen H., 2012. s., 10-12

arttırılmıştır¹⁵¹. Farklı yerlerden getirilen egzotik mermerler, savaş ganimetlerini ve yapılan fetihlerin de gücünü ortaya açıkça seriyordu. Senato, forumun açılışında Augustus'u onurlandırmıştır¹⁵². Augustus sadece Caesar'ın intikamcısı değil vatanın kurtarıcı da olarak vurgulanmıştır. Forumun ortasında yer alan Quadriga'nın üzerinde "*Pater Patriae*" -vatanın babası- yazılmıştı. Quadriga'nın üzerinde, Augustus'un mağlup ettiği tüm halkların listelendiği bir yazıt vardı. Vatanın kurtarıcısı ve Roma'nın dünya hakimiyeti iddiasının vurgulanması dikkat çekicidir. Augustus'un askeri başarılarının senato tarafından göz önüne serilmesi¹⁵³.

Augustus yönetiminin yeni tarzı güçlenerek yükseliyordu. Forum Augustus, yeni düzeni ve bu düzeni kuran Augustus'un görsel propagandasını neredeyse eksiksiz bir şekilde yansıtmıştır.

Forumun yapıldığı yer o gün için belki de Roma kentinin en yoğun bölgesine yapılmıştı. Mevcutta bulunan Forum Romanum ve Forum Iulium'un yakınına yapılmış olmasıyla o bölgedeki yoğunluğu daha da arttırmıştır (Resim 4). Forumun göz önünde olması önemlidir. Yoğun Roma nüfusuna ve ziyaret eden herkese, Augustus propagandasının yapılması için önemli bir konum seçilmiştir diyebiliriz. Geniş bir alana sahip olan forum; yargı, idari ve kutlamalar gibi birçok kamusal faaliyetin gerçekleştirileceği yer olacaktır¹⁵⁴. Bu durum her önemli anda Augustus propagandasının sergilenmesi anlamına gelecektir. Forum Augustus, Augustus'un erdem ve askeri propagandasının en iyi gösterim yeri olmuştur. Forum Augustus' da propaganda tüm ihtişamıyla göz önüne seriliyordu¹⁵⁵.

Forum, Augustus'un planladığı propaganda programının dekoratif ve mimari bir simgesi olarak tasarlanmıştı. Augustus kendisine doğrudan bir ithafta bulunmaktan her zaman kaçınmıştır. Bunun yerine Forum içerisinde yer alan yapı ve heykellerle kendi propagandasını ip uçları ve imalarla yapmıştır. Seçilmiş olan kahramanlar Aeneas ve Romulus'tur. Roma'nın kurucusu olan efsanevi kahramanların seçimi gayet tabii bilinçlidir. Augustus, bitirdiği iç savaş ve arkasından gelen refah dönemi sayesinde, Roma'nın tekrardan kurucusu olduğunu vurgulamak istemektedir. Augustus

¹⁵¹Zanker 1988, s., 105., Augustus Res Gestae

¹⁵²Goldsworthy 2014 s., 438

¹⁵³Schlange-Schöningh H., 2012. s., 12

¹⁵⁴Goldsworthy 2014 s., 440

¹⁵⁵Zanker 1988, s., 214

propagandası giderek yaygınlaştırılmış ve Forum Augustus'un etkisi sadece Roma kenti ile sınırlı kalmamıştı¹⁵⁶.

Forum Augustus'un yansıtmış olduğu ifadelerin farklılaştırılmış çeşitliliği, Augustus'un insanüstü özelliklerinin belirtilmesi için yapılan propagandayı net bir biçimde bizlere göstermektedir. Yeni oluşturulmuş mitolojik-köken propagandası, anladığımız kadarıyla, Augustus'a tanrısal bir güce dayanak sağladığı kadar Roma İmparatorluğu'nun efsanevi kurucularıyla da bir kan bağı oluşturacak şekilde tasarlanmıştır. Forum Augustus'a baktığımızda, Augustus, mitolojisi (o gün ki Roma Dini), tarihi ve tanrılarıyla bir bütün olacak şekilde bir mimari oluşturmaya çalışmıştır¹⁵⁷. Forum Augustus'a o gün girecek olan bir kişi, Augustus'un başarılarını, tanrılarını, Iulius soyundan gelenleri, Roma'nın kurucu efsanelerini yani kısaca Augustus'un oluşturduğu kısa bir Roma tarihini görmüş olacaktır.

Augustus Roma İmparatorluğunun tarihi ve dini kavramlarla "yeniden" yapılandırılmasını, forum özelinde hangi imgeleri veya figürleri kullandığına bakıldığında daha net bir şekilde anlaşılacaktır. Girişte, forumun tam ortasında Augustus'un heykeli bulunmaktadır¹⁵⁸. Forum Augustus'un, sağ ve sol her iki kenarında da bulunan portikolar¹⁵⁹, Roma tarihinin önemli şahsiyetlerinin portre ve heykelleriyle donatılmıştır¹⁶⁰. Augustus bu alanlarda Romalı kahramanların heykellerini yaptırmış olması belki de kendi propagandasını yaparken, senato ve halkın olumsuz anlamda dikkatini çekmemek için tabiri caizse kendi propagandasına giden yumuşatılmış bir yol oluşturmuş gibidir. Aynı zamanda Roma tarihinin unutulmaz isimlerine de bir saygı duruşu gibi düşünülebilir. Uzunca tasarlamış olan portikoların devamında, simetrik olarak karşılıklı duran iki tane eksedra bulunmaktadır. Genişçe yapılmış olan bu eksedraların nişlerinde, foruma girildiğinde sol tarafta olanda *Aeneas* sağ tarafta olan eksedrada ise *Romulus* heykeli bulunmaktadır¹⁶¹. *Aeneas* heykelinin yan nişlerinde Alba Longa Kralları ve Iulius soyundan gelenlerin heykelleri yaptırılmıştır¹⁶². *Romulus* heykelinin etrafı ise Roma tarihinin önemli kişilerinin (*Summi Viri*) heykelleri ve heykellerin kaidelerinde yaptıkları işleri özetleyen (*Elogium*) yazıtları ile

¹⁵⁶Forum Augustus etkisi görülen diğer yapılar için ayrı ayrı bkz. "Kaiser Augustus Und Die Verlorene Republik" Mainz., Ganzert J., Kockel V. 1988 s., 157

¹⁵⁷Zanker 1988 s., 207

¹⁵⁸Augustus'un *Quadriga* (dört atın çektiği araba) içindeki heykeli. Zanker 1988 s., 195

¹⁵⁹Mimari esere bağlı sütunlu koridorlar.

¹⁶⁰Zanker 1988 s., 205

¹⁶¹Zanker 1988 s., 202,209

¹⁶²Ganzert 1988 s., 155

çevrelenmişti¹⁶³. Geçmiş ile arasında kurduğu bağın yansımaları oldukça çoktur. Aeneas ve Romulus ile kurulan bağ, Forum Augustus içerisinde yer alan heykel ve resim programlarında oldukça iyi yansıtılmıştı. Halkın gözünde aynı kahramanlık figürünü kendisi için yaratmaya çalışıyordu diyebiliriz. Augustus doğrudan *Aeneas*'ın soyundan geldiğini vurgulayarak Roma'nın kutsal kurucusuyla aynı soyu paylaşarak kendisinin *Troia* kökenli olduğunu söylemeyi amaçlamıştır. Aynı zamanda Romanın tarihi kurucuları Alba Longa kralları ile Iulius soyundan gelenlerin yan yana olması ve merkezde *Aeneas* heykeli ile Augustus, yakın tarihli soyağacı ile efsanevi kökenlerini bir araya getirmiştir. Bu birlikte sahnelenme, geçmiş ile bugünü aynı "Romalı kan" yönetiyor demenin, görsel imgeler ile anlatılmasıdır demek çok mümkündür. *Romulus* ile arasında kurulan bağ ile yeni bir *Romulus* yani Roma'nın yeniden kurucusu mesajı verilmek istenilmiştir (Resim 5)¹⁶⁴.

Augustus Forumu'nun imgesel görünümü ve tasarlanışına baktığımızda, Augustus propagandasını yüceltmek için dikkatlice düzenlenmiş olduğunu görmekteyiz. Augustus'un propagandasının temelini oluşturan kavramlar, Forum Augustus'da heykelleri yapılan Roma efsaneleri ile bir nevi hayat bulmuşlardır. *Virtus* (cesaret) Romulus, *Pietas* (dindarlık) kavramı ise Aeneas ile anlatılmak istenilmiştir diyebiliriz.

Forumda dikkat çeken diğer bir farklı üslup ise sütun yerine, Erechtheion Tapınağında kullanılan *karyatid*lerin benzerlerinin karşımıza çıkmasıdır (Resim 6a, 6b)¹⁶⁵. Bu benzerlik, forum için tamamen klasik Yunan mimarisidir demek için yeterli olmayacağı gibi abartılı bir tanımlama olacaktır. Mermerin kullanımı ile sağlanmış olan gösteriş, klasik Yunan mimarisinden alınan *karyatid*lerin neredeyse birebir aynı ölçekli kopyalarıyla Roma mimarisi içerisine klasik Yunan sanatının entegre edilmesi açısından önemlidir. Augustus her ne kadar Roma mimarisi temelini ele almış olsa da klasik Yunan

¹⁶³*Summi Viri*: Latince en büyük adam anlamına gelmektedir. En büyük adam kavramı: büyük başarılar sonucunda adını tarihe yazdıran, başarısından dolayı üstün bir şekilde hatırlanacak olan kişileri anlatmaktadır. Shaya J. "The Public Life of Monuments: The *Summi Viri* of the Forum of Augustus" American Journal of Archaeology Vol. 117, No. 1 2013 s., 83-110., Ganzert 1988 s., 155

¹⁶⁴Zanker 1988 s., 126

¹⁶⁵MÖ. 421-405 yıllarında Atina da Akropolis'in kuzeyine inşa edilmiş tapınaktır. *Karyatid*: Erechtheion Tapınağında sütunlar yerine mimariyi desteklemek için kullanılan kadın heykelleridir. Karia'lı genç kız anlamına gelmektedir. Karyatid ismini ilk defa, MÖ 1. yy'da yaşamış olan Romalı mimar ve mühendis Vitruvius, mimarlık tarihi üzerine yazdığı *De Architectura* isimli eserinde kadın heykeli biçiminde yapılmış olan sütunlar için kullanmıştır. Vitruvius karyatid terimini "giyimli kadın heykeli biçimli sütun" olarak tanımlayarak, karyatidlerin ilk defa bir sütun tipi olarak Antik Çağ mimarlığı literatürüne geçmesini sağlamıştır. Vitruvius, "*Mimarlık üzerine On Kitap*" I. 5; çev. Vanlı, 2005

sanatı imzasıyla eserleri tamamlamıştır¹⁶⁶. Antik Yunan sanatı etkisi olarak kullanıldığı kadar *karyatid*ler, aynı zamanda imparatorluğun egemenliği altında olan kıta Yunanistan ve Anadolu topraklarında Roma ve Augustus'a tabi olan nüfusu da sembolize ediyor olabilir. Karyatidlerin aralarına ise büyük bir kalkan üzerine betimlenmiş olan *Jupiter-Ammon* başları yerleştirilmiştir. III. Alexander'in (Büyük İskender) kendi tanrısal atası olarak kabul ettiği ve öne sürdüğü *Jupiter Ammon'* a bir gönderme yapılmış, Augustus bir kez daha ilahi soyuna atıfta bulunup, ünlü Makedon kralı III. Alexander ile aynı seviyeye getirilmeye çalışılmıştır¹⁶⁷. Augustus'un forum içerisinde kullanmış olduğu Helen ve Yunan kökenli bu referanslar, *Atina-Perikles, Alexandria*¹⁶⁸-III. Alexander (Büyük İskender) göndermeleridir diyebiliriz. Augustus Roma'yı yeniden inşa ederken farklı yüzyıllarda yaşamış fakat fikirleri ve eylemleri ile yeni kültürlerin, şehirlerin kurucuları olan Perikles ve III. Alexander'i kendisiyle benzeştirerek, ismi geçen liderler kadar büyük bir lider olduğunu yeni Roma'nın kurucusunun da kendisi olacağını vurgulamıştır.

Roma imparatorluğunun bulunduğu coğrafyada mutlak bir güç olduğu bu dönemde, imparatorluğu yöneten kişi olarak Augustus; askeri, siyasi ve ekonomik gücünü kullanarak baskın bir otorite olmuştur. Fakat sürekli bir şekilde kendisini tanrısal ve soylu bir kökene dayandırma isteğinden hiç vazgeçmemiştir. Böyle bir çabanın sebebinin ne olabileceği sorusunu her sorduğumuzda karşımıza çıkan cevap: Neredeyse bütün büyük uygarlıklarda karşımıza çıkan tanrı-kral kavramı, yöneticilerin kendilerine tanrısal bir güç ile liderlik gücü sağlamaya çalışmalarını göstermektedir. Toplumların, liderlerine veya yönetildikleri siyasi rejime karşı bakışlarının temelinde yatan en önemli kavram güçtür diyebiliriz. Augustus birçok alanda gücü ele geçirmiş olsa da sanatsal propaganda illüzyonu ile mevcut görünümünü daha da yüceltmıştır.

Forum Augustus ile izleyiciler, Roma'nın ve kahramanlarının büyüklüğüne hayran bırakılırken, hayranlık oluşturan Roma tarihinin, geçmişte yaşamış olan kahramanlarıyla neredeyse aynı başarıları elde etmiş hatta onların başarılarını geçmiş

¹⁶⁶Mimari de antik Yunan mimarisinden esinlenilmiş olup, Augustus'un Atina ziyaretleriyle bağlantılı olabileceği kadar Perikles ile Atina'da yaşanan siyasi devrim ve yenilenmeye göndermede olabilir. Ayrıca kullanılan tavan kasası ve süslemelerde klasik Yunan sanatından alıntılardır diyebiliriz. Zanker 1988 s., 257

¹⁶⁷Zanker 1988 s., 277

¹⁶⁸Büyük İskender tarafından, Rodoslu mimar Dinokrates'in hazırladığı plana göre Mısır'da MÖ 332'de kurulan şehirdir.

olduğu iddiası ile Augustus merkeze konulmuş ve Roma tarihinin zirvesine yerleştirilmiştir.

3.2.1. Mars Ultor Tapınağı

“Babamı öldürenleri sürgüne gönderdim ve işledikleri suçun intikamını yasalar çerçevesinde aldım. Daha sonra devlete savaş ilan ettiklerinde onları iki kez yendim¹⁶⁹”

Augustus’un siyasi hayata atıldığı ilk zamanlarda en büyük motivasyonu Caesar’ın intikamını almaktı. Caesar’ın bıraktığı mirasın maddi ve manevi gücünün farkındaydı. Askeri ve siyasi attığı adımlarda Caesar’ın takipçisi olduğunu vurgulamıştı.

İç savaş zamanı yapılan savaşlarda, Roma lejyonlarından önemli sayıda asker, Caesar’a olan bağlılıklarından Augustus saflarına katılmışlardı. Augustus, Caesar’a olan sevgisinden ve onun sayesinde elde etmiş olduğu güce saygısından intikam yemini etmişti. Brutus ve Cassius’a karşı yapılan Philippi savaşından sonra, Mars Ultor Tapınağı’nı yaptırma kararı almıştı¹⁷⁰. Tapınak ise Augustus’un savaş ganimetleriyle yapılmıştı.¹⁷¹ Kendi maddi gücüyle yaptırması önemlidir. Tüm sorumluluk kendisine aitti. Finans kaynağı tamamen kendisinde olduğunda kendi istekleri doğrultusunda yaptırmıştır diyebiliriz. Bu durumda kendi propagandasını yaparken elini güçlendirmiştir.

Bu tapınak Forum Augustus içerisinde belki de en dikkat çekici yere yapılmıştı. Mars Ultor hem Augustus’un aldığı intikamı hem askeri başarılarına vurgu yapmaktaydı¹⁷². Augustus, Mars Ultor Tapınağını askeri propagandası için bir merkez haline getirmişti¹⁷³. Parth’lardan savaşılmadan alınmış olan lejyon sancakları burada sergileniyordu. Augustus kan dökmeden elde ettiği zaferini gözler önüne seriyordu¹⁷⁴.

“Parthları ele geçirdikleri ganimetleri ve üç Roma lejyonuna ait savaş sancaklarını geri vermeye zorladım ve Roma halkının dostluğunu kazanmak için yalvartmak zorunda bıraktım. Geri aldığım sancakları, Mars Ultor Tapınağı’ndaki kutsal bölüme yerleştirdim¹⁷⁵”

¹⁶⁹Augustus Res Gestae., 2

¹⁷⁰“Savaş ganimetlerinden Mars Ultor tapınağını ve Augustus Forumu’nu kendi toprağıma inşa ettim” Augustus Res Gestae 21

¹⁷¹Zanker 1988 s., 195

¹⁷²Eck 2007 s.,125

¹⁷³Eck., 2007 s., 126

¹⁷⁴Zanker 1988 s., 106

¹⁷⁵Augustus Res Gestae 29

Mars Ultor (İntikamcı Mars) Augustus'un diğer bütün seçimleri gibi bilinçli bir seçim gibi durmaktadır. Caesar'ın intikamının alınmış olması, savaş tanrısının intikamcı tarafıyla vurgulanmıştır. Mars'ın mitolojik geçmişiyle bir bağda kurulmak istenmiştir. Roma'nın efsanevi kurucusu Romulus'un mitolojik olarak babası kabul edilmiş olan Mars'a adanmış, Mars Ultor Tapınağı, Augustus'un farklı yollar ile kendi propagandasını yaptığı önemli bir tapınaktır (Resim 7a)¹⁷⁶.

Kendi kökeni ile ilgili "Aeneas" dayatması ve Roma'nın kurucusu Romulus ile bağlantı kurmuştu. Zanker'in de dediği gibi bu yapılar dilsiz taşlar gibi düşünülmemeli¹⁷⁷. Bu söylem şunu akıllara getirmektedir: Mars Ultor Tapınağı, Forum Augustus'u daha dikkat çekici bir hale getirmiştir. Augustus'un Mars Ultor'a bir tapınak yaptırması çok önceleri verilmiş bir karardır. Yapının inşa edilmesi sürecinde Mars Ultor figürü propaganda içerisinde daha iyi bir yere oturtulmuştur. Apollo seçimi gibi Mars Ultor'da, Augustus'a işlerinde yardım eden tanrıdan daha fazlası anlamı yüklenmiştir. Yüklenen anlam ve yapılan propagandanın en iyi ifade edilişleri heykeller ile anlaşılmaktadır.

Mars Ultor tapınağının gösterişli mimari yapısının en dikkat çekici olan yerlerinden birisi tapınağın alınlık kısmıdır. Alınlıkta bulunan tanrı-tanrıça heykelleri: Mars Ultor, Venüs, Fortuna, Dea Roma'nın yanı sıra alınlığın en uç iki kısmında ise Palatin Tepesi ve Tiber Nehrinin kişileştirilmiş (*personifikasyon*) heykelleri bulunmaktadır (Resim 7b)¹⁷⁸. Alınlık kısmında bulunan heykel grubu günümüze kadar ulaşmamıştır (Resim 8)¹⁷⁹. Alınlığın üzerindeki kült heykel grubunun tam ortasında Mars Ultor bulunmaktadır. Tanrı Mars Ultor, tapınağın kendisine adanmış olduğu kadar Augustus propagandası içinde önemli bir yer tutmaktadır¹⁸⁰. Augustus, Roma'nın tanrısal kurucusu Romulus ile kendi arasında ilahi bir bağlantı kurmak istemiştir. Aynı zamanda Caesar'ın intikamının alıcısı olarak Augustus, Mars Ultor ile bu intikamın tanrısal bir özveriyle de alındığının imasında bulunmuş olabilir. Mars Ultor'un sağ tarafında Tanrıça

¹⁷⁶Atia'nın Apollo tarafından hamile bırakılmasına çok benzer bir hikâyede Romulus için anlatılmıştır.

Zanker 1988 s.,195

¹⁷⁷Zanker 1988 s., 194

¹⁷⁸Platner, Ashby 1929 s., 222-223., Johnson Brad., "The Elogia of the Augustan Forum" McMaster University 2001 s., 5

¹⁷⁹Cladius döneminde yapılmış olan Ara Pietatis Sunağının kabartmalarından yola çıkarak birçok araştırmacı, Mars Ultor Tapınağı alınlık heykellerini yorumlamıştır. Simon 1986 s., 48-50

¹⁸⁰Savaş Tanrısı Mars, Romulus ve Remus'u doğuran Rhea Silvia'yı hamile bıraktığı ile ilgili bir inanış ve mitoloji oluşmuştur. Bu inanış Roma'nın kökenleri ile bağlantılı hale gelmiştir. Tuccio J. Christopher "Landscape Symbolism of Imperial Rome" Cornell University 2006 s., 41

Venüs ve tanrıçanın sol omzunda Cupid yer almaktadır¹⁸¹. Venüs ve Mars Ultor, Augustus'un Aeneas ve Romulus sayesinde sahip olduğu atalardır. Bunları Romalı vatandaşlarının gözleri önüne sermek onun tanrısal soyunu dolaylı yoldan yarı tanrı olduğunun bir propagandasıdır. Venüs heykelinin yanında ise Romulus yer almaktadır. Augustus'un Romulus ile kendisi arasında kurmaya çalıştığı bağ ilgili tezin önceki bölümlerinde anlatılmaya çalışılmıştır¹⁸². Romulus'un yanında ise Palatin tepesinin kişileştirilmiş heykeli bulunmaktadır. Mars Ultor heykelinin sol tarafında ise tanrıça Fortuna ve tanrıça Roma yer almaktadır. Augustus, Mars Ultor, şans tanrıçası Fortuna ve zırhıyla betimlenmiş olan tanrıça Roma ile savaş ve talih yoluyla zaferi kazandığını vurgulamak istemiş olabilir. Diğer tarafta Venüs betimlemesinin kullanımı ile Augustus şu propagandanın peşindedir diyebiliriz: savaşların bittiği barış dönemine, bu dönemin bolluk bereket dönemi olduğuna, Roma'nın altın çağının başladığına bir göndermedir. Böylece tanrı Mars'ın oğlu olan Romulus Roma'yı nasıl kurduysa Augustus'ta Roma'yı yeniden küllerinden doğuran, yeni Roma'nın kurucusu olduğunu vurgulamaktadır. Augustus, Mars Ultor tapınağının alınlığında özenle seçilerek kullanmış olduğu imgeler ile kısaca o gün ki Romalılara şunu aktarmaktadır: Caesar'ın intikamı için savaşla geçen yılların ardından, tanrısal ataları Roma'yı nasıl kurduysa Augustus'ta Roma'yı barış üzerine, bolluk bereket içerisinde yeniden kuracağını anlatmaktadır.

Palatin tepesi mitolojik olarak Romulus ve Romus'un dişi kurt tarafından hayatlarının kurtarıldığı yerdir. Efsaneye göre çoban *Faustulus* Romulus ve Romus'u burada yetiştirmiş ve Romulus Roma'yı burada kurmaya karar vermiştir. Roma'nın kurulduğu efsanevi yer Palatin tepesi ile yeni Roma'nın kurulduğu Tiber nehri kıyıları, sahnenin kenarlarında verilerek Augustus Roma'nın efsanevi kuruluşuna gönderme yaparak bugünün kurucusu ve kurtarıcısı benim göndermesi yapmaktadır diyebiliriz.

Mars Ultor Tapınağı'nın, iç kısmında uzun bir *cellada* "Venüs Genetrix üçlemesi" Mars, Venüs ve Divus Iulius kült heykelleri yer almaktadır (Resim 9)¹⁸³. Mars'ın yanında Tanrıça Venüs ve *cupid/eros* bulunmaktadır. Mars elinde kalkanı ile betimlenmiştir. Sahnede yer alan kalkan üzerinde önceki bölümlerde de bahsettiğimiz, Augustus'a senato tarafından sunulmuş olan *corona civica* dikkat çekmektedir¹⁸⁴. *Corona civicanın* Mars'ın

¹⁸¹*Cupid*: Etimolojik olarak Latince *Cupido* "tutkulu arzu" anlamına gelmektedir. Yunan mitolojisinde *Eros* olarak bildiğimiz tanrı Cupid-Amor, Roma mitolojisinde arzu, çekicilik ve erotik aşk tanrısıdır. Mitolojide Mars ve Venüs'ün oğludur.

¹⁸²bkz. s., 25-30

¹⁸³Zanker 1988 s., 201

¹⁸⁴Simon 1986 s.,65 Zanker 1988 s., 92,93

kalkanına yerleştirilmiş olması gayet bilinçli bir tercih olup, Augustus'un tanrısallığına, yüceliğine, barışın ve altın çağın kurucusu olduğuna bir gönderme yapılmaktadır¹⁸⁵. Sahnede dikkat çeken bir diğer betimleme şekli ise *cupid/eros* figürü annesi Venüs'e doğru, Mars'ın kılıcını uzatmaktadır. Mars'ın silahsız betimlenmesi, adil bir savaşın ardından gelen barışı ifade etmektedir¹⁸⁶. Mars'ın savaş tanrısı olması ve tapınağın Caesar'ın intikamı üzerine adanmış olmasından kaynaklı hissedilen yoğun savaş duygusu, bu sahnede Mars'ın daha barışçıl yansıtılması için uygulanmış bir betimleme olabilir. Bu yorumla bağlantılı olarak birçok araştırmacının da bu sahnede Mars'ın kılıcının Venüs'e uzatılması ile ilgili söyledikleri genel olarak "savaş döneminin bittiğini ve Augustus ile bir barış çağının başladığı" vurgusunu yapabilmek amaçlı olduğu yönündedir¹⁸⁷. Aynı zamanda Mars ve Venüs, sıkça karşımıza çıktığı gibi Augustus'un Aeneas ile bağlantılı olan tanrısal kökenine tekrardan bir göndermedir diyebiliriz. Bu heykel grubuna ait diğer heykel ise Divus Iulius heykelidir. Birçok farklı kaynaktan neredeyse tartışmasız bir şekilde heykelin tanrılaştırılmış Caesar olabileceği yönünde fikirler vardır. Caesar'a ait olduğu yönündeki fikirlerin temelinde Caesar'ın *Divus* (tanrı) ilan edilmesi ve ardından Augustus'un yaptırmış olduğu Caesar tapınağı yatmaktadır. Ayrıca Caesar'ın intikamı üzerine adanmış olan Mars Ultor Tapınağına, tanrısal bir Caesar heykeli yerleştirilmesi de gayet mümkün bir istek gibi durmaktadır. Bazı görüşler ise Divus Iulius heykelinin Augustus'u veya Gaius Caesar'ı ifade ettiği yönündedir¹⁸⁸. Fikrin temelinde ise Cezayir'de bulunmuş olan Venüs ve Mars rölyefi üzerindeki heykelin, Augustus'a veya prene tipolojik olarak olan yakınlığıdır¹⁸⁹. Fakat bu rölyef bir Roma eyaletinden ele geçtiği için Roma orijinali olan Venüs Genetrix üçlemesinin, bir kopyasıdır demek mümkündür. Ayrıca eyalette, Gaius'un ölümünden sonra onun onuruna yapılmış olabilme ihtimalide vardır¹⁹⁰. Bu yüzden Divus Iulius heykeline Augustus veya Gaius demek için rehber olabilecek bir kaynak gibi durmamaktadır. Augustus "Venüs Genetrix üçlemesi" ile yeni bir imge oluşturmak istemiştir. Bu üçlemede Venüs ve Mars, Roma'nın efsanevi kurucularının tanrısal annesini ve geldikleri tanrısal soyu ifade etmektedir. Augustus kendi soyunu Aeneas ve Romulus'a dayandırdığı için doğal olarak

¹⁸⁵Zanker 1988 s., 198-203

¹⁸⁶Zanker 1988 s., 196

¹⁸⁷Zanker 1988 s., 203 Simon s., 65-67 Rich, J. W. "Augustus's Parthian Honours, The Temple of Mars Ultor and the Arch in the Forum Romanum," *PBSR* 66 1998: 71-124., Simpson, C.J. "The Date of Dedication of the Temple of Mars Ultor," *JRS* 67 1977: 91-94

¹⁸⁸K. Fittschen, "Zur Panzerstatue in Cherchel," *Jdl* 91 1976: s., 181

¹⁸⁹Fittschen 1976., s., 82

¹⁹⁰Zanker 1988 s., 357

kendi tanrısal soyunun da Venüs ve Mars olduğunu vurgulamak istemiştir. Divus Iulius heykeline baktığımızda ise Caesar'a ait olduğu düşünülürse, Augustus tanrı (*Divus*) Caesar'ın oğlu olduğundan kendisini de tanrının oğlu (*Divi Filius*) olarak ilan etmektedir.

Fakat Augustus bu yeni imgesel grup ile daha fazlasını amaçlamış olduğu da düşünülebilir. Divus Iulius heykelini, Iulius ailesini-soyunu tanrısal olarak ifade edecek bir kavram olarak da oluşturmuş olabilir. Caesar'ın tanrısallığı konusunda ne senatodan ne de halktan olumsuz bir tepki yoktu. Yani Caesar'ın tanrısallığı kabul görmüştü. Yeniden Caesar'a tanrısal bir gönderme yapmak yerine tüm Iulius ailesini tanrısal bir imge "*Divus Iulius*" içinde toplayarak, genel bir soyağacının geçmiş ve gelecek tüm üyelerini tanrısal bir statü içerisine almak istemiştir. Böylelikle bizzat kendisiyle birlikte tüm Iulius soyunu tanrılaştırdığı gibi, tarihsel kurucular Aeneas ve Romulus'a, hem de onların tanrısal kökenleri Venüs ve Mars'a kendisini bağlamaktadır.

Mars Ultor Tapınağı efsanevi ve tarihi bir kurtuluş vizyonu ile inşa edilmiştir. Forum Augustus gibi bu tapınakta yeni imgesel propagandanın simgesi olarak yapılmıştı. Mars Ultor, Augustus'un askeri başarılarına önemli bir vurgu yapılan yer olduğu gibi iç savaş ile de bağlantılıdır. İç savaşın bitmesi ve Augustus ile Roma'ya gelecek olan barış döneminin propagandası yapılmıştır. İç savaş döneminde yaşanan talihsiz olaylar, dökülen Romalı kanı ve kıtlıklar Roma halkının zihnine olumsuz bir şekilde kazınmıştı. Augustus, yaşanan olumsuz olayları bir şekilde halkın ve senatonun zihninden silmeye çalışmıştır. Roma'yı sosyal, kültürel ve ekonomik olarak yeniden inşa edeceğini imgesel yollar ile anlatmayı amaçlamıştır.

Fikirlerinin arka planına her zaman tanrısal bir köken yerleştirdiğini görmekteyiz. Roma'nın efsanevi kurucuları Aeneas ve Romulus, Augustus için Anadolu (*Troia*) kökenlerini ifade etmektedir. Aynı zamanda Augustus'un, efsanelerin soyundan geldiğini, tanrısal köken ve yetilere sahip olduğunu, görsel propaganda araçlarını kullanarak senatoya ve halka işlemeye çalıştığını görmekteyiz.

Mars Ultor Tapınağı, basit bir zaferi değil Caesar'ın intikamını ifade ettiği kadar Augustus'un kendisini konumlandırmaya çalıştığı yeri görmemiz açısından da çok önemlidir. Baştan oluşturduğu Venüs Genetrix üçlemesi ile yeni kült programının temelini attığı gibi, kendisinden önceki kültürlerde yavaşça ortadan kalkmasını, her şeyin kendi propagandasına en uygun şekilde yapılmasını amaçlamıştır.

Bir mimari yapının akıl ve sanat ile yoğrulduğunda, mermer taşlardan oluşan bir kütleden daha fazlası olacağını, mimari eserin bir nevi dile gelip onu yaptıran kişinin

fikirlerini nasıl anlattığını görmemiz açısından önem taşır. Mars Ultor Tapınağında izlenen görsel propagandayı, bir tiyatro oyununa benzetecek olursak, sahneye çıkan yüzler ve isimler değişse de her karakterin hikayesi başkada olsa, sergilenen oyun bir ana fikre hizmet etmektedir. Mars Ultor Tapınağı da farklı tanrı-tanrıçalarla, efsanelerinin hikayeleriyle, ana fikri “Augustus” olan görsel propagandaya hizmet etmektedir.

3.3. Ara Pacis Sunağı

“Aldığı karar doğrultusunda Senatus, praetorların ve halk tribunuslarının bir kısmını, konsül Quintus Lucretius ve devletin ileri gelenlerini beni karşılamak için Campania’ya gönderdi. Benim dışında kimseye o zamana kadar böyle bir onur verilmemişti. Hispania ve Gallia’daki meselelerin üstesinden başarıyla geldikten sonra Roma’ya döndüğümde, Senatus Tiberius Nero ve Publius Quintilius’un konsüllükleri sırasında (MÖ 13) aldığı karar ile dönüşüm şerefine Mars Alanı’na Pax Augusta (Ara Pacis) adında bir sunak dikilmesini kararlaştırdı ve magistratlara, rahiplere ve Vesta Rahibeleri’ne bu sunakta her yıl kurban kesmelerini istediler¹⁹¹.”

Augustus’un mimari de propaganda ideolojisinin etkileyici bir diğer örneği Ara Pacis’tir (Resim 10)¹⁹². Eyaletlerden dönüşünde MÖ 13 yılında senato bu sunağı yaptırma kararı vermiştir. Campus Martius’ta yapılan bu sunak, bu bölgedeki en dikkat çeken mimaridir¹⁹³. Sunağın dış duvarlarında zarif bir içlik ve sunağın iki taraftan girişi bulunmaktaydı. Bu, Forum Romanum ve Ianus Geminus’tan bilinçli bir alıntıdır¹⁹⁴. Sunakta işçilik ve malzeme kalitesi döneminin zirve kalitesindedir. Augustus sayesinde gelen barış döneminin “Pax Augusta” kavramının vurgulandığı en önemli eserdir diyebiliriz. Augustus ve kurmayları, görsel imgelerin yapılacak olan propaganda da çok önemli olduğunun farkındadırlar.

Ara Pacis Sunağına ana giriş Mars Alanından yapılmaktaydı. Bu girişin sağ tarafında kalan kabartma panelinde *Aeneas* kabartması (Resim 11), sol panelde ise *Mars ve Romulus-Remus* kabartması bulunmaktadır (Resim 12)¹⁹⁵. Sunağın diğer girişinde ise (kurban edilecek hayvanların içeri alındığı giriş) bu girişten bakıldığında sağda kalan

¹⁹¹Augustus., Res Gestae., 12.

¹⁹²Schlange-Schöninggen H., 2012 s., 109

¹⁹³Campus Martius (Mars Alanı). ayrc. bknz. Zanker 1988 s., 21-25

¹⁹⁴Simon 1986 s., 31

¹⁹⁵Zanker 1988 s., 181., Moretti Giuseppe “*Ara Pacis Augustae*”, Libreria dello Stato, Roma. 1948., s., 241

panelde tanrıça *Roma* kabartma paneli (Resim 13), sol panelde ise birçok araştırmacı tarafından farklı isimlendirilen *Tellus/Venüs/Italia/Pax*¹⁹⁶ kabartma paneli yer almaktadır (Resim 14)¹⁹⁷. Sunağın dışında yer alan kuzey ve güney duvarlarında ise tören frizleri bulunmaktadır (Resim 15a, 15b, 15c)¹⁹⁸. Ara Pacis'in merkezine ise kurban sunağı-altar yerleştirilmiştir (Resim 16)¹⁹⁹. Sunağın dış duvarlarını ise bitkilerden ve hayvanlardan oluşan oldukça zengin süslemeli frizler çevrelemekte, bu zengin betimlemeler dış duvarı boydan boya çevrelemektedir²⁰⁰. Sunağın iç kısımlarındaki panellerde ise lotus palmet kabartmaları ve *bucranium*lara asılı meyveler ve çiçeklerden oluşan *girlandlar* yer almaktadır (Resim 17)²⁰¹. Ara Pacis Sunağı, heykel, kabartma ve süsleme sanatı açısından oldukça zengin bir mimari eserdir. Bu kabartma panellerini daha yakından tek tek ele alarak incelediğimizde, Augustus'un neredeyse tüm sanatsal propagandasını izlemek mümkün olacaktır.

İlk olarak sunağın ana girişinin sağ tarafında yer alan *Aeneas* kabartmasını ele alacak olursak, Augustus'un, efsanevi tanrısal-kurucu propagandasının başlangıcını ve temelini ifade etmektedir. Belki de ana girişte bu kabartmanın kullanılmasının en başlıca sebeplerinden birisi budur diyebiliriz. Sahnenin tam ortasına Roma dini-kurban törenlerine uygun bir şekilde togasını başına örtmüş (*Capite Velato*) Aeneas, bir çınar/meşe ağacının önünde betimlenmiştir. Sağ elinde *patera*, sol elinde ise güç ve en yüksek otoriteyi simgeleyen asa (*sceptrum*) tutmaktadır²⁰². Çınar ağacının altında kurban için, kayalardan yapılmış bir sunak bulunmaktadır. Sahnede, Aeneas'ın hemen arkasında elinde çoban asası tutan *Iulius-Ascanius* betimlenmiştir²⁰³. Aeneas'ın karşısında ise iki tane *camillus* betimi yer almaktadır²⁰⁴. *Camillus*ların hemen arkasında, kabartma

¹⁹⁶Tellus/Venüs/Italia/Pax, kabartma sahnesindeki figürler ile alakalı olan farklı tartışmalar ve sebepleri kabartma paneli incelenirken ele alınacaktır.

¹⁹⁷Moretti 1948 s., 233

¹⁹⁸Salvatore Settis., "Die Ara Pacis", "Kaiser Augustus Und Die Verlorene Republik" 1988 s., 400-426

¹⁹⁹Moretti 1948 s., 185

²⁰⁰Simon 1986 s., 68

²⁰¹*Bucranium*: Kurban edilen hayvanlarla ilişkilendirilmiş olan genel olarak öküz başı olarak betimlenmiş olan kabartmalardır. *Girland*: Frizlerde iki nokta arasına asılmış, çiçek, yaprak ve dallardan oluşan çelenk kabartmalarıdır.

²⁰²Moretti 1948 s., 215

²⁰³Bu figürün gövdesinin sadece sağ kısmından bir parçası ele geçmiştir. Figürün kol bileklerine kadar uzanan uzun kollu bir giysi giydiği tahmin edilmektedir. Bu da onun doğulu yani Troialı kökenine bir atıftır. Çoban asası ise Aeneas'ın babası Ankhises'in çoban olmasıyla alakalı bir gönderme olabilir. Simon 1986 s., 24

²⁰⁴*Camillus*: Kurbanın gerçekleşmesi için yardım eden genç rahip ya da rahip yardımcılardır. Sahnedeki *camillus* sol kolu üzerine hayvan postunu andıran ve Aeneas figürünün ayaklarının önüne kadar uzanan uzun bir çelenk asmıştır. Sol elinde bir sunu tabağı taşırken; sağ eliyle de bir testi (*oinoche*) tutmaktadır. Arkadaki *camillus* ise kurban edilecek hayvan olan domuzu sunağa doğru getirmektedir. Simon 1986 s., 24

sahnelerinin sol üst köşesinde, Aeneas'ın kendisini koruyan *Penatesler* için *Lavinium* en yüksek tepesine inşa ettiği tapınak görülmektedir²⁰⁵. Sahne genel olarak Aeneas'ın, Troia'dan sonra Lavinium'a gelip burada yapmış olduğu domuz kurbanı efsanesinin anlatılmasıdır.

Aeneas kabartması, Augustus için Roma'nın kuruluşu ile ilgili olan efsane ile kendi dönemine bir referans noktası oluşturması açısından önemlidir. Bu sahne ile Augustus, Aeneas'ın dindarlığı ve tanrısal kökenleri sayesinde Troia savaşından sağ kurtulup, Roma'nın manevi kurucusu olarak kabul edilmesini, kendisinin iç savaşları bitirip, altın çağın başlangıcı olarak Roma'yı “yeniden kurmasıyla”, Roma'nın yeni Aeneas'ı olarak gösterilmek istenilmiştir. Aeneas'ın oğlu *Iulius-Ascanius*'un betimlenmesi, Iulius soyunun adını aldığı kişi olarak, kabartma panelinde Iulius soyunun propagandasının da yapıldığını söyleyebiliriz. Aynı zamanda figürün elinde tuttuğu asanın çoban asası olduğu düşünülürse Aeneas'ın babası Ankhises'in çoban olmasıyla alakalı bir göndermedir diyebiliriz. Gönderme çoban oluşuyla alakalı olmayıp, Venüs'ün ölümlü sevgili Ankhises'i hatırlatmak içindir diyebiliriz. Doğal olarak, Aeneas'ın Venüs'ün oğlu olduğu efsanesi ile Augustus tanrıça Venüs ile arasında bir bağ kurmaya çalışmıştır. Birçok yerde de gördüğümüz tanrıça Venüs, Augustus için, tanrısal bir anneden gelen soyun devamına kendisini yerleştirme çabasıyla ilişkilidir diyebiliriz. Augustus, kendi başarılarını, neredeyse tüm Romalıların bildiği, geçmişten bağlantılar bularak, kendisini daha da yüceltmeye çalışmıştır.

Sunağın girişinde sol tarafta bulunan Mars-Romulus ve Remus kabartması da yine Aeneas sahnesi gibi tanrısal köken propagandası ile bağlantılıdır. Kabartmalar çok iyi korunamamış olsa da sahnede tanrı Mars, tunik üzeri zırh giyimli başında miğferi ile betimlenmiştir²⁰⁶. Hemen karşısında günümüze tam olarak ulaşmamış olsa da sağ koluyla bir asaya yaslandığı tahmin edilen çoban *Faustulos* yer almaktadır. Sahnenin tam ortasında bir incir ağacı ve ağacın altında kurt tarafından emzirilen Romulus ve Remus ikizlerin olduğu düşünülmektedir²⁰⁷.

Bu sahnede Roma'nın kurucusu Romulus ve Remus ile ilgilidir. Anlatılan efsaneye göre ikizlerin babası Tanrı Mars'tır. Fakat ikizleri bulup büyüten kişi manevi babaları çoban Faustulos'tur. Augustus, Aeneas bağlantısıyla, tanrıça Venüs'ü “anne”

²⁰⁵*Penatesler*: Ev halkı, ev içi tanrılarıdır. Tapınak betiminde tahtlarında oturan ve kurbanı kabul eden iki tanrı betimlenmiştir. Simon 1986 s., 24

²⁰⁶Settis 1988 s., 420-426

²⁰⁷Moretti 1948 s., 241

olarak soyağacının başına yerleştirdiği gibi, bu sahneden de Romulus bağlantısıyla “baba” olarak da tanrı Mars, Augustus’un kendisi için tasarladığı diyebileceğimiz soyağacının üstüne yerleştirilir. Aeneas ölümlü bir babaya fakat tanrısal bir anneye, Romulus ise ölümlü bir anneye fakat tanrısal bir babaya sahipti. Mitolojik olarak yarı tanrı ilan edilmiş kahramanlar Aeneas ve Romulus ile Augustus, Caesar’ın tanrı ilan edilmesi ile tanrının oğlu (*Divi Filius*) oluşuna da farklı bir kökenden daha tanrısal bir bağ kurmuştur. Aynı zamanda Venüs ile Mars arasındaki mitolojik aşk bağlantısıyla da Augustus için ütöpik aile soyağacının zirvesine Venüs ve Mars yerleştirilmiş olacaktır. Roma’nın atası Aeneas ile Iulius soyunun atası Mars arasında iki panelde bağlantı kurulmak istenilmiştir.

Sahne Hellenistik dönem kabartmalarından alışık olduğumuz doğal ortamlarda geçen, kır, ağaç, kaya vb. gibi betimlemeler ile detaylandırılarak, Hellenistik dönem pastoral anlatımına çok benzemektedir²⁰⁸. Sahneler daha canlı bir hale getirilerek, anlatılan hikâyenin izleyici üzerindeki etkisi arttırılmak istenilmiştir.

Ara Pacis Sunağına girecek bir kişi ilk olarak Roma’nın kuruluş efsanelerinin anlatıldığı sahneleri görecektir. Bir kitaba başlar gibi izleyici giriş kısmında en baştan, Roma’nın kuruluş efsanelerinin anlatıldığı bölümden başlayacaktır. Augustus için bu iki kabartma paneli, Roma’nın başlangıcını ve yeniden kuruluşu ifade etmektedir. Augustus, Aeneas ve Romulus ile *pietas* ve *virtus* kavramları etrafında, tanrısal-efsanelerin soyundan geldiğinin propagandasını yapmaktadır.

Ara Pacis Sunağının belki de en ünlü parçası, hakkında çokça tartışmalarında olduğu *Tellus/Venüs/Italia/Pax* kabartmasıdır²⁰⁹. Sahne Augustus’un sanatsal

²⁰⁸Simon 1986 s., 25

²⁰⁹Sahnedeki tanrıça figürü hakkında tartışmalar vardır. Araştırmacıların birçoğunun fikri kabartmadaki ana figürün birden fazla tanrıçayı betimlediği yönündedir. Farklı görüşler bildirerek, *Tellus/Venüs/Italia/Pax* arasından sahnede sadece tek bir tanrıçanın betimlendiği yönünde de görüşler bulunmaktadır. Farklı görüşlerin ortaya çıkmasının en büyük sebebi sahnede birden fazla tanrıçanın *attributesinin* (tanrı veya tanrıçaların kim olduğunu belirten sembol, simge) bulunuyor olmasıdır. Aynı zamanda bu sahne, Ara Pacis Sunağındaki diğer kabartma sahneler ile de şüphesiz uyum içerisinde olması gerekecektir. Sahnede birden fazla tanrıçanın betimlenmiş olabileceği yönündeki görüş, sahnedeki bol ikonografik unsurlar ve Augustus propagandasına *Tellus/Venüs/Pax* tanrıçalarının her birinin uymasından kaynaklanmaktadır. *Tellus* doğanın, toprağın, verimliliğin ve bolluğun simgesi olarak, Augustus’un bolluk bereket “altın çağ” propagandasına vurgu yapması açısından uygundur. Figürün *Tellus* olabileceğini söyleyen araştırmacılar Augustus’un bolluk-bereket kavramını vurgulama isteğini ve propagandasına uygunluğunu savunmuşlardır. *Venüs*, olabileceğini söyleyen araştırmacılar ise, Aeneas ile Augustus’un tanrısal kökenine gönderme yapabilmesi açısından önemli olduğunu söylerler. Aynı zamanda sunak üzerindeki diğer kabartmalarla da efsanevi köken olarak uyum içerisinde olacağı belirtilir. *Pax*, Augustus’un Roma’ya getirdiği barışı simgeleyecektir. Ara Pacis üzerindeki diğer sahnelerin, bolluk, bereket, uyum gibi kavramlar etrafında şekillenmesi, bu kavramların ancak bir barış döneminde ortaya çıkacağından, sahnedeki figürün *Pax* olabileceği fikride Augustus propagandasına uygundur. Aynı zamanda Ara Pacis

propagandasının ne kadar incelikle hazırlandığını görmemiz açısından çok önemlidir. Tanrıça figürü tam sahnenin ortasına yerleştirilmiş ve kucağında iki tane çocuk (Cupid-Eros?) tutmaktadır²¹⁰. Kucağında üzüm ve elma, ayaklarının yanında ise inek ve koyun vardır. Sahnenin kenarlarında, tanrıçaya doğru bakar şekilde betimlenmiş olan *Aurae* betimlemeleri bulunmaktadır. Sağdaki figür bir deniz canavarı *ketos* üzerinde, soldaki figür ise bir kuğunun üstünde oturmaktadır. Kuğu Augustus'un koruyucu tanrısı *Apollon*'a bir göndermedir²¹¹. Giysileri, rüzgârdan uçuşurcasına havalanmış ve başları etrafında bir hale oluşturmuştur²¹². Sahnedeki betimlenmiş olan bütün imgeler, Augustus'un Roma'ya getirmiş olduğu bolluk ve bereket dönemini vurgulamaktadır²¹³. Kabartmadaki görsel imgelerin çeşitliliği, ana figürün kim olduğu hakkında farklı yorumlamalar yapılmasına neden olmuş olsa da sahne bütünüyle Augustus'un getirdiği barış dönemiyle birlikte Roma topraklarındaki bolluk döneminin vurgulanmasını amaçlar diyebiliriz.

Diğer araştırmacıların yorumları dikkate alındığında neredeyse hepsinin doğruluk payları vardır. Tek bir tanrıçanın betimlenmiş olduğunu düşünecek olursak, sahnede ağırlıklı *Tellus/Venüs/Pax* tanrıçalarının *atributleri* dikkat çeker. Ana figür için tek bir tanrıçanın betimlenişidir dediğimizde bazı uyumsuzluklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin ana figüre tanrıça *Venüs* diyecek olduğumuzda sahnede *Venüs* ile ilgili semboller karşımıza çıktığı kadar *Venüs* ile bağlantılı olmayan; sazlık, çocuklar, haşhaş, buğday gibi imgelerde sahnede bulunmaktadır. Diğer tanrıçalar içinde aynı durum geçerlidir. Bu yüzden tek bir tanrıçanın betimlendiğini söylemek çok doğru olmayacaktır. Farklı araştırmacıların da incelemeleri ve fikirleri dikkate alındığında çok yüksek ihtimalle, Augustus bu sahnede tek bir tanrıçayı değil, birden fazla tanrıçanın betimlenmiş olmasıyla farklı noktalardan sahneye bakan izleyiciyi etki altına almış olacaktır. Sahneye

sunacağının, Ianus Tapınağına (barış dönemlerinde tapınağın kapısı kapatılarak barışın geldiği vurgusu yapıldı) mimari olarak (çift girişli) benzerliği ile savaş sonrası barışın ve huzurun vurgusunun yapılması amacıyla, *Pax* fikri temellendirilmeye çalışılmıştır. Figürün, *Italia* olabileceği fikri ise sahnedeki, buğdaylar, meyveler, çiçekler, iki çocuğun (Romulus- Remus ?), bolluk bereket ve İtalya'nın verimli topraklarını simgelediği düşünülerek ana figürün *Italia* olması gerektiği yönündedir. Zanker 1988 s., 172-180., Simon 1986 s., 22-30., Galinsky 2005 s., 222-243., Moretti 1948 s., 233-240., Stefan Weinstock, "*Pax and the Ara Pacis*", *The Journal of Roman Studies.*, 1960 s.,44-58., Nancy Thomson De Grummond, "*Pax Augusta and The Horae on the Ara Pacis Augustae*", *American Journal of Roman Archaeology* 1990 s., 660- 675.

²¹⁰Zanker 1988 s., 175

²¹¹Serra Durugönül "*Roma Devlet Kabartmalarında Propaganda ve Sanat*" Ankara., 2021 s.,44

²¹²Simon 1986 s., 22-30

²¹³Simon 1986 s., 22-30., Zanker 1988 s., 175

bakan kişi ana figürü *Tellus* olarak yorumladığında bolluk bereket kavramlarını görecektir ve toprak ananın Augustus ile Roma topraklarını bereketlendirdiği düşüncesini alacaktır. Sahnede ana figürü tanrıça *Venus* olarak görenler, Augustus'un tanrısal kökenini, Aeneas-Romulus ile bağlantısını, *Pax* figürü olarak yorumlayanlarda Augustus ile barış döneminin geldiğini anlayacaklardır.

Augustus'un görsel sanat ile yaptığı propagandayı anlamak için sadece bu kabartma paneline bakmak bile bize birçok şeyi anlatmaktadır. Sahnede kullanılan her bir imge sadece görsel güzellik için değil farklı amaçlara hizmet etmesi amacıyla kullanılmıştır. Bugünün gözleriyle bakıldığında bile çok farklı noktalara temas eden ve birçok araştırmacının aynı noktaya gelememesine sebep olan şey, Augustus'un sahnedeki imgesel yol haritasının ne kadar geniş bir yelpaze içerisinde farklı farklı noktalara dokunduğunu göstermektedir. Augustus'un da çok büyük ihtimalle amacı bu olmalıdır. Kabartma paneline hangi gözle bakarsak bakalım sahne bize bir şekilde Augustus'un propagandasını yansıtmak için tasarlanmıştır. Augustus'un, barışı sağlayan (*pax augusta*), Roma topraklarına bolluk-bereket getiren, bu topraklara ve halka, altın çağı (*aurum saeculum*) yaşatan kişi olduğunun propagandası yapılmak istenilmiştir. Tanrısal kökenleri sayesinde Roma topraklarını ve toplumunu en yüksek noktaya taşıyan kişinin, Augustus olduğunu anlatmak için tasarlanmış olan bu sahne, Augustus propagandasının ne kadar dikkat ve incelikle işlendiğinin çok güzel bir örneğidir.

Tellus/Venus/Pax/Italia kabartma sahnesinin simetrik hizasında, tanrıça *Roma* kabartması yer almaktadır²¹⁴. Bu kabartma panelinin de birçok kısmı günümüze ulaşmamıştır²¹⁵. Sahne merkezinde tanrıça *Roma* ve yanında iki figür daha olduğu düşünülmektedir²¹⁶. Tanrıça *Roma*'nın sahne merkezinde, kalkan, silahlar ve zırhlardan oluşmuş bir *trophy*? üzerinde oturduğu düşünülmektedir²¹⁷. Tanrıçanın arkasında ve önünde yer alan figürler için genel olarak iki farklı görüş bulunmaktadır. Arkadaki figür için: elinde *cornucopia* taşıdığı ve Roma halkının koruyucu ruhunu (*Genius Populi Romani*) temsil ettiği, öndeki figür ise, Roma senatosunun koruyucu ruhunu (*Genius Senatus Romanus*) temsil ettiği düşünülmektedir²¹⁸. Diğer görüş ise sahnede yer aldığı

²¹⁴Ara Pacis'in doğu yönündeki, *Via Flamina* tarafındaki giriş. Zanker 1988. s., 165

²¹⁵Sahnede sadece oturan bir figürün kalçasının elbiseli üst kısmı ve bir grup silah korunabilmiştir. Ramazan Özgan "Roma Portre Sanatı I" Ankara., 2018 s., 184

²¹⁶Moretti 1948 s., 249-250

²¹⁷*Trophy*: Savaş ganimetlerinden (zırh, kalkan, silah) yapılmış olan zafer anıtı-armağandır. Özgan 2018 s., 67., Moretti 1948 s., 248-251

²¹⁸*Cornucopia*: İçinde çeşitli meyve ve sebzelerin betimlendiği bolluk-bereket, refah ile ilişkilendirilmiş olan "bereket boynuzu". Titus Flavius Domitianus döneminde (MS 81-96) yapılmış olan Cancellaria

düşünülen bu iki figür için, savaş ile ilişkilendirilen *Virtus* ve *Honos* olduğu yönündedir²¹⁹.

Bu iki fikirden ilkinin ele alacak olursak tanrıça *Roma* 'nın yanında senato ve halkın koruyucu ruhlarının temsil edilmiş olması, Augustus adına bu sunağın yapılmasını sağlayan Roma senatosunun onurlandırması istenilmiş olabilir. Ayrıca bereket boynuzunu taşıyan figür ile tekrardan, Augustus dönemiyle, Roma halkının bolluk ve refah düzeyinin arttığı propagandası yapılmıştır diyebiliriz. Tanrıça *Roma* ise Augustus'un girdiği savaşlardan elde ettiği zaferleri göz önüne serilmektedir.

Eğer ki sahnede *Virtus* ve *Honos* figürleri kullanıldıysa, Augustus'un *virtusu*(cesaret) ile birçok mücadeleden Roma'ya getirdiği zaferlerini, bu zaferler sayesinde elde edilmiş olan *honosu* (şan-onur) vurgulanmaktadır. Bu iki figür ile de Augustus'un savaşlardan muzaffer bir komutan gibi başarılarla döndüğü, Roma halkına bu zaferlerle kazandırdığı şan ve yüceliğin propagandası yapılmak istenilmiş olabilir.

Bu sahne özetle, Augustus'un kazandığı zaferler ve yanında olan güçleri anlatmak için tasarlanmıştır. Hemen yanındaki kabartma paneli olan *Tellus/Venüs/Pax* sahnesinin ana fikri olan barış ve huzur ortamının aslında bir nevi nasıl sağlandığını anlatır gibidir. Ara *Pacis*'in ana girişinde yer alan sahneler (Aeneas kabartması ve Romulus-Remus kabartması) için söylediğimiz gibi bu iki kabartma paneli de birbiriyle bağlantılı olarak yapılmıştır. Augustus'un kazandığı zaferler (tanrıça *Roma* kabartması) ile Roma topraklarına getirdiği "altın çağ" (*Tellus/Venüs/Pax/Italia*) vurgusu bu iki panelin ortak konusudur diyebiliriz.

Sunağın uzun yan duvarlarında tören frizleri yer almaktadır. Güney frize baktığımızda Augustus, din görevlileri (*flamines*) ve imparatorun ailesinin üyelerinin bulunduğunu görmekteyiz²²⁰. Augustus sahnenin batısında, başında çelenkli ve togası örtülü (*capite velato*) olarak verilmiştir²²¹. Augustus sahnede rahipler arasında betimlenmiştir. Togasını başının üzerine çekmiş bir şekilde kurban törenini yöneten,

kabartmalarından yola çıkarak, *Roma*'nın yanında bir elinde *cornucopia* taşıyan ve *Genius Populi Romani*'yi temsil eden bir genç figür ve bir elinde yöneticilik esasını taşıyan ve *Genius Senatus*'u temsil eden bir genç figür ile bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Simon 1986 s., 26-29

²¹⁹*Virtus* ve *Honos*: Roma askeri başarılarının tanrılarıdır. Soyut olan bu kavramların personifikasyonlarıdır. G. Freibergs "Indo-European Tripartition and the Ara Pacis Augustae: An Exercise in Ideological Archaeology" Numen., s.,15

²²⁰Durugönül 2021 s., 45 Moretti 1948 s., 220-229

²²¹Sunağın giriş kısmındaki *Aeneas* kabartmasındaki *Aeneas* ile arasında bağlantı kurulmak istenilmiştir. Durugönül 2021 s.,45 Moretti 1948 s., 220-229

görevinin başındaki bir rahip gibi betimlenmiştir²²². Böylelikle Augustus'un dindarlığı (*pietas*) ön plana çıkarılmıştır. Törenin bir kurban sahnesi olduğu düşünüldüğünde, kurbanın gerçekleşeceği yer, Augustus'un bulunduğu yer olmalıdır. Fakat sahnede herhangi bir kurban görülmemektedir. Bunu da şu şekilde yorumlayabiliriz: frizin devamında yer alan *Aeneas* kabartmasında bir kurban sahnesi verildiği için sanki frizdeki kurban, *Aeneas* kabartmasına devredilmiştir²²³. *Flamines*ler sahnede önemli bir noktadadır²²⁴. Sahnede yer alan *lictor*lar uzun zamandır Augustus'un güvenliğini sağlamaktaydılar²²⁵. Rahiplerin hemen arkasında, Augustus ile aynı ölçülerde ve togası başına çekili bir şekilde Marcus Agrippa betimlenmiştir²²⁶. Agrippa'nın ölümünden sonra Ara Pacis sunağında Augustus gibi betimlenmiş olması ilerleyen bölümlerde de göreceğimiz dostluklarının ve onurlandırılışının büyük bir örneğidir. Aynı zamanda Augustus yasal varislerinin (torunları Gaius ve Lucius Caesar) babası olan Agrippa'ya, kendisine sahnede verilen onurun neredeyse aynısını vermiştir. Sahneye Augustus ve rahipler ile başladıktan sonra Augustus'un ailesinden ilk karşımıza çıkan kişinin Agrippa olması da Agrippa'ya verilen önemi görmemiz açısından önemlidir. Agrippa'ya sahnede Livia, Iulia ve çocuğu Gaius Caesar eşlik etmektedir. Gaius Caesar'ın boynunda *torques* takmakta ve bu kolye ile katıldığı *Troia* oyunlarına gönderme yapılmaktadır²²⁷. Livia sahnede togası başına çekili ve taç takan tek kadın figürdür. Yanında ilk evliliğinden olan oğlu Tiberius bulunmaktadır. Sahnenin devamında ise imparator ailesinin diğer üyelerine yer verilmiştir²²⁸. Sahnenin en sonundaki kişinin ise Augustus'un danışmanı ve yakın dostu olan Maecenas olduğu düşünülmektedir²²⁹.

²²²Durugönül 2021 s., 46

²²³Durugönül 2021 s., 46

²²⁴Sahnede yer alan rahipler: tanrı, *Jupiter*, *Mars* ve *Quirinus*'un kurban rahipleridir. Hemen arkalarında yer alan yaşlı figürün, *Flamen Iulialis* olduğu düşünülmektedir. Caesar tanrılaştırıldıktan sonrasında Caesar'ın rahibi olarak *Flamen Iulialis*, bu sahnede betimlenmiş olabilir. Caesar'ın tanrısallığı, onun rahibi ile sahnede kendisine yer bulur. Durugönül 2021 s., 47

²²⁵Ellerindeki baltaları omuzlarına koymuş şekilde verilmişlerdir. Sahnedeki ana figürler ön plana çıkacak şekilde yüksek kabartma ile verilirken bazı figürler ise alçak kabartma ile betimlenmişlerdir.

²²⁶Augustus, rahipler ve lictörler grubunu batıya doğru yönlendirirken; Agrippa'da aile fertlerinden oluşan grubu doğruya doğru başlatır. Böylece Augustus batıdaki zaferleri, Agrippa da doğudaki zaferlerini vurgulamış olur. Moretti 1948 s., 220-232

²²⁷*Torques*: iki ucu açık, kalın burma bir kolyedir. Gaius Caesar'ın katıldığı Troia oyunlarına bir gönderme yapılarak Iulius-Ascanius ile ilişkilendirilip yeni Aeneas'ın oğlu olarak propagandası yapılmak istenilmiştir. Durugönül 2021 s., 48., Zanker 1988 s., 217

²²⁸Sahnenin devamında Drusus, eşi Antonia Minor, oğlu Germanicus ve kızı Octavia Minore yer almaktadır. Drusus MÖ 13 yılında *Tres Galliae* de idari işler ile meşgul olduğundan *tunica* üzerine kısa palto ile betimlenerek, bu zamanlarda Augustus emrinde görevde olduğu belirtilmiştir. Sahnenin devamında Domitianus Ahenobarbus, eşi Antonia Major ve oğlu gelmektedir. Moretti 1948 s., 217-230., Durugönül 2021 s., 49., Özgan 2018 s., 60-63 Zanker 1988 s., 217-218

²²⁹Moretti 1948 s., 225

Güney frizde Augustus, Roma dini yapısı içerisindeki önemli rahiplerin arasında betimlenerek, kutsallığının ve dindarlığının ön plana çıkarılması sağlanmıştır. Augustus'a senato tarafından adanmış bir sunak olmuş olsa da Augustus'u bu kadar ön plana çıkararak şey yine kendi propagandasıdır diyebiliriz. Frizde aile üyelerine yer verilmesi, aile üyelerinde ufak heykeltıraşlık imzaları ile örneğin: Gaius'un taktığı *torques*, Livia'nın togası kapalı ve taç takıyor olması gibi imgesel hareketlerle, aile üyelerini de yücelterek onlara da birer kimlik kazandırma propagandası yapılmıştır diyebiliriz. Augustus hem devlet işleri hem de din işleriyle ilgilenen, bir bütün olarak Roma siyasetinin her noktasında hakim olan, dindar ve yüce bir kişilik olarak anlatılmıştır.

Kuzey frizdeki kişileri tanımlamak daha zordur. Ama güney frizdeki gibi bir kurban töreni sahnelenmektedir. Bu sahnede de *camilluslar* ve *lictorlar* yer almaktadır. Sahnenin ana figürleri ise *Rex Sacrorum* ve *Pontifex Maximus*'tur²³⁰. Ianus ile ilişkilendirilen *Rex Sacrorum*, barış döneminin sıklıkla vurgulandığı sunakta uygun bir figür olarak karşımıza çıkar. *Pontifex Maximus*'un kim olduğu ile ilgili farklı görüşler olsa da böyle bir dini törende dini görevlerin ve kişilerin başında gelen baş rahibin olması kompozisyon ve hikâye bütünü için önemlidir²³¹.

Pontifex Maximus için Agrippa veya Augustus'un kendisi olduğu yönünde düşünceler bulunmaktadır. Fakat Ara Pacis Sunağının yapıldığı dönemde Pontifex Maximus unvanı ve görevi Lepidus'dadır²³². Bildiğimiz üzere Augustus, Lepidus ölene kadar da bu unvanı almamıştır²³³. Büyük bir ihtimalle Augustus böyle bir dini törende *Pontifex Maximus* unvanı kendisinde olmasa bile Lepidus'un varlığıyla kendisini yüceltmış ve hiçbir zaman bir şeyleri zorla elde etmeye çalışan diktatör olmadığını, adil bir lider olduğunun propagandasını yapmaya çalışmıştır diyebiliriz.

Aile üyelerinden Iulia ve Lucius Caesar bu frizde karşımıza çıkar. Lucius Caesar kardeşi Gaius Caesar gibi boynunda *torques* takmaktadır. Gaius ve Iulius-Ascanius arasında kurulan bağ, Lucius Caesar ile Romulus arasında kurulmuştur²³⁴. Frizdeki sahne, kabartma panellerindeki *Roma* sahnesi ve *Romulus ve Remus* sahnesi ile bağlantılı hale getirilmeye çalışılmıştır diyebiliriz. Augustus yasal varisleri olan torunları Gaius ve Lucius'u, kendisinin bir oğlu olmadığı için hep ön planda tutmak istemiştir. Augustus'un

²³⁰*Rex Sacrorum*: Kurban kesme törenini ve işleminin öncüsü. Durugönül 2021 s., 51., Moretti 1948 s., 220-232

²³¹Zanker 1988 s., 120-122

²³²Zanker 1988 s., 120-122

²³³Moretti 1948 s., 220-230., Durugönül 2021 s., 50-52

²³⁴Durugönül 2021 s., 51

kendi propagandasını yaparken ardıllarını da Roma dünyasına tanıtıp, onların da tanrısal köken içerisine yerleştirilmesi propagandasını yaptığını görmekteyiz.

Augustus sadece kendi dönemini düşünerek hareket etmemiş, yapmış olduğu propaganda ile kendisinden sonra gelecek ardıllarının da tanrısal-efsanevi köken bağlantısını kurmaya çalışmıştır. Gaius ve Lucius erken yaşlarında ölmeselendi çok yüksek ihtimalle Augustus sonrasında “altın çağın” yeni *Aeneas* ve *Romulus*’u olarak tarih sahnesine çıkacaklardı.

Frizler, hikâye anlatıcılığı ve stilistik açıdan, Antik Yunan ve Helen dünyasıyla benzerlikler taşımaktadır²³⁵. Tören frizlerinde klazizm etkileri görülmekte, Augustus’un Roma kentine getirmiş olduğu barış dönemi ile Roma da ki *concordia* (uyum-bütünlük) sağlanmış olmuştur. Bu fikir klasik dönemde filizlendiği gibi Perikles’in Atina’da yaptığı büyük değişim, Augustus’un Roma için yaptıklarına benzetilmektedir²³⁶. Augustus’un III. Alexander ve Perikles gibi isimlere göndermeleri, sıkça Augustus döneminde bu bağlantılar sanat eserleri ile kurulmuştur. Frizler klasik dönemin önemli eserleri olan, Parthenon Tapınağı’ndaki *Panathenaia* alayının betimlendiği ve Pergamon sunağındaki frizlerden esinlenmiş olup, bu kabartmaların detayları ve tüm ihtişamı, Roma sanatıyla yorumlanarak yansıtılmıştır²³⁷. Her iki frizdeki, aile betimlemeleri, sahneye yansıtılan hareketlilikler, göz temasları ve togaları çekiştiren çocukların anlatılması, Klasik dönem *Attika* mezar stelleri ile benzerlik göstermektedir²³⁸. Ara Pacis Sunağında betimlenecek olan sahneler için geçmişten belirli referans noktalar seçilmiştir fakat tamamen bir eserden esinlenilmemiştir²³⁹. Klasik dönemin önemli eserlerinden, seyirciyi etkileyecek olan kısımları alınıp, Roma sanatı anlayışı ve Augustus propagandasına hizmet edecek bir şekilde Ara Pacis Sunağı’na uyarlandığını söyleyebiliriz.

²³⁵Ara Pacis’teki tören frizi, Atina Parthenon’daki *Panathenaia* frizinin politik düzenine benzemektedir. Durugönül 2021 s., 52

²³⁶Durugönül 2021 s., 52

²³⁷Parthenon’da alınlıklarda Athena’nın doğumu ve batı frizde kral ve kahramanların betimlenmesiyle, Ara Pacis’te doğu ve batı yan panellerle benzerlik göstermektedir. Pergamon sunağındaki Telephos’un maceralarının anlatıldığı frizlerle ortak nokta ise Ara Pacis sunağında da mitik kökenlerin ve efsanevi kurucuların betimlenmiş olmasıdır. Durugönül 2021 s., 53 Zanker 1988 s.,226

²³⁸Moretti 1948 s., 288-295., Durugönül 2021 s., 54

²³⁹Kuzey ve güney frizlerde yan yana sıralanış görülmektedir. Klasik Yunan sanattan bildiğimiz mitolojik sahnelerin anlatımının yerini, Augustus’un soyağacı betimlemesi almıştır. Sahnedeki yüzler olabildiğince tanınır şekilde stilistik açıdan gerçekçi yüz hatları verilerek yapılmıştır. Durugönül 2021 s.,54 Örneklerle açıklamaya çalıştığımız özellikleri ile Yunan, Helen sanattan etkilenildiği fakat Roma sanatının yenilikçi dokunuşlarının da olmasıyla Ara Pacis için tek bir sanattan etkilenmiştir demek çok mümkün olmayacaktır.

Ara Pacis'in iç kısmına girildiğine bir podyum üzerinde kurban sunağı bulunmaktadır²⁴⁰. Sunağın her iki kenarında kanatlı aslan (*Griffon?*) betimlemelerinin taşıdığı volütlerden, alınlık veya akroter şeklinde süsleme yapılmıştır²⁴¹. Mutlak gücün ve bu güç ile gelen barışın uzun yıllardır kullanılan bir sembolü olan kanatlı aslan, burada Augustus'un gücü ve Roma topraklarına getirdiği barışın bir sembolü olarak kullanılmış olabilir. Ayrıca *Griffon* Tanrı Apollo'nun kutsal hayvanıdır²⁴². Hemen alt kısmında ise bir friz bulunmaktadır (Resim 18). Bu frizde de bir kurban sahnesi betimlenmiştir. Kurban töreni sunağın merkezine doğru hareket eder şekilde tasvir edilmiştir. Altı tane başları örtülü *Vesta* rahibise *lictor*lar eşlik etmektedir (Resim 19)²⁴³. Frizin diğer parçasında ise, *lictor*, *camillus* ve bir rahip, kurban törenini yönetir şekildedir²⁴⁴. Bu figürlerin arkasında, diğer parçalarda ise kurban hayvanlarını getiren genç erkekler (*camillus?*) betimlenmiştir²⁴⁵.

Augustus'un da aktardığı gibi sunakta yer alan bu kurban sahnesi büyük ihtimalle Ara Pacis Sunağında her yıl yapılan kurban törenleri ile ilgilidir. “*Mars Alanı'na Pax Augusta (Ara Pacis) adında bir sunak dikilmesini kararlaştırdı ve magistratuslara, rahiplere ve Vesta Rahibeleri 'ne bu sunakta her yıl kurban kesmelerini istediler*”²⁴⁶. Figürlerin ana frizlerde olduğu gibi çok detaylı olmamasından kaynaklı Augustus propagandası ile ilgili çok bir şey söylemek mümkün değildir.

Augustus halkın gözünde sade ve alçakgönüllü bir lider imajı çizmeye çalışmıştır²⁴⁷. Siyasi ve askeri çok sert dönemler geçmişte kalmıştı. Belki de o dönem içerisinde halkın gözünde sert bir mizaca sahip olduğu algısını yıkmak istemiştir. Ara Pacis titizlikle planlanmış bir yapıydı. Sadece Augustus onurlandırılmamıştı. Tüm ailesi Ara Pacis heykel programıyla onurlandırılmıştı. Aile üyelerinin de bu sunakta onurlandırılması aslında Augustus'un varislerine büyük bir güç ve önem vermektedir²⁴⁸.

²⁴⁰Moretti 1948 s., 187

²⁴¹Günümüzde dahi kullanılan kanatlı aslan, Kuzey Atlantik Antlaşma Örgütü'nün (NATO) İtalya'daki kuvvet komutanlığının amblemi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca benzerlikler bununla sınırla kalmayıp amblem üzerinde *Pax* (barış) yazmaktadır. Antik uygarlıklardan itibaren sıkça kullanılmış bir figürdür.

²⁴²Zanker 1988 s., 88

²⁴³Durugönül 2021 s., 39., Moretti 1948 s., 187

²⁴⁴Özgan 2018 s.,55-57., Durugönül 2021 s., 39

²⁴⁵Özgan 2018 s., 55-57

²⁴⁶Augustus *Res Gestae.*, 12

²⁴⁷Zanker 1988. s., 160

²⁴⁸Zanker 1988 s., 217., Simon 1986 s., 68- 75

Bu alıntılar ve Augustus onuruna yapılmış olan Ara Pacis, Augustus'un imgesel propagandasında oldukça kararlı olduğunu göstermektedir. Kışkırtıcı bir diktatör olarak değil, Roma için ilahi düzen, barış ve istikrar getirici olarak anlatılmıştır²⁴⁹.

Bu kavramlar Roma halkına, Augustus propagandası yapılacak önemli idealleri temsil etmektedir. Savaş uzun bir zamandır Roma hayatının acı bir parçası olmuştu. Augustus bu acı süreci bitirmiş ve Roma'ya iç barış getirdiği gibi dış düşmanlara karşıda önemli başarılar almıştı. Elde edilmiş olan bu başarılar Roma halkına aktarılmalı ve Augustus döneminin ihtişamı vurgulanmalıydı.

Ara Pacis Sunağı birçok yönüyle Augustus propagandasına hizmet etmiştir. Augustus dinin başı olması yanı sıra, birçokları tarafından tanrısal olarak da görülüyordu. Bu tanrısallığı hiçbir zaman inkâr etmemiştir. Önceki bölümlerde de bahsedildiği gibi, liderlerin prestijlerini arttırma ve yaptıkları eylemleri halka onaylatmak için tanrısal bir bağ kurma istekleri çok açıktır. Aeneas-Romulus, efsanevi kurucularla kurulmak istenilen bağlantıya, Venüs-Mars ise kurucuların tanrısal kökenleriyle, Augustus arasında bağlantı kurmaya hizmet eden figürlerdir. Augustus tanrısallığı üzerine ciddi iddialarını sanatsal propagandası ile yapmıştır. Ara Pacis Sunağı'nda, Augustus, insanlar ve tanrılar arasındaki "tanrısal" aracı olarak vurgulanmıştır²⁵⁰. Ama hiçbir zaman kendisini açık bir şekilde tanrı olarak tasvir ettirmemiş ve bu konuda dikkatli bir tutum sergilemiştir.

3.4. Horologium

Horologium, bir önceki bölümde anlatılan Ara Pacis Sunağı, ile yakından ilişkilidir. Bu ilişki Ara Pacis'in önemini ve konumunu da daha fazla göz önüne çıkarmaktadır. Mısırdan getirilmiş olan güneş saati, yılın belli dönemlerinde güneş ışığının ince bir hat şeklinde Ara Pacis'e düşmesi yönünde konumlandırılmıştır²⁵¹. Güneş ışığının düştüğü zamanlar, Augustus'un doğum tarihi ile ilişkilendirilmiştir. Horologium'un 23 Eylül de bir hat şeklinde düşen gölgesi ve dokuz ay öncesinde ortaya çıkan gölge çizgisi, Augustus'un doğum tarihi ile ilişkilidir²⁵². Augustus'un doğum gününde düşen gölge, güneşin doğumundan akşama kadar Ara Pacis'in içine doğru

²⁴⁹Pollok, A., "Roman Propaganda in the Age of Augustus" California., 2017., 21

²⁵⁰Bowser J., M., "The Golden Age of Rome: Augustus Program To Better The Roman Empire", Pittsburgh., 2013 s., 43

²⁵¹Schlange-Schöningh 2012., s., 110

²⁵²Horologium'un güneş döngüsündeki tarihi açıklamaları ve detaylı çalışmalar için ayrc. bkz. Büncher E. "Die Sonnenuhr des Augustus", Mainz, 1982., "Neus zur Sonnenuhr des Augustus" Nürnberg 1993., s., 70-86

ilerlediği düşünülmektedir. Ara Pacis'in barış sunağı olmasıyla bağlantılı olarak Augustus'un, barış için doğmuş fikri açıkça vurgulanmıştır. Gölgenin Ara Pacis'e düşüşü imgesel olarak Augustus'un Roma üzerindeki hakimiyetine vurgu yapmak istemiştir. Aynı zamanda bu hakimiyetin ve barışın Horologium ile yansıtılması ince bir yere vurgu yapmıştır. Barışın sağlanmasında en büyük adım olan, Antonius ve Mısır'a karşı kazanılmış zaferin simgesi olarak Horologium boy göstermiştir (Resim 20). Gündönümü ile ilişkilendirilmiş olmasıyla, Augustus ile yeni bir gün, yeni bir yıl başlar göndermesi vardır. Bu gönderme Augustus ile gelen bolluk, bereket ve barış çağına bir vurgudur²⁵³. Güneşin yükselişi ve artan gücüyle temsil edilmiş olan şey Augustus'un yükselişine ve artan gücüyle bire bir benzeştirilmiştir.

Horologium, Augustus'un, Actium zaferinin bir göstergesi olarak kullanılmıştır. Aynı zamanda Horologium ve Ara Pacis büyük bir "Pax Augustus" propagandasına hizmet etmişlerdir (Resim 21). Augustus, kendi propagandasını yapacağı araçları farklı teknikler kullanarak ön plana çıkarmıştır. Horologium'un, dikili bir taş olarak sadece görseliğini kullanmamıştır. Güneş saati olarak kullanılmış fakat bu kullanım içerisinde yine Augustus propagandası amacına uygun bir şekilde işlevsel hale getirilmiştir. Yapmış olduğu propagandada bir adım daha ileri gitmiştir. Astronomik hesapların yapılarak en uygun konuma yerleştirilmesi, Augustus'un propagandasını nasıl bir titizlikle yapmış olduğunu göstermektedir. Gün dönümünde ışık çizgisinin Ara Pacis'e, güneşin batışında ise Mausoleum'a düştüğü tahmin edilmektedir. Bu da Augustus'un, gün benimle başlar ve benimle biter demesinin "astronomik" şeklidir.

3.5. Augustus Mausoleumu

Augustus'un, Roma kentinde yapımına en erken başlamış olduğu mimari kendi mezarıdır. MÖ 28 yılında yapımına başlanılmış olup MÖ 23 yılında Mozolenin yapımı bitmiştir (Resim 22)²⁵⁴. Akıllara takılan en önemli soru ise neden bu kadar erken bir yaşta kendi mezarını yaptırdığıdır. Roma'nın tek hâkimi bile değilken neden kendisine anıtsal bir mezar yaptırmak istemişti?

Augustus erken yaşlarda ciddi hastalıklarla mücadele etmiştir. Genç yaşlarında gelecek erken bir ölüm korkusuyla, anıtsal bir mezarının olmasını istemesi gayet doğal bir açıklama gibi durmaktadır. Fakat Augustus ne erken bir ölüm korkusuyla ne de anıtsal

²⁵³Büncher., "Horologium Solarium Augusti", 1993 s., 240-244.

²⁵⁴Zanker 1988 s., 73

bir mezar sahibi olmanın coşkusuyla bu kararı vermemiştir. Augustus, en büyük rakibi Antonius'un vasiyetini bir şekilde öğrenmişti²⁵⁵. Bu vasiyetin içerisinde kendi propagandasını güçlendirecek ve kamuoyunun Antonius'a karşı cephe almasını sağlayacak bilgileri kullanmıştır. Bu bilgileri forumda bir toplantıda anlatmıştır. Anlatmış olduğu şeyler tepki toplayacak türden konulardı. Augustus vasiyetin içerisinde kendi amacına yarayacak yerleri büyük bir ihtimalle seçmişti. Augustus'un paylaştığı vasiyetin içeriği; Antonius, Caesarion'u resmi bir şekilde Iulius Caesar'ın oğlu olarak tanıyordu. Kleopatra aracılığıyla kendi çocuklarına miras bırakıyordu. En dikkat çekici kısım ise Antonius, İtalya topraklarında ölse bile Mısırda Kleopatra'nın yanına gömülmek istiyordu. Bu bilgilerin ortaya çıkması ile Augustus kendi propagandasını daha da güçlü bir hale getirecektir. Antonius'u itibarsızlaştırdığı gibi kendi atacağı adımlarında alt yapısını oluşturmuştur. Augustus vasiyeti açıklayarak, Antonius'un başkenti Roma'dan İskenderiye'ye taşınması ve orada Helenistik bir krallık yaratmayı amaçladığının kanıtı olarak sunmuştur²⁵⁶.

Roma İmparatorluğunun en yüksek rütbelerine ve yönetimine talip olan iki liderden birisi öldüğünde Mısır topraklarına gömülmek isterken diğeri henüz hayattayken kendi mezarını, imparatorluğun kalbi Roma kentine inşa etmeye başlamış olması ileri bir adım olarak görülmelidir. Augustus, Roma kentine ve İtalya'ya olan bağlılığını gösteriyordu. Bu hamlesiyle, Romalı iki liderin iç savaşından ziyade yabancı bir düşmanla savaşılacak havası oluşturmuştur. Antonius artık Kleopatradan emir alıyor ve Romanın çıkarlarını düşünmüyor izlenimi yaratmıştır. Başkenti taşımayı düşünen Antonius ve Kleopatra'ya karşı olan bir savaşta arkasında daha büyük bir destek toplamış olacaktı²⁵⁷.

Mausoleum her şeyden önce Augustus'un gücünün büyük bir göstergesiydi. Mausoleum adını tamamen hak edecek bir yapı yaptıracaktır. Mezarına vermiş olduğu isimle bile, Roma'da daha önce yapılmış olan bu tür yapıları gölgede bırakacaktır. Dünyanın Yedi Harikasında biri olan Karya hanedanı Mausolus'un mezarına benzetilecek, büyük bir hayret ve beğeni duygusu oluşturacaktı. Augustus Mozolesi, Roma kentini resmi sınırları dışında bulunan, Kutsal Mars Alanına (Campus Martius) inşa edilmiş olsa bile en nihayetinde Roma kentindeydi. Augustus Mausoleumu'nun

²⁵⁵Vasiyetname Vesta Tapınağında tutuluyordu. Augustus çok büyük ihtimalle buradan ele geçirmiş veya öğrenmişti. Suetonius, *Augustus* 17.

²⁵⁶Dio 50. 4.2 Loeb çev.

²⁵⁷Zanker 1988, s., 72

önemli bir noktası da Etrüks kökenlerine göre yapılmış olmasıdır. Augustus birçok mimari eseri Yunan mimarisinden esinlenerek yaptırırken söz konusu kendi mezarı olduğunda neden Etrüks-Romalı atalarının geleneklerine bağlı kalmıştır? Cerveteri Banditaccia bölgesinde Mausoleuma benzer birçok Etrüks mezarlığı bulunmaktadır. Bu mezarlarda Mausoleum gibi yuvarlak ve merkezi bir gömü odası bulundurmaktadır. Augustus atalarının gömü geleneğine bağlı kalmak istemiştir. Augustus baştan aşağı Romalı olduğunu vurgulamak istiyordu.

Yapı seksen yedi metre genişliğinde ve kırk metreye yüksekliğe sahipti²⁵⁸. Mermer veya travertenle kaplanmış duvarlarıyla iki eş merkezli yuvarlak yapıdan oluşuyordu. Mozolenin yuvarlak katlarının üzerine ise yaprak dökmeyen ağaçlar dikilmişti²⁵⁹. Şehrin en görülmeye değer noktasında nehir kenarında yüksek bir kaide üzerine kurulmuştur.²⁶⁰ Tiber nehri ve Via Flaminia arasındaki yüksek manzara hakim olmuştur²⁶¹.

Mozolenin tepesinde Augustus'un bronz bir heykeli bulunmaktadır. Mozoleni içerisinde kendisi, akrabaları ve arkadaşları için yapılmış mezarlar bulunmaktadır. Mozolenin arka tarafında Augustus'un cesedinin yakıldığı *Ustrinum* bulunmaktadır²⁶². Antonius'un yenilgisinden sonra tamamlanan Mozole, Augustus'un kendisi için diktirdiği bir zafer anıtı izlenimi vermişti (Resim 23). Mozole aynı zamanda yeni yönetici ailenin hanedanlık iddialarını müjdeliyordu. Marcellus'un MÖ 23 de ki cenazesinden başlayarak, Augustus'un aile cenazelerinde bu iddia tekrarlandı. Augustus, en büyük gücün kendinde olduğunu ve Roma devletine düzeni getirebilecek tek kişinin kendisi olduğunu vurgulamak istemişti²⁶³.

Augustus hayatta ve erken yaşlarda olmasına rağmen kendisi ve ailesi için bu Mozoleyi yaptırmıştır. Büyük liderlerin anıtsal mezarlarından etkilenmiştir. Kendisini Roma'nın kurtarıcısı olarak görüyorsa bunu her türlü aracı kullanarak vurgulamalıydı. Mozolenin yapımıyla Roma da doğdum, yaşadım ve burada öleceğim vurgusunu başarıyla yapmıştır. Kendisini gerçek bir Romalı, Antonius'u ise düşman kraliçe Kleopatra'nın etkisinden çıkamayan, geçmişini unutmuş birisi olarak göstermiştir.

²⁵⁸Zanker 1988 s., 75

²⁵⁹Simon 1986 s., 28

²⁶⁰Goldsworthy 2014 s., 217

²⁶¹Zanker 1988 s., 74

²⁶²Carlos F. Norena., "Memoirs of the American Academy in Rome" Locating The "Ustrinum" of Augustus., 2013., s., 51-64 University of Michigan

²⁶³Zanker 1988., s., 76

Augustus otuzlu yaşlarında mozolesini yaptırtırken birçok açıdan kendi propagandasını yapmıştır.

3.6. Caesar Tapınağı

Augustus'un, Roma'nın siyasi ve askeri en büyük gücü olma yoluna girdiğinde belki de tek avantajı amcası ve üvey babası Caesar'ın adıydı²⁶⁴. Caesar'ın hatırasını yaşatmak ve öcünü almak, başlangıçtaki en güçlü motivasyonuydu diyebiliriz. Öldürülen Caesar'ın mirasını koruyup, ayakta tutarken çok bilinçli hamleler yapmıştır. Caesar'ın ardından gelmiş olması ve çok zor siyasi, askeri mücadeleler vermesi her adımını dikkatle atmasını gerektirmiştir. Caesar'ın tanrılaştırılmasında da aynı özeni ve siyasi zekayı görmekteyiz.

Augustus, Caesar'ın tanrılaştırılmasından sonra inşa edilen tapınağın yapılması kararını Antonius ve Lepidus ile almıştı. Tapınağın yapılma kararının alınmasında bir birliktelik olsa bile, Augustus düşmanlarını mağlup ettikten sonra bu tapınağı tek başına tamamlamıştır.²⁶⁵ MÖ 29 yılında tamamlanan tapınak Caesar'ın ölümünden sonra cesedinin yakılmış olduğu sunağın bulunduğu yerin yakınına yapılmıştır²⁶⁶. Caesar tapınağı yeni bir düzenin kurulduğunun tasvir edilmiş en açık ve en gösterişli işaretlerdendir²⁶⁷. Augustus'un Caesar ile ilişkilendirilmesi ve tanrısal Caesar'ın oğlu olduğu için aldığı unvan Divi Filius olarak tanımlanması oldukça önemliydi. Caesar tapınağının amacı, onun iktidar iddiasını temellendirmek için çarpıcı bir görsel mesaj vermektaydı²⁶⁸. Tapınağın mimari yapısı, yapının göndermek istediği siyasi ve propaganda mesajını desteklemiştir. Tapınağın büyüklüğü mevcut alanda kullanım alanının kısıtlı olmasından kaynaklanmıştır. İki katlı bir podyum üzerine inşa edilerek tapınak yükseltilmiştir. Tapınağın önünü altı adet sütun süslüyordu. Sütunların dar yerleşimi, yükselen bir yapının görsel gücüne katkı sağlıyordu. Tapınağın en üst kısmına zafer tanrıçası Victoria'nın heykeli yapılmıştır (Resim 24)²⁶⁹. Tapınak cömertçe mermerle süslenmiştir²⁷⁰.

²⁶⁴Zanker 1988., s., 33

²⁶⁵Goldsworthy 2014 s., 248

²⁶⁶Goldsworthy 2014 s., 304

²⁶⁷Eck 1988 s., 141

²⁶⁸Zanker 1988., s., 80

²⁶⁹Simon 1986 s., 84

²⁷⁰Simon 1986 s., 84

Augustus Actium zaferinden sonra bu tapınağı, bir zafer anıtı gibi kullanmıştır. Actium da mağlup edilen gemilerin pruvaları tapınağın podyum tabanının önünde sergileniyordu²⁷¹. Augustus, Caesar'a bir tapınak yaptırmış olmakla birlikte bu tapınağı kendi zaferinin anlatılmasında görsel bir araç olarak kullanıyordu. Augustus'un MÖ 43 tarihli atlı anıtı ve Naulochoi'deki zaferin anısına yapılan *Columna Rostrata*, konuşmacı platformunun yanına yerleştirilmişti²⁷². Bu ve benzer özellikleri ile tapınak biz zafer anıtı gibi durmaktadır.

Caesar tapınağında Actium zaferini onurlandırırken, mağlup olan tarafı direk olarak hedef göstermemiştir. Birçok zafer anıtına veya zafer temalı heykel gruplarına baktığımızda savaşı kazanan ve mağlup olan taraf çok net bir şekilde resim programıyla tasvir edilmiştir. Savaşı kaybeden tarafın kimler olduğu gayet net bir şekilde anlaşılır haldedir. Fakat Augustus, Antonius'a karşı kazandığı Actium zaferini onurlandırırken direk Antonius'u ve ordusunu vurgulayan tasvirlerden uzak durmuştur. Çünkü Antonius önemli bir şahsiyetti. Aynı zamanda Roma'da birçok ardılı bulunmaktaydı ve yenilmiş olan düşman ordusunun önemli bir kısmı Roma vatandaşıydı²⁷³. Bu yüzden Augustus düşmanı vurgulayan betimlemelerden uzak durulmuştur²⁷⁴. Augustus büyük bir zafer kazanmış olsa da Romalı olanları hedef göstermemiştir. Caesar tapınağında zaferini anlatırken spesifik olmayan ve soyut zafer sembolleri kullanmak zorunda kalmıştır²⁷⁵. Tapınaktaki simgeler: gemi parçaları veya pruvaları, deniz canlıları ve zafer tanrıçası Victoria'dır.

Augustus Caesar tapınağı ile yeni dönemin başlangıcını vurgulamak istemiştir. Kendisini tanrısal bir konuma koymaya çalışsaydı büyük tepkiler toplayabilirdi. Bu yüzden hem senato hem de Triumvirlik ortaklarıyla aldığı "Caesar'ın tanrısallaştırılması ve tapınağının yapılması" kararı kendisine yaramıştır. Üvey babasının tanrısal bir konuma getirilip tapınağının yapılmasıyla Augustus kendisini de tanrısal bir konuma getirmişti. Suikast ile öldürülmüş Caesar'ın tapınağını ziyarete gelenler Augustus'un Actium zaferinin vurgulandığı imgeleri göreceklerdi. Herkes düşmanın kim olduğunu biliyordu fakat düşmana dair hiçbir belirteç ortada yoktu. Kazanılmış zafer büyüktü ve Augustus Caesar tapınağıyla birlikte propagandasını adım adım ilerletiyordu.

²⁷¹Eck 1988 s., 81

²⁷²Bir sütun gövdesine iki taraflı yerleştirilmiş gemi pruvalarıyla süslenmiş anıtsal sütunlar. Deniz zaferlerini anımsatmak amacıyla kullanılmışlardır.

²⁷³Goldsworthy 2014 s., 121

²⁷⁴Zanker 1988 s., 82

²⁷⁵Zanker 1988 s., 82-83

4. AGRİPPA'NIN KUTSAL MARS ALANI PLANLAMASI

Iulius Caesar'ın, Mars Alanı (Campus Martius) ile ilgili çeşitli imar çalışmaları vardı²⁷⁶. Tiber'in rotasını değiştirip, Mars Alanı ile yeni bir Helenistik kentleri örnek olarak yeni bir Roma yaratmak istemiştir²⁷⁷. Bu girişim başladığı fakat bitiremediği bir projedir. Augustus birçok konuda Caesar'ın takipçisi olduğu gibi Mars Alanı ile ilgili çalışmalarda yapmıştır. Augustus Mausoleium, Ara Pacis Sunağı ve Horologium gibi Augustus propagandası için önemli olan mimari anıtlar Mars Alanı'na inşa edilmiştir. Mars Alanı'ndaki Augustus'un mimari projeleri, arka planda bu bölgedeki politik ve sosyal propaganda araçlarıydı.

Mars Alanı; Capitol (*Capitolinus*), Quirinal (*Quirinalis*) ve Pincian (*Pincius*) tepelerinin yamaçları ile Tiber arasındaki düzlük arazidir (Resim 25)²⁷⁸. Antik çağda deniz seviyesinden 10 ila 15 metre, Tiber nehrinden ise 3 ila 8 metre yükseklikteydi²⁷⁹. Bu yakınlık sebebiyle sık sık su baskınlarına maruz kalıyordu. Bataklık, biriken sulardan oluşan gölet ve ufak akarsular vardır²⁸⁰.

Mars Alanı, Roma halkının askeri ve seçim faaliyetlerinin yapıldığı yer olarak nitelendirilmiştir²⁸¹. Augustus dönemine kadar şehir sınırlarının dışında kalan bu alan, Augustus dönemi ile Roma'nın dar, sıkışık vadilerle ayrılmış geleneksel yedi tepesinden farklı olarak, her türlü faaliyet için engelsiz alanlar sunuyordu²⁸².

Augustus kutsal alanların inşasını üstlenirken, kamu projeleri için hem aile üyelerine hem de aralarında en çok öne çıkan Agrippa'nın olduğu arkadaşlarına da görevler vermiştir²⁸³. Augustus, Mars Alanı'nın imar planlamasında Agrippa'yı görevlendirmiştir²⁸⁴. Agrippa'nın, Augustus tarafından bu göreve getirilmesinin farklı sebepleri olabilir. Çocukluk yıllarından gelen bir dostlukları vardır. Augustus'un

²⁷⁶Zanker 1988 s., 19

²⁷⁷Zanker 1988 s., 19-20

²⁷⁸Adını Mars kültünden almıştır. Efsaneye göre Roma kralı Tarquinius Superbus'a ait bir tarım arazisiydi ve Roma Cumhuriyeti'nin kuruluşunda bu tarım arazisi yakılmıştı. Samuel Ball Platner (as completed and revised by Thomas Ashby) *A Topographical Dictionary of Ancient Rome*, London, Oxford University Press, 1929 s. 91

²⁷⁹Platner, Ashby 1929 s., 92

²⁸⁰Platner, Ashby 1929 s., 92

²⁸¹Mars Alanı'nda birlikler savaş için eğitilmiştir. Başarılı Generaller şehirdeki zafer alaylarına başlamadan önce ganimetlerini burada sergilerdi. Zaferlerinden sonra, halkı ve senatoyu etkilemek için tapınaklar ve kamu binaları adanmışlardır. Burada devletin en önemli magiŒratları, consulleri ve censorleri seçilmiştir. Paul Rehak *"Imperium and Cosmos"* The University of Wisconsin Press 2006 s.,9

²⁸²Rehak 2006 s., 10

²⁸³Zanker 1988 s., 37

²⁸⁴Goldsworthy 2014 s., 208

Caesar'ın kanlı mirasını kabul ettiği ilk günden itibaren, Agrippa belki de yanında duran en güvenilir kişidir. Bu kadim dostlukla birlikte, Agrippa aynı zamanda Augustus'un damadı, ardılları olan torunları; Gaius Caesar, Lucius Caesar ve Agrippa Postumus'un babasıdır²⁸⁵. Bu bağlamda Augustus için Agrippa iyi bir dost olduğu kadar Roma'nın geleceğidir. Önemli unvanlar ve görevler alan Agrippa, Augustus'un sevgisini ve saygısını olabildiğince kazanmıştır²⁸⁶. Mars Alanı'ndaki bu çalışmaların Augustus tarafından Agrippa'ya verilmesi hem arkadaşının hem de ardıllarının, kendilerini onurlandırma fırsatlarıdır.

4.1. Aqua Virgo

Agrippa Mars Alanı'nda Pompeius'un mülklerinin çoğunu satın almış ve Pompeius'un özel mülklerini kamu mülklerine çevirmiştir²⁸⁷. Agrippa sanatın halka açık hale getirilmesi gerektiğini düşünmekteydi²⁸⁸. Agrippa, Augustus'un her konuda yanında olduğu gibi propagandasını yapmasında da önemli bir destekçisidir. Organizasyon yeteneği ve servetiyle bu işlerin altından kalkabilecek bir sağ kolu olan yardımcısı ve arkadaşısıydı²⁸⁹.

MÖ 33 yılında Agrippa'ya "Aedilis" görevi verilmiştir²⁹⁰. Agrippa bu görevi üstlendikten sonra bütün kamu binalarını, sokakları onarmış, Roma kentinin lağımları temizletilmiş ve içlerinden tekneyle Tibere'e geçmiştir²⁹¹. Agrippa temiz su kaynaklarını ve su sistemlerini tamamen yeniden düzenlemiştir. Su kemerleri ile Roma kentine getirmiş olduğu tatlı su şehrin bütün kısımlarına ulaştırarak yaşam kalitesi yükselmiş ve aynı zamanda Mars Alanı'na yaptırmış olduğu Aqua Virgo; Thermae Agrippa, Stagnum

²⁸⁵Mary Beard SPQR "A History of Ancient Rome" New York 2015 s., 156., Eck 1988 s., 58., Goldsworthy 2014., s., 293

²⁸⁶Agrippa, Proconsül İmperium (İmparatorluğun Doğu kısmının yönetimi için) ve Tribunicia Potestas gibi unvanlar almıştır. Eck 1988., 58-59

²⁸⁷Lloyd, R. B., "The Aqua Virgo, Euripus, and Pons Agrippae." *American Journal of Archaeology* 1979 83:193-204.

²⁸⁸"Tüm tablolar ve heykelleri ulusal mülk haline getirmek, onları kır mülklerinde sürgüne göndermekten daha iyi olur" Plinius *Naturalis Historia (Natural History)* 35.26

²⁸⁹Zanker 1988 s., 139

²⁹⁰Aedilis; kamu binalarının yapımı ve festivallerin düzenlenmesi ile ilgili devlet hazinesinden sorumlu Roma memurudur. Frederick W. Shipley "Agrippa's Building Activities in Rome" by Washington University, 1933 s., 13

²⁹¹Shipley 1933 s., 14, Dio XLIX, 43, 1.

Agrippa ve Euripus'un²⁹² su ihtiyacını karşılamıştır²⁹³. MÖ 19 yılında yapılmış olan Aqua Virgo'nun masrafları Agrippa tarafından karşılanmıştır²⁹⁴. Aqua Virgo, tamamen Mars Alanının su ihtiyacını karşılamak için yapılmıştır²⁹⁵. Anlaşılan o ki, Agrippa, Mars Alanı'na sağladığı temiz su ile burada ferah ve temiz bir alan oluşturmaya çalışmıştır. Roma halkının sıkça geleceği Mars Alanı, olabildiğince düzenli bir alan olmalıydı. Antik çağ şairleri, Aqua Virgo hakkında sıkça bahsetmişler ve Agrippa'nın yaptırmış olduğu diğer su kemerlerinin almadığı kadar bir beğeni toplamıştır²⁹⁶. Bu kadar beğeni toplamış olması, büyük ihtimalle alanın görsel düzeni ve bu yerdeki diğer önemli yapılara su kaynağı sağlamasındandır. Ayrıca hamamda kullanılan suyun kalitesi de bu beğeniye arttırmıştır²⁹⁷. Aqua Virgo Mars Alanı'nın tam anlamıyla can suyunu taşımıştır. Buradaki bahçelerin, havuzların ve en önemlisi hamamın su ihtiyacını karşılamıştır. Yaşanan taşkınlar sebebiyle bataklık ve kullanışsız olan bu alanı, Agrippa, Aqua Virgo, Stagnum Agrippa ile canlandırmıştır. Bu yapılarla bağlantılı olarak bahçeler ve havuzlarla, bataklık olan bu yer Roma halkının nefes alacağı sosyal bir alana dönüştürülmüştür. Augustus'un getirdiği bolluk ve refah döneminin görsel ve sosyal anlamda hayata geçmiş olduğu bir yerdir denilebilir.

4.2. Thermae Agrippa (Agrippa Hamamı)

Mars Alanı'nda Agrippa tarafından yaptırılmış diğer bir mimari yapıt Thermae Agrippa'dır. Hamamın doğusunda defne ağaçlarıyla ünlü Agrippa bahçeleri bulunuyordu Pantheon ve Seapta Iulia'nın ortasındadır²⁹⁸. Agrippa'nın kişisel mülkü olan bu yerler, önceki dönemlerde Pompeius ve Marcus Antonius'a aitti²⁹⁹. Agrippa'nın yaptırmış olduğu hamam (Thermae Agrippa), daha sonra inşa edilmiş olan imparatorluk hamamlarının yanında mütevazı kalan bir yapıdır (Resim 26)³⁰⁰. Hamam'ın etrafında

²⁹²Euripus: Agrippa Göleti'nden Mars Alanı'nı geçen yapay bir kanaldır. Aqua Virgo ile beslenen bu kanal Mars Alanı'nda biriken suyun Tiber'e kanalize olmasını sağlamıştır. Euripus, Agrippa'nın Mars Alanı'nda yapacağı mimari yapılar için gerekli olan yerin sağlanmasında da önemlidir. Mars Alanı'nın bataklık topraklarındaki fazla suyu çekerek burada mimariler için uygun alanlar açmıştır. Lloyd 1979 s.,195., Ashby 1929., s.,204

²⁹³Zanker 1988 s., 139- 142

²⁹⁴Lloyd 1979 s., 39

²⁹⁵Su kaynağı Roma şehrinin doğusunda Via Collatina'dan olmasına rağmen, Aqua Virgo kuzey taraftan Mars Alanı'na suyu taşır. Bu nedenle Aqua Virgo Roma şehrinin su ihtiyacından çok Mars Alanı düşünülerek yapılmıştır. Harry B. Evans "Agrippa's Water Plan" American Journal of Archaeology Vol. 86., No:3 1982, s., 401-411

²⁹⁶Ovidius ve Martial gibi birçok antik çağ yazar-şairleri Aqua Virgo'dan sıkça bahsederler. Shipley 1933 s.,32

²⁹⁷Shipley 1933 s., 33

²⁹⁸Zanker 1988 s., 142

²⁹⁹Zanker 1988 s., 141

³⁰⁰Shipley 1933 s., 23

konumlanmış olan; yapay göl (Stagnum Agrippa), spor tesisleri ve bahçeleri ile Yunan şehirlerinin *gymnasion*larını anımsatmaktadır³⁰¹. Hamam yapısının yanında, su kaynağı Aqua Virgo'dan gelen bir süs havuzu bulunmaktaydı³⁰². Sonraki yüzyıllarda kasabalara kadar ulaşmış ve Roma İmparatorluğu için kalite sembolü olan hamamların tarihi Agrippa ile başlar³⁰³. Hamam yapısını Agrippa vasiyetinde Roma halkına bırakmıştır sonraki dönemlerde bile hamamın adı Agrippa hamamı olarak geçmiştir³⁰⁴. Agrippa, bazı kamu mülklerinden gelecek olan gelirler ile hamam ve bahçelerin giderlerinin karşılanmasını, yapıların devamlılıklarını sağlamayı amaçlamıştır³⁰⁵. Agrippa hamamının sıcaklık kısmı, küçük duvar resimleri, boyalı fayanslar ile de kavisli duvarları süslenmiştir ve hamam yapısındaki en önemli sanat eseri ise Lysippos'un Apoxyomenos'udur (Resim 27)³⁰⁶. Bu heykel ile hamam yapısının ve etrafındaki spor faaliyetlerinin yapıldığı yerler arasında güzel bir bağ kurulmuştur. Helenistik şehirlerin planlamasına benzer bir kompleks oluşturmaya çalışan Agrippa, Apoxyomenos heykelini de özellikle seçmiş olmalıydı. Tüm alan kullanım şekli ve görsel açıdan yeni çağın başladığını vurgulamaktadır. Önündeki büyük dinlenme alanları halk için serinleme ve deyim yerindeyse yazlık bir yer gibi olmuştur. Agrippa aristokratların erişebilecekleri bütün zevklerden sıradan Roma halkının da faydalanabilmesini istemiştir. Mars Alanı'nın her bir tarafına yayılmış olan Yunan sanatının önemli parçaları, parklar, nehirler, gezinti yerleri, egzersiz yerleri ve ılık banyolar, Roma halkının bütün sosyal faaliyetlerden faydalanması içindir³⁰⁷. Agrippa'nın sanat eserlerinin halka açık olması gerektiği ile ilgili düşüncesiyle tamamen örtüşmektedir. Bu sanat eserlerini mimari yapılar ve heykeller olarak düşünebiliriz. Agrippa'nın bu tutumu halkta da karşılık bulmuş ve anlaşılın o ki halkta bu eserleri sahiplenmiştir³⁰⁸. Agrippa burada bir strateji de izlemiş olabilir. Bu yapıları bir kuruma veya bir şahsa emanet etmiş olsaydı belli bir süre bu yapılar ayakta kalıp sonrasında unutulmaya yüz tutacaklardı. Agrippa hem yaptırmış olduğu yapıların halka açık

³⁰¹Zanker 1988 s., 140

³⁰²Strabo XIII, 1, 9. s. 590

³⁰³Helmut Signon., "Agrippa Freund und Mitregent Des Kaiser Augustus" Darmstadt Germany 1978 s., 96

³⁰⁴Rehak 2006 s.,22

³⁰⁵Signon 1978 s., 209

³⁰⁶Büyük İskender'in heykeltıraşı Lysippos'un MÖ 330 yıllarında yapmış olduğu heykeldir. Agrippa, Apoxyomenos heykelini MÖ 20 yılında Agrippa hamamına yerleştirmiştir. Bir elinde *strigil* (kavisli demir ya da bronz alet) ile vücuduna yapışan ter ve tozu kazıyan bir atlet heykelidir. Plinius 34. 76 Shipley 1933 s., 48

³⁰⁷Plinius 36.121

³⁰⁸Plinius'un aktardığına göre: Tiberius, Lysippos'un Apoxyomenos heykelini Agrippa hamamından alıp kendi sarayına taşımaya çalıştığında halkın büyük bir tepkisiyle karşılaşmıştır. Plinius 34.62

olmasıyla, halkın beğenisine sunmuş olduğu sanat eserleriyle, bu eserleri halkın benimsemesini sağlamıştır. Halk bu eserleri sahiplendiğinde dönem ve kişiler değişse bile güçleri yettiğinde sahip çıkmaya çalışmışlardır. Agrippa'nın politik bu yaklaşımının başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Agrippa, sosyal ihtiyaçların giderilmesini olabildiğince halka indirmeye çalışmıştır diyebiliriz. Agrippa'nın yapmış olduğu kamu yararına çalışmaları sadece Roma kentini temiz ve güzel hale getirmemiştir. Kent yaşamının düzenli ve temiz olması Roma halkının da refah seviyesini yükseltmiştir.

4.3. Saepta Iulia

Agrippa'nın Mars Alanı'ndaki diğer bir faaliyeti, Caesar'ın yarım kalmış birçok projesinden birisi olan Saepta Iulia'yla ilgilenmek olmuştur³⁰⁹. Caesar'ın onuruna ve onun takipçisi olan Augustus'un propaganda tutumlarına uygun bir şekilde yapımı tamamlanmıştı³¹⁰. Caesar'ın başladığı sonrasında Lepidus'un yapımını devraldığı Saepta Iulia binasını MÖ 26 yılında Agrippa tamamlamıştır³¹¹. Saepta Iulia Roma kentindeki *Comitia Centuriata* ve *Tributa* seçimlerinin yapılacağı binadır³¹². Burada gerçekleşen oylamaların sayımlarının yapılacağı *Diribitorium*, Agrippa tarafından yapımına başlanmış fakat Augustus tarafından bitirilmiş ve açılışı yapılmıştır³¹³.

Saepta Iulia'nın ölçüleri dikkat çekici şekilde büyüktür ve önemli miktarda mermerle gösterişli bir şekilde süslenmiştir³¹⁴. Ortalama uzunluğu 350-400 metre olan iki mermer sütun ile çevrelenmişti³¹⁵. Saepta Iulia'nın içi zengin bir şekilde sanat eserleriyle dekore edilmiştir³¹⁶. Agrippa'nın süslemelerde kullandığı heykel grupları dikkat

³⁰⁹Shiple 1933 s., 37

³¹⁰Zanker 1988 s., 142

³¹¹Cumhuriyet döneminde seçim alanı ilgili etkinlik için yeterli gelmiyordu. İlkel olan seçim binasının yerine Caesar yeni ve değerli bir seçim binası yaptırma kararı vermişti. Fakat suikast sonrası Triumvir Lepidus bu yapıyla ilgili çalışmalara devam etmiştir. Dio 53.23.2., Signon 1978 s., 130

³¹²*Comitia Centuriata*: Plebler ve Patricilerin içinde bulunmuş olduğu meclistir. Roma kralı Servius Tullius döneminde kurulmuştur. Roma vatandaşlarının orduya hizmet etmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir meclistir. *Aedilis*, *Praetor* ve *Consul* gibi önemli memurlar bu meclis tarafından seçilmiştir. *Comitia Tributa*: Pleblerin, Patricilere karşı haklarını korumaya çalıştıkları ve karar aldıkları meclistir. Augustus Döneminde Roma topraklarının genişlemesi sonucu Roma kentine uzak kalan Roma vatandaşları bu meclise yeterince katılamamıştır. Augustus meclisin önemini kaybetmemesi için Roma kenti dışında yaşayan Roma vatandaşlarına yaşadıkları yerde oy kullanma hakkı vermiştir. Fakat durum bunun tam tersi yönde meclislerin önemini yitirmesine sebep olmuştur. Syme 2002 s.,385., Halil Demircioğlu “*Roma Tarihi*” I. Cilt, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2019 s., 57-58., Clemens Bosch “*Roma Tarihinin Ana Hatları*” çev. Sabahat Atlan, Türk Tarih Kurumu Ankara 2015 s., 73-75, Rehak 2006 s., 21

³¹³Dio 8.401

³¹⁴Eck 1998 s., 145

³¹⁵Platner, Ashby 1929 s.,461., Zanker 1988 s., 142

³¹⁶Rehak 2006 s., 21

çekicidir. Bu binada, Helenistik dönem eserleri olan iki farklı heykel grubunu tercih etmiştir; Kentaur Chiron (Kheiron), Achilleus'u eğitirken ve Pan, genç Olympus'a *syrix* çalmayı öğretiyor³¹⁷. Burada seçilmiş olan bu heykel gruplarının ortak bir noktası bulunmaktadır. İki heykel grubu da öğretmen-öğrenci ilişkisi ile Saepta Iulia'da yapılan derslerle ilgilidir³¹⁸. Diğer dikkat çeken bir nokta ise Agrippa'nın eserleri seçerken sanat zevkinde ahlaki bir kısıtlama olmadığını görmekteyiz. Bunun en iyi örneği olarak da homoerotik yapısıyla Pan'ın genç Olympus'a *syrix* çalmayı öğrettiği heykel grubunu örnek verebiliriz³¹⁹. Eserlerin Helenistik dönem eserlerinin olması, hamam yapısındaki gibi Agrippa'nın ya da aslında Augustus'un Yunan dünyasıyla bağ kurma çabalarının birer göstergesidir diyebiliriz.

Saepta Iulia'nın bu gösterişli ve sanatsal yapısıyla Agrippa, Caesar'ın onuru yücelttiği gibi Augustus'un politik ve sanatsal propagandasına da büyük bir destek vermiştir.

Augustus döneminde seçimlerin yavaşlaması ve binanın merkezi geniş bir alanı olduğu için birçok oyun ve halka açık gösterilerin yapıldığı bir yere dönüşmüştür³²⁰. Bu geniş alanda gladyatör oyunları ve halk toplantıları yapılmıştır³²¹. Roma halkı ve tüccarlar Saepta Iulia'yı gezip eğlendikleri, ticari işler yaptıkları bir yer olarak kullanmaya başlamışlar, dinlenme yeri ve her türlü malın satıldığı bir yer haline gelmiştir. Saepta Iulia'nın bu tarz bir kullanım evrimi geçirmesi büyük ihtimalle seçimlerin azalması, halk meclisinin önemini kaybetmesi ve sonrasında neredeyse seçim olmamasıdır³²². Bu değişim sürecinden sonra bu tarz yapıların politik açıdan gereksiz olduğu da düşünülmüş ve büyük ihtimalle böylesine anıtsal bir yapının değerini giderek kaybetmesinin verdiği duygularla eleştirilmiştir³²³.

Augustus'un Caesar'ın mirasını kabul edip takipçisi olduğu gibi Agrippa'da Caesar'ın mirasına sahip çıkıp yüceltmeye çalışmıştır. Zaten Roma İmparatorluğu'nun bu dönemlerde en güçlü iki şahsiyetinin bir arada yürüttükleri politik ve sanatsal propagandanın sağlam temelleri olmalıydı. Saepta ile Roma halkının yüceliğine ve

³¹⁷Plinius 36.29., Shipley 1933 s., 40

³¹⁸Zanker 1988 s., 142

³¹⁹Zanker 1988 s., 142

³²⁰Dio 56.1.1.

³²¹Suet 43.1

³²²Syme 2002 s., 385

³²³"Politik açıdan bu anıtsal yapılar, gerçek işlevi olmayan muhteşem kabuklardır. Roma sakinleri kısa süre sonra bu yapıyı gezip eğlenecekleri yerler olarak kullanmaya başladılar. Augustus'un karısı Livia'nın adını taşıyan geniş bir pazar ve depolar neredeyse aynı derecede önemliydi." Eck 1988 s., 145

meclislere olan saygı olabildiğince vurgulanmaya çalışılmıştır. Sonraki dönemlerde seçim binası olarak kullanılmamış bile olsa yine halka hitap eden eğlence ve toplantıların yapıldığı bir yer olmuştur. Agrippa'nın yapının adını Saepta Iulia koymuş olması da dikkat çekicidir. Caesar devralmış olduğu yapıyı bitirip onun takipçisi ve üvey oğlu olan Augustus'a bir nevi tekrardan iade etmek gibidir.

4.4. Pantheon

Agrippa'nın Mars Alanı'ndaki bütün projelerinden ayrılan ve belki de önem açısından diğer yapıları geride bırakan, üzerine silinmez bir şekilde adının da yazılı olduğu Pantheon yapısıdır³²⁴. Pantheon'un pronaosunun frizindeki yazıtta M·AGRIPPA·L·F·COS·TERTIVM·FECIT (Lucius'un oğlu Marcus Agrippa, üçüncü kez konsül olduğunda yaptırdı) yazmaktadır (Resim 28)³²⁵. Saepta Iulia ve Thermae Agrippa yapılarının arasında bulunmakta, buraya gelen kişileri girişinde Augustus ve Agrippa'nın heykelleri tarafından karşılamaktadır³²⁶. Pantheon'un alınlığında Atina'lı Diogenes'in heykelleri vardır³²⁷. Agrippa, imparatorluk kültürünü yüceltecek, Tanrılaştırılmış Caesar ve koruyucu tanrılarının heykelleriyle birlikte "*Divi Filius*" Augustus'un heykelini de yerleştireceği bir Pantheon yaptırmıştır³²⁸. Agrippa'nın Pantheon dışında, imparatorluk kültürü ile ilişkilendirilebilecek başka bir tapınak projesi yoktur³²⁹. Agrippa'nın başlangıçtaki düşüncesi, Augustus heykelini diğer tanrı heykelleriyle birlikte Pantheon'un cella bölümüne yerleştirmek istemiştir. Agrippa yapıya da Augustus'un adını vermek istemiştir³³⁰. Augustus'un kendi heykeli ve adının verilmiş olduğu bir tapınağı kadim dostu ve imparatoruna sunmak istemişti³³¹. Fakat Augustus hayattayken Roma kentinde kendisine bir tapınım olmasını istemiyordu. Augustus heykelini diğer tanrılarının arasına yerleştiremeyen Agrippa, kendi heykeli ile Augustus'un heykelini de pronaosa yerleştirmek zorunda kalmıştır³³². Augustus ve Agrippa heykellerinin girişte bulunması, ziyaretçilere, Pantheon'un kimler tarafından onlara sunulduğunu gösterir

³²⁴Signon 1978 s., 131

³²⁵M(arcus) AGRIPPA L(ucius) F(ilius) COS(Consul) TERTIVM FECIT- (Marcus·Agrippa· Lucius· Oğlu· Konsül ·Üçüncü kez) Signon 1978 s., 131

³²⁶Eck 1988 s.,145

³²⁷Plinius 36.38

³²⁸Dio 53.27

³²⁹Zanker 1988 s., 220

³³⁰Dio 43.27.3

³³¹Shiple 1933 s., 55

³³²Zanker 1988 s., 141

niteliktedir³³³. Augustus heykeli ile kendi heykelini de buraya koyan Agrippa, herhangi bir hırs veya rekabetten değil, Augustus'a olan yürekten bağlılığını ve Roma'nın iyiliği için sürekli gayretinden dolayı yapmıştır. Augustus Agrippa'ya herhangi bir sansür uygulamamış hatta Agrippa'yı daha çok onurlandırmıştır³³⁴.

Agrippa'nın yaptırmış olduğu Pantheon yapısının izlerini Hadrian'ın yaptırmış olduğu Pantheon'un altında varlığını sürdürmektedir (Resim 29)³³⁵. Bugün gördüğümüz Pantheon yapısı tamamen Hadrian döneminde yapılan mimari bir eserdir³³⁶. Agrippa'nın projesiyle aynı doğrultuda bir ruh ile tüm tanrılara tapınım yapılabilecek bir Pantheon olarak devam etmiştir. Bazı bilim insanları Agrippa'nın yaptırdığı yapının, Augustus Mausoleumu'na doğru baktığını ve aynı hat üzerinde olduğunu söylemiştir³³⁷. Mausoleiumu'nun girişi önerilen aynı hattın batısında kalmaktadır, görüş hattıyla bağlanmış olsalar bile, tam bir hizadan söz edilemez³³⁸.

Roma kentindeki değişimler, politik değişimlerle aynı süreçte gelişim göstermiştir. Roma kentinin her bir tarafında mermer yapıtlar yapılmaya başlandı. Bu yapılar, Augustus ve Augustus'un çevresinden insanların yaptırdıkları mimari eserlerdir. Augustus'un Mars Alanı ile ilgili planlamayı Agrippa'ya teslim ettikten sonra Agrippa bu görevi en iyi şekliyle yerine getirmiştir diyebiliriz. Agrippa bataklık olan bir alanı Roma halkının en fazla vakit geçireceği bir yer haline getirmiştir. Helenistik bir kent gibi düzenlemeye çalıştığı alanda mimari ve heykel eserlerde de Helenistik çağrışımlar vardır. Roma kentine getirilen düzen aynı zamanda şehrin refah seviyesini de yükseltmiştir diyebiliriz. Thermae Agrippa ve ona bağlı yapılarda Roma halkı temizlenme ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi sosyalleşip vakit geçirdikleri bir alana kavuşmuşlardır. Bu hamam yapısına ve havuza su sağlayan Aqua Virgo, antik dönem edebiyatçılarının eserlerinde yer verdikleri bir eser olmuştur. Saepta Iulia binası Caesar dan kalan bir miras olarak ayağa kaldırılmıştır. Seçim binasına, Agrippa, "Iulia" adını vererek mirasın asıl sahibi olan Augustus'u onurlandırmıştır. Yapı sonraki dönemlerde halka açık etkinliklerin yapıldığı bir yere dönüşmüştür. Pantheon yapısıyla, Augustus'un adını verdiği, içinde

³³³Augustus her ne kadar ölümünden önce Roma şehrinde kendisine tapınılmasına izin vermese de Pantheonun girişinde bile olsa heykelinin sergileniyor olması yürütmekte olduğu politikalarına uygundur.

³³⁴Dio LIII 27,2-4.

³³⁵Rehak 2006 s., 33

³³⁶Signon 1978 s., 131

³³⁷Davies 2000

³³⁸Rehak 2006 s., 41

diğer tanrılarla birlikte Augustus'un heykelinin de bulunacağı bir tapınak yaptırmak istemişti. Fakat Augustus'un bunu hiçbir şekilde istememesi bu fikrin önüne geçmiştir. Augustus'u önceki bölümlerden de bildiğimiz gibi, kendisinin bir unvanı veya bir onuru isterken göremeyiz. Bilinçli olarak sakin adımlar atan Augustus bu kadar büyük bir merkezde kendi adına bir tapınak yaptırılmasının dikkat çekeceğini düşünmüş olabilir.

Agrippa Mars Alanı projelerinin birçoğunu istediği gibi bitirememiş olsa bile bu alanda “yeni” bir Roma kenti oluşturmaya çalışmıştır. Augustus'un politik propagandasının en çok vurgulanan parçalarından olan, Augustus ile başlayan Roma'nın maddi manevi yeniden inşası vurgusunun çok güzel bir örneğidir. Bataklık bir araziyi sıfırdan böylesine anıtsal mekanlarla donatmak tamda bu propagandaya hizmet etmiştir. Agrippa vasiyetinde bu yapıları Roma halkına bırakmıştır. Roma halkı Agrippa öldükten sonra bile yaptırdığı eserlerin birçoğunu “Agrippa” adıyla korumuşlardır.

5. AUGUSTUS PORTRE HEYKELLERİNDE PROPAGANDA

Augustus, politik ve sosyal propagandasını yaparken vurgulamayı amaçladığı noktaları, sanatı kullanarak seyircilere sunmuştur. Augustus döneminde sanat, altın çağını yaşamıştır. Sanatın gelişmesi ve yeni imgelerin oluşturulmasında, refah düzeyinin artması kadar iç savaşların bitmesiyle oluşan barış ortamı da etkili olmuştur³³⁹. Augustus'un Roma İmparatorluğu'nu götürmek istediği noktayı ve kendisine seçmiş olduğu yolu, siyasi hamleleri kadar sanat eserlerinde de net bir şekilde görmekteyiz.

Heykeltıraşlar genel olarak Roma vatandaşı veya Yunan kökenli sanatçılardı³⁴⁰. Sanatçılar büyük ihtimalle özel olarak seçilen kişilerdi. Bunun en büyük sebebi Augustus'un imgesel propagandasını, sanatsal dokunuşlarıyla hayat verecek yetenekli heykeltıraşlar olmaları gerekmesindedir. Augustus'un portrelerini yapacak olan heykeltıraşlık atölyeleri de bu dönemde hızla büyümeye başlamıştır³⁴¹. Sanatçıların ücretleri Augustus tarafından karşılandığı gibi sıkı bir kontrol altında da tutulmuşlardır³⁴². Kontrol altında tutulmalarından kasıt büyük bir olasılıkla sanat eserlerinin yapılış sürelerinin takibi ve verilmek istenilen mesajın istenilen vuruculukta olmasının arzu edilmesindedir. Yapılacak heykeli ısmarlayan kişilerin isteklerini yerine getirmek,

³³⁹Barbara Levick., “*Augustus, Image and Substance*” 2013 Routledge USA s., 251

³⁴⁰Levick 2013 s., 254

³⁴¹Simon 1986 s., 52

³⁴²Levick 2013 s., 255

heykeltıraşların en önemli göreviydi³⁴³. Heykeller aracılığı ile verilmek istenilen mesajın şüphesiz kontrolü Augustus'un elindeydi³⁴⁴.

Augustus birçok konuda Roma'nın yeniden inşasını temkinli adımlarla ilerletiyordu. Roma'nın yeniden inşası sadece politika alanında sınırlı kalmayacaktır. Augustus bu değişimin köklü ve kalıcı olmasını istiyordu. Kendisine kanlı iç savaşlar sonrası kalmış olan bu sistemi, akılcı yöntemlerle değiştirebilirdi. Augustus, Roma halkının bu değişime alışmasının zaman alacağını tahmin ediyordu³⁴⁵. Heykel sanatında da bu değişim gözle görülür şekilde yavaş adımlarla yapılmıştır.

Augustus dönemi portre sanatı, içerik olarak sosyal ve siyasi mesajların zengin olduğu sanat eserleridir³⁴⁶. Augustus portrelerinde stil ve sanat açısından birliktelik görülmektedir. Kesin ve ideal hatlarla belirlenmiş yüz ifadesi, Augustus dönemi portrelerinin genel ortak noktasıdır. Augustus'un, Arkeoloji literatürüne geçmiş olan yaklaşık 250 portre ve heykeli bulunmaktadır. Augustus portreleri sürekli genç ve ideal bir şekilde yapıldıkları için yaşlı haline ait bir portresi bulunmamaktadır. Augustus döneminde yapılan portre heykeltıraşlık eserlerini, Cumhuriyet döneminden ayıran en belirleyici unsur gençlik temasıdır³⁴⁷. Augustus dönemi sanat akımlarında, Cumhuriyet Döneminin realist üslubunun terk edilip, Yunan Sanatının etkisi ile yaşlanmayı kabul etmeyen ve sonsuz gençliği ülkü edinmiş olan Helen idealinin yansımasıdır. Augustus'un portrelerini tipolojik olarak birbirinden ayırmamıza yardımcı olan en önemli unsur, saç buklelerinin betimlenişlerindeki farklılıktır. Üç farklı ana tipi bulunan Augustus portrelerinde, erken dönemlere tarihlenen, Arles Başı portresi bazı bilim insanları tarafından Matem Dönemi³⁴⁸ portresi olarak değerlendirilmiştir. Bu tez çalışması kapsamında Octavian/Actium tipi portreler başlığı altında ele alınacaktır.

³⁴³Zanker 1988 s., 107

³⁴⁴J. A. Rea, "Legendary Rome: Myth, Monuments, and Memory on the Palatine and Capitoline" (London, 2007) s., 122

³⁴⁵"Roma'yı kalıcı ve sağlam temeller üzerine oturtmam için bana zaman tanıyın, bunun sonuçlarını görebileyim, Roma devletinin kurduğum temeller üzerinde sarsılmadan ayakta durabileceği umudunu öldüğüm sırada dahi hissedebileyim" Werner Eck. "Augustus Dönemi" çev. Deniz Berk Tokbudak 2020 s., 77

³⁴⁶Mathias Hoffer "Kaiser Augustus Und Die Verlorene Republik" "III. Bildnis und Skulptur – Portrait" s., 291

³⁴⁷Ersin Doğer "Roma Heykeltıraşlığı" Ege Üniversitesi Basımevi 2009 s, 46

³⁴⁸Matem dönemi olarak isimlendirilmiş olmasının en büyük sebebi Caesar'ın suikasta uğraması ve henüz öcünün alınmış olmamasıdır. Ayrıca sakallı betimlenmesi de bir matem teması olarak değerlendirilmiştir.

5.1.Octavian/Actium Tipi

Bu portre grubunun en erken örneği, Arles Kriptoportiko'sundan³⁴⁹ günümüze ulaşmış olan portresidir³⁵⁰. Yukarıda belirtildiği gibi Augustus portrelerini tipolojik olarak sınıflandırırken saç buklelerinin betimlenişleri çok önemlidir³⁵¹. Augustus'un bu portre tipi yapıldığı dönemde, Augustus Roma İmparatorluğu'nun yönetimi için mücadele verecek, Caesar'ın takipçisi olan "çocuk" olarak görülüyordu. Augustus, Arles tipi portresinde hafif sakallı genç bir adam olarak betimlenmiştir³⁵². Portrede betimlenmiş olan hafif sakalı, III. Alexander (Büyük İskender) ile benzerlik kurmaya çalışıldığının net bir görüntüsüdür. Belki de Büyük İskender'in genç yaşta ulaştığı başarılarına bir gönderme olabilir. Roma Cumhuriyet Dönemi'nde gençlik kavramı çok dikkate alınmadığı gibi genç bir politikacı içinde bu geçerliydi. Augustus portrelerinin de belki de en temel özelliğinin gençlik teması olması bundan kaynaklıdır.

Augustus ile başlayan Iulius-Cladius'lar dönemi köklü stil değişikliklerinin yaşandığı, Helenistik Dönem heykel sanatından ciddi bir şekilde etkilenildiği bir dönemdir³⁵³. Augustus kendisinden sonraki gelecek olan imparatorları da stilistik olarak etkilemiştir³⁵⁴. Bu etkilenme sonucu Iulius-Cladius sülalesinin portrelerinde genel bir bütünlük ortaya çıkmıştır³⁵⁵. Augustus'un Helenistik Dönem heykel sanatından etkilenişi ile genç, idealist ve cesur kahraman yönetici olarak betimlenişi, Yunan ve Helen dünyasından bildiğimiz benzerliklerdir³⁵⁶.

Octavian/Actium tipi portreler, Augustus'un Actium savaşından galip çıkması sonucu oluşturulmuş portre tipleridir (Resim 30). Augustus için Roma'nın tek hakimi

³⁴⁹Kriptoportiko "*Crypto-porticus*": Yeraltına inşa edilmiş olan, üzeri tonozlarla kapatılmış, koridor ve geçitlere verilen isimdir. Chisholm, Hugh "*Crypto-porticus*" Encyclopaedia Britannica 7 11. bas. Cambridge University Press., s, 566

³⁵⁰Simon 1986 s., 57

³⁵¹Saç bukleleri Octavian/Actium tipi portrelerinde olduğu gibi, sanatçı; sağ kaşın üzerinde saçlar ile kısaç yapar, üç tane saç buklelerinden sonra sol kaşın üzerinde çatal betimlemesi vardır. Bu saç tipinin neredeyse aynı olmasından ve Roma portre sanatı üzerine önemli çalışmalar yapmış olan bilim insanlarının da yorumları dikkate alınarak Octavian/Actium tipi altında yer verilmiştir.

³⁵²Simon 1986 s., 57

³⁵³Serap Erkoç., "*Anadolu'daki Iulus-Claudius'lar Dönemi Portreleri: Hellenistik Geleneğin İzleri?*" Cedrus 1 The Journal of MCRI 2013 s., 11

³⁵⁴Jane Fejfer "*Roman Portraits in Context*" Berlin 2008 s.,271

³⁵⁵Fejfer., 2008 s., 272

³⁵⁶Roma dünyasının Helenistik ve Yunan dünyasına olan hayranlıkları yeni değildir. Kültürel ve dinsel açıdan çok benzerlikleri olan toplumlardır. Daha geç tarihlerde İmparatorluğa dönüşecek olan Roma'da, Helen-Yunan kültür öğelerinin sık kullanımı MÖ 1 yüzyılda Caesar ile başlamış ve Augustus döneminde en tavan noktaya ulaşmıştır. Augustus dönemi ve sonrası Roma sanatında, Helenistik sanatın etkileri için ayrc. bknz. Serra Durugönül "*Heykeller Konuşabilseydi... Antik Yunan Heykeltıraşlık Sanatına Toplumsal Açından Bir Bakış*" Ankara., 2018 s., 177

olduğunun propagandasının yapılacağı resmi bir portre tipi oluşturulması gerekmiştir³⁵⁷. Augustus'un portreleri almış olduğu unvanlar ve yaşamış olduğu olaylar doğrultusunda değişim göstermiştir. Bu değişim sonucu portre heykel sanatında yeni portre anlayışı ve farklı beğeniler ortaya çıkmıştır³⁵⁸. Augustus, Cumhuriyet dönemi portrelerindeki gerçeklik temasını (Veristik) devam ettirmemiştir³⁵⁹. Cumhuriyet Dönemi portreleri gerçekçiydiler. Portresi yapılan kişinin; saçlarının dökülmüş olması veya yüzündeki deri kırışıklıkları gibi özellikleri net bir şekilde eser üzerinde yansıtılıyordu.

Bu tipin genel özelliklerine bakacak olursak: Baş kuvvetli bir şekilde, Helenistik dönem kral portrelerinde olduğu gibi yana doğru döndürülmüştür. Saç bukleleri dalgalı bir şekilde taranmış ve kabarık şekildedir. Genç ve enerjik bir yüz ifadesi vardır. İnce uzun kaşlarının alın ile birleşme noktasından yukarı doğru çizgi çekilerek idealist ve keskin bir bakış yapılmıştır. İnce dudaklı küçük bir ağız, aşağı doğru sivrilen yüz tipi ve uzun boyunlu betimlenmiştir. Dağınık ve enerjik saçlar, gergin alın çizgileri, keskin hatlarla belirtilmiş ileri doğru çıkık bir burun ve genç yüz betimlemesi ile enerjik, kuvvetli ve ideal bir imparator betimlemesidir. Augustus'un resmi porte tiplerinin neredeyse genel özellikleri olarak da bu stil devam ettirilmiştir (Resim 31).

MÖ 5 yy. Polyklet'in Doryphoros heykeliyle ciddi bir benzerlik bulunmaktadır³⁶⁰. Betimleme ve üslup tarzı; başın duruşu, yüz biçimi, saç buklelerinin betimlenişi, göz ve kaşların benzerlikleri dikkat çeker. Augustus neredeyse kendinden 400 yıl önceki Doryphoros heykelinden esinlenerek kendi "Klasisizm" akımını başlatmıştır. Bu durum Roma portre sanatının içerisinde yeni bir devrin başlangıcı olmuştur. Roma'nın yeniden inşasının Augustus döneminde başladığı, neredeyse bütün propaganda araçları kullanılarak vurgulanmıştır³⁶¹. Augustus Helen dünyasının heykeltıraşlık eserlerinden esinlenerek, tüm iktidarı boyunca kullanacağı, bireysel özelliklerinin yansıtıldığı fakat asla yaşlanmayan, idealize edilmiş bir portre görünümü seçmiştir³⁶².

³⁵⁷Paul Zanker., "*Herrscherbild und Zeitgesicht. Römisches Porträt Wege zur Erforschungeines gesellschaftlichen Phänomens*" Berlin 1982 s., 308

³⁵⁸Zanker 1982 s., 311

³⁵⁹Galinsky 2005 s., 1-3

³⁶⁰Simon 1986 s., 53

³⁶¹Nancy L. Thompson "*Roman Art*" The Metropolitan Museum of Art 2007 s.,39

³⁶²Thompson 2007 s., 39-40

5.2. Prima Porta

Augustus dönemi sanatının en önemli eserlerinden biri Prima Porta'dır (Resim 32)³⁶³. Augustus'un eşi Livia'nın villasından günümüze ulaşmıştır³⁶⁴. Heykelin yapılış tarihi ile ilgili kesin bir bilgi olmasa da zırhın üzerinde betimlenmiş olan sahnelerden de anlaşılacağı üzere Parth zaferinden sonra yapılmıştır³⁶⁵.

Prima Porta heykelinde, Augustus'un zırhı en ince ayrıntısına kadar betimlenmiştir. Heykeldeki anlatım ve üslup, heykele bakan insanlara Augustus'u nasıl görmeleri gerektiğini ve Augustus'un ulaşmış olduğu gücü göstermek amaçlıdır. Augustus, duruşu ve elinde tuttuğu mızrağı ile Doryphoros heykeline çok benzemektedir. Sağ ayağı üzerine tam basmış, hafif yürür durumda, sol bacağı ise geriye ve yana doğru hareketli, sol ayak parmak uçları yere temas eder bir şekilde betimlenmiştir. Polyklet'in başyapıtı Doryphoros'a olan benzerliği, ağırlık, bütünlük, sakin duruş ve görkemi ile "Augustus" unvanına yakışır, Helen kahramanları gibi betimlenmiştir³⁶⁶. Portesi, tüm vücudu, Augustus'u daha yüksek bir noktaya ulaştırmayı amaçlayarak Polyklet'in heykelinden esinlenmiştir³⁶⁷. Zırh, Augustus'un askeri gücünün bir sembolü olarak kullanılmıştır. Herhangi bir savaş sahnesi ya da şiddet içerikli bir mesaj bulundurmuyordu. Prima Porta heykeli, izleyiciyi tedirgin edecek imgeler barındırmıyordu. Augustus ciddi ve kendine hakim bir şekilde anlatılmıştır. Augustus; komutan, idareci, kurtarıcı ve vatanın koruyucusu olduğunun propagandasını imgesel bir şekilde anlatmayı tercih etmiştir³⁶⁸.

Sanatsal ve politik açıdan bu kadar önemli olan Prima Porta heykelinde, zırhın merkezine işlenmiş olan Parth zaferi, çekici bir seçimdir. Augustus için özel bir zafer olduğu kadar Roma imparatorluğunun prestiji içinde çok önemli bir zaferdir. I. Triumvirlik ortaklarından, politikacı ve komutan olan Marcus Licinius Crassus tarafından Parth'larla yapılan savaş Roma tarihinin en büyük askeri başarısızlıklarından biriyle

³⁶³Simon 1986 s., 53

³⁶⁴Simon 1986 s., 53

³⁶⁵Prima Porta heykeli MÖ 20 yılından sonra yapılmış olmalıdır. Augustus'un Parth'lara karşı kazandığı zaferden sonra yapılmış olması gerekmektedir. Bu kesin yargıya varılmasının en büyük nedeni ise zırhın üstündeki betimlenmiş olan Parth zaferi sahnesidir. Prima Porta heykelini ise Senato ya da Augustus'un yakın arkadaşları (danışmanları) tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir. Paul Zanker "Augustus und die Macht der Bilder", Auflage, Almanya 2009 s., 192, Levick 2013 s., 257

³⁶⁶Levick 2013 s., 257

³⁶⁷Zanker 1982 s., 189

³⁶⁸Everitt A. *The Life of Rome's First Emperor* Random House New York 2006

sonuçlanmıştır³⁶⁹. Bu savaş sonrası canını kaybeden Crassus, Roma lejyon sancaklarını da Parth Kralı Orones'in emrindeki komutan Surena'ya kaptırtmıştır³⁷⁰. Augustus Roma imparatorluğunun bu askeri başarısızlığını büyük bir diplomatik zafer haline getirmişti. Bu zaferin önemini arttıran en büyük faktör, Roma Cumhuriyet döneminde yapılan bir savaşta kaybedilmiş lejyon sancaklarını, savaşmadan geri Roma'ya getirmiş olmasıdır.

Augustus Prima Porta heykelinde genç ve güçlü bir şekilde tasvir edilmiştir. Sanki büyük bir orduya seslenir gibi sağ eli havada (*Adlocutio*), sol elinde bir mızrak tutmaktadır. Bu mızrak Augustus'un imparatorluğuna bir vurgu yapmaktadır. Augustus bu heykelinde kutsal soyuna atıflarda bulunmaktadır. *Khiton* üzerine zırh giyimlidir. Bol kıvrımlı bir *Paludamentum* vardır. Roma heykellerinde çok da görmeye alışık olmadığımız bir betimle şekilde Augustus'un ayakları çıplaktır. Çıplak ayaklarıyla, tanrıları ve kahramanları anımsatmaktadır. Tamamen bu anımsatıcı unsur ile kendi tanrısallığına ve kahramanlığına bir gönderme yapılmaktadır³⁷¹. Sahnenin en alt kısmında, Augustus'un ayağının yanında yunus balığına binen Eros, Augustus'un kökenini dayandırmaya çalıştığı Venüs'e bir göndermedir³⁷².

Zırhın kompozisyonunun tam ortasında yukarda da bahsi geçen Parth zaferi vardır. Parth kralı, uç kısmında kartal bulan lejyon sancağını (*Aquilla*) Tanrı Mars Ultor'a teslim ederken betimlenmiştir (Resim 33)³⁷³. Parth başarısının, sağ ve sol yanında bulunan kadın betimlemeleri ise eyaletler ile ilgilidir. Boş bir kın tutan kadın betimlemesi Roma imparatorluğunun batısında ele geçirilmiş yerleri temsil etmektedir. Boş kın silahı elinden alınmış ve tam bir teslimiyette göndermedir. Sol tarafta bulunan kadın figürü ise kınında duran kılıcını tutmaktadır ve Roma'nın doğusunu temsil etmektedir. Bu kadın betimlemeleri ile Roma imparatorluğunun batısında ve doğusunda bulunan eyaletler ve

³⁶⁹Aaron Ralby, "Roman-Parthian War, 55-63 BCE: The Beginnings of War," Atlas of Military History. Parragon. 2013. s.,66-67

³⁷⁰Julius Caesar lejyon sancaklarını geri almayı planlamıştı ama suikasta uğrayınca planları sona erdi. Marcus Antonius da sancakları geri almaya çalıştı, ancak bu girişimler başarısızlıkla sona erdi. Augustus MÖ 20 yılında Suriye'ye gitmişti. Burada Parth'lar ile bir savaş düşünmüyordu. Burada tehdit olduklarının farkındaydı ama bölgedeki yerel yönetimlerle iyi ilişkiler kurup onların sadakatini kazanmıştı. Parth'lar da burada bir savaş istemiyordu. Augustus burada MÖ 41 yıllarında Parth'lar tarafından ele geçirilmiş olan lejyon sancaklarını tekrardan almıştı. Neredeyse 20 yıldır Parth'ların elinde olan lejyon sancaklarını tek bir asker kaybetmeden, savaşmadan geri almıştı. Tom Holland, Rubicon: "The Last Years of the Roman Republic" (New York: Anchor Books, 2004), s.,258- 260., Goldsworthy 2014 s.,342

³⁷¹Eser Livia'nın evinde bulunmuş ve özellikleri ile Augustus'un ölümünden sonra yapılmış bir kopyası olmalıdır. Eser orijinali büyük bir olasılıkla Romanın bir meydanını süslüyor olmalıydı. Öldükten sonra yapıldığı için Divius Augustus durumunda ayakları çıplak olabilir.

³⁷²Zanker s., 1982 s., 189

³⁷³Yanında bir kurt ile duran figür için farklı görüşler vardır; Augustus,Aeneas, Romulus veya Roma ordusunun personifikasyonu "*Exercitus Romanus*" olabileceği düşünülmüştür. Zanker 1986 s., 156 Levick 2013 s., 157

toplumlar kişileştirilerek (*personification*) betimlenmişlerdir. Solda altta *grifon* üzerinde Apollon sağda dişi geyik üzerinde Diana betimlemeleri yer almıştır. Benzer şekilde, zırh kabartmasında Partlara karşı kazanılan zafer, mükemmel bir dünya düzeninin doruk noktası olarak vurgulanır. Toprak Ana (Tellus), merkezi sahnenin altına uzanır, nitelikleri esasen Ara Pacis'teki ile aynıdır. Elinde tuttuğu *cornocopia*, Augustus ile gelen bolluk ve bereket dönemine bir göndermedir³⁷⁴. Bu tema, Yunan ikonografisinde, onlarla ilişkilendirilen hayvanlara binen Apollo ve Diana (Artemis) figürlerinde ayrıca ima edilir. Güneş tanrısı Sol arabasında Apollon'un üzerinde, ay tanrıçası Luna, Diana'nın üzerinde belirir ve aralarında Caelus göklerin gölgesini-cennetin örtüsünü yayar. Bu betimleme ile Augustus döneminde gelen refah dolu “Cennet” yaşantısını temsil eder. Luna'nın sadece üst kısmı görünür; kanatlı şafak figürü tarafından gizlenmiştir (veya gölgede bırakılmıştır)³⁷⁵. Her tanrı-tanrıça yeni çağın *Aurea Copia'sını* temsil ediyor.

Helenistik çağ heykeltıraşlığından esinlenerek (büyük ihtimalle Büyük İskender imajı) yapılmış olan Prima Porta bir bütün halinde, Augustus propagandasına hizmet etmektedir. Heykel baştan aşağı Augustus'un Roma halkının bilincinde nasıl yaşatılacağı ile ilgili tasarlanmıştır. Augustus propagandasının, neredeyse bütün imgelerine gönderme yapıldığı bir sanat eseridir. Bir bütün halinde uzaktan heykele bakıldığında başarılı bir komutan, güçlü ve idealist duruşuyla izleyiciyi karşılar. Heykele biraz daha yakınlaşıldığında, tanrısal kökenlere (yunus balığına binen Eros-Venus ilişkisi) ve bizzat kendi tanrısallığına (çıplak ayakları) yapılan vurgulamalar göz önündedir. Kuşanmış olduğu zırhı ve elindeki mızrağı, omuzundaki paludamentum ile gösterişli bir şekilde boy göstermektedir. Augustus, Prima Porta heykelini uzaktan görüp gidecek veya yeterince yakından detaylarına bakmayacak izleyicilere bile, temelde vurgulamak istediği tanrı-kahraman propagandasını tüm canlılığıyla ortaya koymuştur. Heykelin yakınına gidip zırh üzerindeki betimlemelere baktığımızda daha detaylı bir imgesel propaganda ile karşılaşırız.

Parth'lara karşı alınmış başarının merkeze işlenmesi, izleyiciye önden Augustus'un diplomatik zaferini ve siyasi zekasını sunmaktadır. Augustus Roma'ya tekrardan getirdiği lejyon sancakları ile sadece bir ordu sembolünü kurtarmamış aynı zamanda Roma imparatorluğunun prestijini ve onurunu kurtarmıştır. Bu sunum heykele

³⁷⁴Zanker 1982 s., 189-192

³⁷⁵Sanatçı Luna'ya bir meşale ekleyerek noctiluca veya lucifera (Hesperus veya Phosphorus) olarak nitelendirmiştir Işık getiren veya şafak getiren anlamlarında kullanılmıştır.

ilk defa bakacak bir kişiye arka planda anlatılacak olan tanrısal kökenler ve altın çağın yaşandığının betimlemelerini yumuşatarak, siyasi zekasıyla galip gelmiş bir komutanın bu unvanları ne kadar hakettiği yönünde bir yumuşatma aracı olarak kullanılmıştır diyebiliriz. Hemen bu sahnenin yanında yer alan bağlı eyaletler ve roma toplumları ile gücünün ulaştığı fiziki sınırlara bir gönderme yapılmaktadır. Sahnede yer alan tanrı ve tanrıçalar ile bu başarının tanrısal bir başarı olduğu, yer ve gök arasında bir “cennet” kurulduğunu bunun mimarının da Augustus olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır. Yeryüzüne kurulmuş olan bu “cennet”, Augustus ile var olmuş ve onun getirdiği Altın Çağ ile mümkün olabilirdi propagandasını, profesyonel bir sanat anlayışı ve görsel tasarım ile seyirciye aktarılmıştır.

Augustus, Prima Porta heykeli, sanatsal araçlar kullanarak özellikle bireysel bir heykelde propagandasını nasıl yürüttüğünü anlamamız açısından önemli bir eserdir. Bir varsayımda bulunacak olsak, o dönem içerisinde Roma halkı Augustus’un tanrısallığını veya tanrısal kökenlerini sorgulamış olsalar bile, merkezde ele alınan Parth başarısı belki de hiçbir Romalının inkar edemeyeceği bir onursal kurtuluş meselesidir. Bu konu etrafında geliştirilmiş olan Prima Porta Augustus’un şu ana kadar tespit edilmiş en çok kullanılan portre tipidir.

Prima Porta tipi altında ele alınan ve Augustus’un aldığı en önemli unvanlardan biri olan “*Pontifex Maximus*” adıyla literatüre geçen heykel tipidir (Resim 34). Augustus bu heykelde toga ile sunum yapan Pontifex Maximus’a yakışır bir şekilde tam bir rahip görüntüsü içerisinde³⁷⁶. Bu heykelin tarihlendirilmesi de Augustus Pontifex Maximus olduktan yani MÖ 12 Lepidus’un ölümünden sonra aldığı zamana tarihlendirilmiştir. Togası ile başını örtmüş (*Capite Velato*) bir şekilde betimlenmiştir³⁷⁷. Roma dini kült faaliyetleri sırasında toga ile başı örtme geleneği vardır. Augustus bu heykelde geleneklere uygun bir dini ritüel sırasında gibi başı toga ile örtülmüştür. Heykelin sanki bir dini törendeymiş gibi yapılmasından yola çıkarak ellerinin durduğu konuma bakılarak bir patera tuttuğunu söylemek yanlış olamayacaktır. Geniş kafatası dar çenesi çıkıntılı kaşların gölgelediği badem gözler kemerli burnu ve yuvarlak ağızlı betimlenmiştir. Saçların betimlenişi Prima Porta ile aynıdır³⁷⁸. Yüzünde tatlı bir tebessüm ifadesi vardır

³⁷⁶Thompson 2007 s., 41

³⁷⁷Simon 1986 s., 62

³⁷⁸Saçlar, alnı üzerine virgül formu perçemler halinde dökülür. Burun ve gözler üzerine üç perçemden ikisi merkeze ve üçüncüsü başın sağına yerleştirilmiştir. Simon 1986 s., 62

ve idealize edilmiştir. Augustus Pontifex Maximus unvanı ile Roma sınırları içerisindeki en yüksek dini görevi almış olmuştur.

5.3.Forbes Tipi

Augustus'un son portre tipi Forbes tipi olarak isimlendirilmiştir. Bu tipte imparatorun saçları sadece bir tarafa taranmıştır (Resim 35)³⁷⁹. Yaklaşık 30 kopyası vardır³⁸⁰. İmparatorun ağız ve gözlerinin köşelerindeki hafif kırışıklıklar betimlenmiştir bunlarda yaşını belirten ufak detaylardır. Augustus'un son üretilen portre tipi olmasına karşın yaşlı değil yine genç bir portre tipi karşımıza çıkar. Augustus'un bütün portrelerinde gördüğümüz gençlik teması, imparatorun ölümüne kadar sürdürülmüştür. Augustus yaşlılığında dahi dinamik bir şekilde betimlenilmiştir. Yaşlılık zamanlarında, zayıflamış sol gözü veya seyrek dişleri ile hiçbir zaman betimlenmemiştir³⁸¹.

Bu portre tipinin örneğinde, Augustus'un başına, altından olduğu düşünülen” *Corona Civica*” yerleştirilmiştir (Resim 36). Bu taç ile Augustus ‘un tanrısallığına bir gönderme yapıldığı gibi zamanında evinin kapısına asılan *corona civica* ile aynı anlatım için kullanılmıştır³⁸².

Yaşlılık alametleri ve gençlik dönemlerinden gelen hastalıkları ile Augustus fiziksel anlamda zorlanmaya başlamıştı³⁸³. Uzun ve zorlu süreçler boyunca kendini genç ve atik bir tanrı-kahraman imparator olarak göstermeye çalışmıştır. Uzun zaman önce Octavian tipi portresi ile zaten Cumhuriyet döneminin gerçekçi portre tiplerini bırakmıştı. Sanatsal anlamda Helen-Yunan heykeltıraşlık eserlerine yönelmişti. Bu yönelim sanatsal anlamda bir kırılma noktası olduğu kadar tanrısallık Augustus figürünün propagandasını yapabilmek için bir araç olarak kullanılacak heykel sanatını da güçlendirmiştir. Yavaş fakat sağlam adımlar atıyor olması, özellikle Actium zaferinden sonra Augustus'a çok büyük faydalar sağlamıştır. Erken yaşlarında ölümle, hastalıkları veya düşmanları tarafından birçok kez yüz yüze gelmiş biri için fazla sakin adımlar atıyor olması bir soru işaretidir. Bu kadar ölüme yaklaşmış biri neredeyse 77 yıl yaşayacağını düşünmemiştir. Fakat önündeki örneği babası Caesar'ın başına gelenler onu hep dikkatli olmaya zorlamış

³⁷⁹Ana tipe göre yanaklar dar, saç telleri daha az hacimli ve sağ göz üzerindeki kıvrıklar kaybolacak şekilde yana doğru taranmıştır. Simon 1986 s.,65

³⁸⁰Simon 1986 s., 65

³⁸¹Suetonius LXXIX

³⁸²Romalı rahipler ibadet ettikleri veya hizmet ettikleri tanrıların heykellerinin başlarına altın bit taç takıyorlardı. Augustus'un hem dini liderlik yönüne hem de halka karşı yapmış olduğu görevlerini onurlandırmak için bu taç kullanılmıştır diyebiliriz. Simon 1986 s.,65

³⁸³Suetonius LXXX-LXXXI

olabilir. Augustus temkinli, kurnaz ve akıllı bir imparatordu. Yapmış oldukları yaşarken onu onurlandırdığı kadar öldükten sonra da yaşayacak bir tanrı-imparator olarak kalmasını sağlamıştır.

5.4. Gemma Augustea

Yaklaşık MS 10 yılına tarihlenen, *sardonyx* taşından yapılmış olan Gemma Augustae, bir hatla ikiye bölünmüş olup, iki farklı frizde farklı konuları görmekteyiz (Resim 37)³⁸⁴. Gemma'nın üst kısmındaki kabartma sahnesinin merkezinde tanrıça Roma ve Augustus betimlenmiştir (Resim 38)³⁸⁵. Tanrıça Roma ile Augustus aynı tahtta oturmakta ve iki figüründe ayakları bir kalkana basmaktadır³⁸⁶. Tanrıça Roma, kalkanı, miğferi ve mızrağı ile betimlenmiş ve ayaklarının altında mağlup edilmiş olan düşmanların silahlarına basmaktadır³⁸⁷. Sahnenin merkezinde, tüm gözlerin üzerinde olduğu Augustus, tanrılara benzer şekilde vücudunun üst kısmı çıplak betimlenmiştir. Böyle betimlenerek Augustus'un tanrısallığına gönderme yapılmaktadır. Sağ elinde *augur* simgesi olan *lituus*, sol elinde ise yönetici gücünü sembolize eden asa tutmaktadır. Augustus'un oturduğu tahtın altında ise kartal bulunmaktadır. Elinde tuttuğu asası ve kartal betimlemesi ile Augustus, tanrı Jupiter (Zeus) gibi sahnede yer almaktadır³⁸⁸. Birçok yerde tanrı Mars'ın soyundan geldiği bağlantısını kurmaya çalışan Augustus, bu sefer tanrı Mars'ın babası Jupiter olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada tekrardan Augustus'un tanrısallığına yerleştirilmesini görüyoruz. Augustus'un başının üstünde astrolojik sembolü oğlak, bir güneş diskinin üzerinde, yıldız ile durmaktadır. Bu üç sembolde Augustus'un efsanevi ve kozmik kaderinin sembolleridir³⁸⁹. Augustus'un hemen arkasında, Ara Pacis Sunağında da büyük bir önem ile betimlenmiş olan, tanrıça *Tellus*'u görmekteyiz. *Tellus*'un yanında bir çocuk ve *cornucopia* betimlenmiştir. *Tellus* Augustus'un Roma'ya getirdiği bolluk-bereket propagandasının en önemli parçasıdır diyebiliriz. *Tellus*'un kolunu tahta yaslar şeklinde yerde oturması ile sahnede boşluk yaratılmış olup hemen arkasına iki farklı figür daha yerleştirilmiştir. *Tellus*'un arkasında ise sakallı şekilde betimlenen Neptün (Oceanus?) durmaktadır³⁹⁰. Neptün'ün arkasında

³⁸⁴Zanker 1988 s., 230

³⁸⁵Zanker 1988 s., 230

³⁸⁶Zanker 1988 s., 230 Simon 1986 s., 156-161

³⁸⁷Zanker 1988 s., 230

³⁸⁸Zanker 1988 s., 230 Simon 1986 s., 156-161

³⁸⁹Zanker 1988 s.,231

³⁹⁰Roma mitolojisinde Neptün, Jupiter kardeş olup, babaları Satürn, anneleri ise Opis'dir. Roma mitolojisinde Satürn tanrı-kral olarak yeryüzünde yaşar ve "Altın Çağ" tanrısı olarak bilinirdi. Opis (Rhea) ise bolluk-bereket tanrıçası toprak anadır. Gemma Augustae'de mitolojik bir aile anlatımı görmekteyiz.

ise Augustus'un başına *corona civica* takarken betimlenmiş olan bir kadın figürü betimlenmiştir³⁹¹. Sahnedeki tüm tanrı-tanrıçalar ve ardıllar Augustus'a doğru bakmaktadır. Fakat Augustus sahnenin sol tarafına doğru bakar³⁹². Bizde sahnenin sol tarafına baktığımızda, tanrıça *Victoria*'nın hakimiyetinde olan arabadan inerken, başında *corona civica*, toga giyimli, sol elinde yönetim esasını tutan Tiberius'u görmekteyiz³⁹³. Sahnedeki bütün figürler Augustus'a bakarken, "tanrısal ve yüce" Augustus, Tiberius'a bakarak geleceğin "yüce ve galip" imparatorunu müjdelere gibidir. Augustus'un yüceliğinin sahnede olabildiğince arttırılması aslında bu kadar yüceltilmiş olan Augustus'un gösterdiği kişinin (Tiberius) propagandasına işaret olabilir. Augustus'un elinde tuttuğu *lituus* ise Tiberius'un zaferinin Augustus'un himayesinde kazanıldığının bir göstergesi olarak kullanılmıştır³⁹⁴. Aynı zamanda genç Germanicus, tanrıça Roma'nın yanında silahları ile bir sonraki savaşa hazır olarak betimlenmiştir. İki prenste "tanrı-kral" Augustus'un elçileri olduğundan başarılı tavır prenlere Augustus'dan aktarılır³⁹⁵. Tanrıça *Roma*'nın hayranlıkla Augustus'a bakmasının sebebi de zaferin sahibinin prenlere olmayıp, himayesi altında zaferi onlara verenin Augustus olduğundandır.

Augustus üst sahnede tanrısallığının neredeyse zirve noktasına ulaştırılmıştır. Kazandığı zaferleri ile Roma'ya getirdiği "altın çağ" vurgusu birçok yerde karşımıza çıktığı gibi bu sahnede de çıkmaktadır. Altın çağın belirtisi olan bolluk-bereket tekrardan *Tellus* ile canlı bir görüntüde anlatılmıştır. Sahne, Augustus'un "yüceliğini" kabul ettirdikten sonra, Augustus'un ardıllarını bizlere işaret eder. Tiberius, Augustus'un onayını uzun süreler alamamış birisi olarak (ta ki torunları Gaus ve Lucius ölene kadar) bu sahnede bilinçli bir şekilde Tiberius, Augustus'un himayesinde betimlenilmek istenilmiştir. Augustus ne kadar yüceltilirse gösterdiği hedef veya kişide o kadar yüceltilmiş olacaktır.

Augustus' Jupiter gibi sahnenin merkezinde yer almaktadır. Jupiter seçiminden şunu çıkarabiliriz: Jupiter (Augustus), "altın çağın" getiricisi tanrı-kralın ve bolluk-bereket tanrıçasının oğlu olarak, Augustus'un altın çağ ve refah döneminin sağlayıcısı olduğunun propagandasının yapılmasıdır.

³⁹¹Hakkında iki farklı görüş olan figür için ilk olarak sıradan ölümlü bir kadın olduğu söylenir. Fakat sahneye bakıldığında tanrı ve tanrıçalar ile oldukça yüceltmeye çalışılan Augustus ve ardıllarının propagandasına çok uygun bir fikir değildi. Diğer görüşe göre, Roma şehrine, İtalya'ya, eyaletlere ve dünyaya gönderme yapan *Oikoumene* figürü olduğudur. *Oikoumene*, imparatorluğun şehirlerinin surlu tacını giymektedir ve uygar dünyayı simgelemektedir. Yerleşik dünyanın kişileştirilmesi ile Roma imparatorluğunun Augustus sayesinde gelişen şehirlerini temsil etmektedir. Zanker 1988 s., 231., Özgan 2018 s., 67., Simon 1986 s., 156-161

³⁹²Simon 1986 s., 156-161

³⁹³Simon 1986 s., 156-161., Zanker 230

³⁹⁴Zanker 1986 s., 230

³⁹⁵Zanker 1986 s., 230

Gemma Augustae'nin alt frizine baktığımızda, sahnenin sol tarafında, bir *trophy* (zafer anıtı-sancağı) dikme sahnesi vardır (Resim 39)³⁹⁶. *Trophy*'nin üst kısmında Tiberius'un astrolojik (burç) sembolü olan akrep yer almaktadır. Bu imgede bize zafer sancağının dikilmesinin Tiberius'un kazandığı bir zafer ile bağlantılı olduğunu gösterir. Muhtemelen İlliryalılara karşı kazanılan zaferine bir göndermedir. Sancak dikilirken elleri arkadan bağlı, silahları ve zırhı alınmış bir erkek (barbar) figür ve yanında başını iki ellerinin arasına almış bir kadın figür bulunmaktadır. Roma askerlerine sancağı kaldırmada yardım eden silahsız ve neredeyse yarı-çıplak olan figürlerde büyük ihtimalle savaş rehinelere-kölelere olabilir. Sahnenin sağında ise barbarları (Germen?) zafer anıtına doğru zorla götürmeye çalışan askerleri görmekteyiz. Bu iki asker büyük ihtimalle destek kuvvetleri simgelemektedir. Elinde mızrak tutan kadın İspanya askerlerini, başında *petatos* takılı erkek figür ise Thrakialı askerleri temsil etmektedir³⁹⁷. Bu sahne ile Tiberius'un gelecekteki zaferleri ima edilmiştir³⁹⁸. Alt sahnedeki genel anlatım, imparatorlukta düzen sağlanmıştı fakat sınırlarda veya eyaletlerde bastırılması gereken isyanlar her zaman olacaktır, mesajını vermektedir.

Gemma Augustae'nin alt frizi genel olarak bir zafer ile ilişkilendirilebilir. Bu zaferin hangi savaş sonucu kazanıldığından daha çok zaferi kazananın kim olduğu ile ilgilidir diyebiliriz. Zafer anıtının üstüne Tiberius'un sembolü olan akrebin yerleştirilmesi, sahnenin tamamen Tiberius'un askeri faaliyetlerinin propagandasıdır diyebiliriz. Ayrıca üst frizde, bir nevi *Victoria*'nın (zafer tanrıçası) sahneye getirdiği Tiberius, Roma için kazandığı zaferleri sayesinde Augustus'un karşısında durup yasal bir varisin yapması gerektiği gibi geçmişe bir yücelik atfetmektedir.

Gemma Augustae hakkında çıkan tartışmaların çoğu kimin döneminde yapıldığı ile ilgilidir. Augustus döneminde Roma'da yapılan eserlerin birçoğunu incelediğimizde Augustus'un varislerinin de propagandasını yaptığını görürüz. Fakat genel olarak bu propagandanın merkezinde, torunları Gaius ve Lucius Caesar yer almaktadır. Torunlarının acı kaybı üzerine Augustus'un Tiberius'a yönelmiş olabilmesi çok yüksek bir ihtimaldir. Üst sahnede ciddi bir Augustus propagandası yapılmış olsa bile, Augustus döneminde bu kadar ciddi bir Tiberius propagandası görmemekteyiz. Augustus'un, Tiberius'u bu kadar yüceltecek bir propaganda izlemesi çok olası gözükmemektedir.

³⁹⁶Simon 1986 s., 156-161., Zanker 230

³⁹⁷Zanker 1998 s., 203 Özgan 2018 s., 68., Simon 1986 s., 156-161

³⁹⁸Simon 1986 s., 156-161., Zanker 1998 s., 203

Fakat Tiberius'un Augustus'u yüceltip, kendisinin de bu "yüce" tanrı-imparatorun soyundan gelen yasal varis olduğunu iddia etmesi gayet mümkündür. Gemma Augustae, yüksek ihtimalle Tiberius'un ya da annesi Livia'nın siparişi olabilir. Sonuç olarak Augustus'un yapmış olduğu tanrısallık ve altın çağ propagandası, kendinden sonraki geleceklere de bir yol haritası olarak kalmıştır.

6. AUGUSTUS'UN, SİYASİ VE SOSYAL YAŞAMDA YAPTIĞI DÜZENLEMELERİ

6.1. Siyasi Yaşamda Yapılan Düzenlemeler

Roma imparatorluğunda yaşanan iç savaşlar sonrası bir kaos havası vardı ve yaşanan bu felaketlerin ahlaki bir çöküşten kaynaklı olduğu düşüncesi insanları huzursuz ediyordu³⁹⁹. Augustus elinde bulunan gücü koruması gerektiği kadar Roma halkını ve imparatorluğu yeniden ayağa kaldırmakla meşgul olacağını kanıtlamak zorundaydı. Augustus'un yapacağı düzenlemelerin temelinde Roma halkının ve kurumların iyileştirilmesi yatmaktadır⁴⁰⁰. Augustus siyasi ve askeri becerileriyle birlikte bir propaganda uzmanıdır. Düşmanlarını mağlup ettikten sonra kendi yaymak istediği fikri ile bağdaşan özel bir düzen kurmaya çalışmıştır. Yapmış olduğu düzenlemeler, "Altın Çağ" propagandasının yapılmasına hizmet ettikleri kadar Roma imparatorluğunun siyasi ve sosyal kurumlarına da ayağa kaldırmak amaçlıdır.

Augustus'un yapmış olduğu değişimlerin önemli bir kısmı da Roma Cumhuriyeti yönetiminde çok etkisi olan Senato ile ilgilidir. Augustus 19 yaşlarında Roma kentine babasının mirasını almak için harekete geçtiğinde, Cumhuriyetin devamını sağlayacağını ve Cumhuriyet kurumlarının ayağa kaldırılacağını söylemiştir. Ayrıca Caesar'ın hayata geçirmeye çalıştığı "İmparatorluk" rejimi, Caesar'ın ölümüyle olabilecek en kötü senaryoya sonuçlanmıştı. Bu söylem, o kaos ortamında kendisine en büyük desteği verecek olan Caesar taraftarlarını yanına çekmek için olduğu kadar babasının yaptığı hataları göz önünde bulundurarak deyim yerindeyse dönemin nabzına göre hareket etmiştir. İyi eğitim almamış ve kuru bir kalabalık olmaktan daha fazlasını yapamayan senatoda getirildikleri görevlere layık olmayan senatörlerle doluydu⁴⁰¹. Roma

³⁹⁹Zanker 1998 s., 101

⁴⁰⁰Bowser 2013 s., 39

⁴⁰¹Suetonius *Augustus* 35.

Cumhuriyet Dönemi siyaseti de giderek sistemsel olarak bozuluyordu⁴⁰². Augustus'un Senato ile ilgili ilk düzenlemesi, neredeyse 1000 olan senatör sayısını MÖ 28 yılında 800'e, MÖ 18 yılında ise 600'e kadar düşürmesidir⁴⁰³. Augustus bu hamlesi ile Senato'yu daha işlevsel bir hale getirmeye çalışmış olabilir.

Senato elinde bulunan gücü bırakmak istemese bile iç savaşıardan çıkış yolu olarak, Senatonun önemli bir kısmı Augustus'u destekliyordu. Augustus'un bu desteği kaybetmemesi gerektiği kadar önemli kademelere kendi destekçilerini geçirmesi gerekmektedir. II. Triumvirlik döneminde yapılan ölüm listeleri sonucu zaten birçok senatör öldürülmüş ya da Roma'dan kaçmak zorunda kalmıştı. Bu senatörlerden boşalan yerlere ise Augustus önemli destekçilerini getirmişti. Bu durum sonucunda Augustus için senatoda destekçi grubu oluşturma fırsatı doğmuştur. Augustus da bu durumu kendi lehine kullanarak, yeni rejim için sağlam bir siyasi temel atma fırsatı yakalamıştır diyebiliriz.

Augustus Cumhuriyet sistemini kendi çıkarlarına göre değiştirmeye devam etmiştir. Özellikle senato içerisinde yoğun bir muhalif tarafın oluşmasını engellemeye kararlı gibi görünmektedir. Senatörler iki aşamalı seçim sistemiyle seçiliyorlardı. İlk seçimi geçen senatörlerin, Augustus ve Agrippa tarafından yapılan ikinci seçimden de geçmeleri gerekmektedir⁴⁰⁴. Böylelikle Augustus, bir senatör ilk seçimi geçmiş olsa bile, kendisi ve en büyük destekçisi Agrippa ile ikinci aşamada bir eleme yapma şansını oluşturmuştur. Ayrıca Augustus, senatoya aktarılacak gündemlerin önceden tartışılıp, ele alınacağı, senatörler arasından kura yoluyla seçilecek bir danışmanlar kurulu oluşturmuştur. Bu kurul sayesinde Augustus, fikirlerini senatoya sunacağında konunun ucunu açık bir şekilde bırakmadan, düşüncelerinin keskin hatlarını kararlaştırmış

⁴⁰²Linott 1999 s., 68., Ayrıca Cumhuriyet Dönemi siyasi hayatını anlatmak için yeterli olmayacak fakat senato içerisindeki durumu anlamak açısından yardımcı olabilecek bir örnek olarak, Caesar tarafından MÖ 59 yılının ocak ayında gerçekleşen toprak projesi toplantısıdır. Caesar'ın sunmuş olduğu bu proje emekli askerlere verilecek topraklarla alakalıdır ve Caesar'ın tutumu da anladığımız kadarıyla gayet ılımlıdır. Caesar'ın bu ılımlı tutumuna karşın Cato ve yandaşları tarafından Caesar'a sert ve öfkeli çıkışlar yapılmıştır. Cato'nun tutuklanması ile sonuçlanan bu toplantı oylama bile yapılamadan bitmiştir. Bu örnek gibi birçok yaşanan durum Caesar'ın yaptıklarını durdurmak için değil, Caesar'ın daha sert kararlar vermesini sağlayıp elinde bulunan gücün ve yaptıklarının sorgulanması içindir. Anladığımız kadarıyla "Diktatör" tarafından mağdur edilen kişi rolü yapmaktaydılar. Bu gibi olaylar Augustus'un almış olduğu birçok siyasi kararda etkili olmuştur. Dio 38. 2. 1-3 Suetonius, Iulius Caesar 20. 4. Plutarch "*Sertorius and Eumenes Phocion and Cato the Younger*" çev. Bernadotte Perrin., Harvard University Press., 1959., XXXIII. 1-2. s,315

⁴⁰³Suetonius *Augustus* 35., Scullard 1988 s., 216., MÖ 11 ve MS 4 yıllarında senato ile ilgili çeşitli düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen senatör sayısı 600 olarak kalmıştır. Roma Cumhuriyet Dönemi Senatosu ile ilgili ayrı ayrı bkz. Linott 1999 s., 68

⁴⁰⁴Suetonius *Augustus* 35.

olacaktır. Böylelikle fikirler senatoya sunulduğunda çok fazla tartışma çıkarmadan, senatodan geçirilmeye çalışılacaktır. Aynı zamanda danışmanlar kurulu, Augustus ile Senato arasında bir nevi tampon görevi görmüştür. Augustus, sunulan yeni projelere karşı çıkacak senatörlerin tepkisinin büyük bir kısmını bu kurula yüklemiş olacaktır. Anladığımız kadarıyla, Augustus tepki toplayacağını düşündüğü birçok fikrini bu kurulu kullanarak senatodan geçirmeyi başarmıştır.

Augustus, Cumhuriyet sisteminin o gün ki Roma ruhuna uygun bir yönetim şekli olmadığını düşünüyordu. Çok büyük olasılıkla Augustus, Caesar'ın hayali gibi tek başına bir yönetim sahibi olmak istiyordu. Augustus bu hayali gerçekleştirmek istiyorsa farklı yollar ve yeni modeller denemek zorunda kalmıştır. Kendisine verilecek olan bütün unvanları reddedip⁴⁰⁵, *Princeps Senatus* olmayı tercih etmiştir⁴⁰⁶. Tek başına yönetimi devraldığını gösteren resmi bir unvan veya rejim olmasa bile, Augustus, *Princeps* olarak “Roma ve senatonun birinci vatandaşı” olmuştur. Bu unvan ile senatoda ilk söz sahibi ve ilk oyu kullanacak kişi olacaktır. Bu ayrıcalık, Augustus'un Senato üzerindeki etkisini daha fazla arttırmasına ve ilk söz sahibi olarak bir hedef gösterdiğinde, destekçilerini istediği hedef doğrultusunda yönlendirebilme imkânı yakalamış olacaktır.

Augustus, Roma Devletinin tamamını kendi egemenliği altına almak içinde çeşitli çalışmalar ve düzenlemeler yapmıştır. Roma eyaletlerini, “Senato Eyaletleri” ve “İmparator Eyaletleri” olarak iki farklı sınıfa ayırmıştır. Genel olarak yönetimini kendi üstlendiği eyaletler zor yönetim şartları olan eyaletlerdi⁴⁰⁷. Senato eyaletlerinin yönetimlerini ise kura yoluyla belirlenen *Proconsul*'lere devretmiştir. Senato eyaletlerinin yönetimine de bir şekilde karışması veya hakim olması gereken Augustus, *Imperium Maus* yetkisi alarak bu eyaletlerin genel yönetimine de karışma-müdahale etme fırsatı yakalamıştır⁴⁰⁸. Augustus ayrıca *Imperium Consulare* unvanı ile eyalet yöneticileri üzerinde emir verme yetkisi edinmiştir. Bu unvan sayesinde eyalet yöneticilerini Augustus kendi yönetmiş olacak ve oluşabilecek sıkıntılarda eyaletler üzerinde etkin bir rol oynayabilecektir.

Augustus, babasının yaşadıklarını gördükten sonra senatoda oluşacak tartışmaları en aza indirmeye çalışmıştır. Hatta senato oturumlarına, togasının altına zırh giyip silah

⁴⁰⁵Augustus kendisine verilmek istenilen, her yıl yenilenecek ve ömür boyu sürecek *Consul'lük* teklifini reddettiğinden bahsetmektedir. Metnin tamamı için ayrı. bk. Augustus Res Gestae 5.

⁴⁰⁶Augustus Res Gestae I.7.

⁴⁰⁷Suetonius *Augustus* XLVII

⁴⁰⁸Scullard 1988 s., 216

kuşanarak katılmıştır⁴⁰⁹. Augustus'un, yeni fikirlerin ve yasaların senato tarafından nasıl karşılanacağı hakkında şüpheleri olabilir. Senato toplantılarına "savaşa hazır" bir komutan gibi gelmesini şöyle yorumlayabiliriz; Caesar suikastının Augustus'un bilinç altında yarattığı endişe kadar, Augustus, Caesar gibi savunmasız yakalanmayacağını, eğer bir saldırı gerçekleşecek olursa da var gücüyle çarpışmaya hazır olduğu senatoya göstermek istemiş olabilir. Augustus yeni Roma düzenini oluşturma konusundaki kararlılığını senatoya deyim yerindeyse aba altından sopa göstererek vurgulamıştır.

Bütün güç senatoda gibi duracak, senato onayı alınmadan önemli kararlar verilmiyor gibi gösterilerek. Augustus her ne kadar aldığı unvanları kendi istememiş gibi duruyor olsa bile, siyasi zekası ile bu unvanların kendisine verilmesini araçlar ve araçlar kullanarak sağlamıştır. Senato ile ilgili aldığı kararlardan en dikkat çekicisi ise Senato kararları artık yayınlanmayacaktı. Augustus'un bu kararı, babası Caesar'ın Senato kararlarını günlük olarak toparlanıp, günümüz resmi gazetesi görevi gören *Acta Diurna* aracılığıyla yayınlaması ile ters düşmektedir⁴¹⁰. Augustus'un, Caesar'ın takipçisi olduğuna birçok yerde vurgu yapılmıştır. Augustus, Caesar'ın ayak izlerini takip etse bile, Caesar'ın yaşadıklarını göz önünde bulundurarak önlemlerde almıştır. Kararların günlük veya parça parça yayınlanması ile halkın alınacak kararlardan önceden haberdar olmasını istememiş olabilir. Birçok yerde gösterdiği dikkati bu konuda da göstererek, alınan kararların çok fazla tartışma yaratmadan, Senato kararı olarak çıkartılıp, hızlı bir şekilde uygulamaya geçirilmesini sağlamaya çalışmıştır diyebiliriz.

Augustus, yönetim kademelerinde yer alan kamu görevlilerinin görevlerinde de değişimler yapmıştır. Roma devlet hazinesi ile ilgilenme görevini *Questor*'lardan alıp *Praetor* görevi yapmış ya da mevcutta *Praetor* olan kişilere vermiştir⁴¹¹. *Questor*'ların elinden alınan yetki sadece bununla sınırlı kalmayıp, Yüzler Mahkemesini toplama yetkileri de ellerinden alınmıştır⁴¹². *Censor* atamaları uzun bir zamandır yapılmıyordu ve Augustus tekrardan bu göreve atamalar yaptığı gibi *Praetor* sayısını da arttırmıştır.

Augustus ömür boyu temsilcilik yetkisi alması ile her yılda bir veya iki kere kendisine görev arkadaşı seçmiştir⁴¹³. Augustus bu yetki ile imparatorluk gücünün

⁴⁰⁹Suetonius., *Augustus* 35

⁴¹⁰Caesar, *Consul* olduğu ilk günden itibaren, Senato toplantısındaki gelişmeleri ve halkı ile ilgili gelişmeleri, o gün toparlayarak yayımlatan ilk kişidir. Suetonius *Iulius Caesar* XX. *Acta Diurna*: Politik ve özel işlerle ilgili o gün olanlar hakkında bilgi veren, Senato tarafından halkın okuması için kamu alanlarına asılırdı. Suetonius s., 33

⁴¹¹Suetonius *Augustus* XXXVI

⁴¹²Suetonius *Augustus* XXXVI

⁴¹³Suetonius *Augustus* XXXVII

dayanağını oluşturmuştur. Herhangi bir kamu görevi olmamasına rağmen, bu yetki Augustus'a dokunulmazlık ve halk temsilcilerinin kutsal iradesini elinde bulundurma imkanı vermiş olacaktır. Önemli kamu görevlilerinin almış oldukları kararları reddedebilme ve Senatoyu toplama hakkını elde etmiştir. Bu kadar büyük yetki ve etki alanı kazanmış olan Augustus bu gücünü askeri yetkileriyle birleştiren kendisini yasaların üstüne çıkarmış olup birçok kararı kendi isteği doğrultusunda çıkarma gücünü kazanmıştır diyebiliriz.

6.2. Sosyal Yaşamda Yapılan Düzenlemeler

Augustus'un yaptığı önemli siyasi değişimler, Roma devletinin siyasi olarak nasıl yönetileceği ile ilgilidir. Fakat Augustus kendisinden önceki dönemlerin yöneticilerinden farklı olarak Roma halkının sosyal hayatını da yönetebilecek düzenlemeler yapmıştır. Augustus'un, sosyal yaşamda yapmış olduğu değişimlerin temeli Roma ruhunun yeniden ayağa kaldırılması olmuştur. Çünkü, Roma Cumhuriyet dönemi başlayıp Caesar'ın öldürülmesinden sonra şiddeti iyice artan iç savaşlar, kıtlık sorunu ve birçok sıkıntının, toplumsal ve aile yapısında yaşanan bozulmadan kaynaklı olduğu yönünde kuvvetli bir düşünce vardı. Augustus toplumsal yapının çöküşünü cinsel özgürlüklerden kaynaklı olduğunu düşünüyor olacak ki bu konuyla ilgili MÖ 18-17 yıllarında *Lex Iulia* yasalarını hazırlatmıştır. Aile yapısının düzeltilmesi ile ilgili olarak *Lex Iulia de Adulteriis* ve *Lex Iulia Maritandis Ordinibus* yasaları ile evlilik hayatını düzenlemiş, boşanmayı belirli şartlara bağlamış, evlenmemiş veya evli olduğu halde çocuk sahibi olmayanlara cezalar verilmiştir⁴¹⁴. Bu yasalardan ikincisi (*Lex Iulia Maritandis Ordinibus*) MS 9 yılında yenilenerek *Lex Papia Poppea* yasası olarak güncellenmiştir⁴¹⁵. Bu yasalar insanların evlenmesini teşvik edecek şekilde hazırlanmış olup, bekar kişiler miras haklarını kaybetmişlerdir. Evli olup çocuk sahibi olmayanlar ise miraslarının yarısını Roma devletine bırakacaklardır⁴¹⁶. Roma tarihinde bu kadar kapsamlı sosyal hayata müdahil olunmadığı gibi evlilik ve aile yapısını konu alan kapsayıcı bir kanun da karşımıza

⁴¹⁴*Lex Iulia de Adulteriis*: Evlilik ihlallerini yasaklayan yasa. *Lex Iulia Maritandis Ordinibus*: Seçkin sınıfa evlilik zorunluluğu getirilen yasadır Eck 2020 s., 119

⁴¹⁵*Lex Papia Poppea*: MS 9 yılı konsülleri olan Marcus Pupius Mutulus ve Quintus Poppaeus Secundus'un sorumluluğunda çıkan yasadır. Adı geçen iki konsülde evli değillerdi ve çocukları da yoktu. Çıkarmış oldukları yasa ile kendi medeni durumları ciddi bir şekilde çelişmektedir. Ayrıca nitelikleri bu duruma uymadan bu yasal düzenlemeyi Senato ve Halk Meclisi'ne, kendi düzenlemeleri olarak sunmuş olmaları da pek mümkün gözükmemektedir. Çünkü bu yasadaki ilk önce kendileri etkilenecektir. Bu durum da bize Poppaeus ve Pupius'un arkasındaki gücün Augustus olduğunu göstermektedir. Eck s., 121

⁴¹⁶Scullard 1988, 231

çıkılmaktadır⁴¹⁷. Augustus, mirasın ve geleneklerin aktarılması için meşru çocuk sahibi olunması konusunda seçkin ailelere öncelik vermiştir. Roma devletinin asker ihtiyacını ve gücünü sürdürebilmesi için Romalıların meşru çocukları olması gerekmektedir. Ciddi anlamda mülk sahibi olan sınıflar, gerçek mirasçılar yetiştirmiş olduğu kadar miras avcılarını da engelleyerek, servetlerinin aile içerisinde korumuş olacaktırlar⁴¹⁸. Yeni yasal düzenleme evli olmayanları cezalandırdığı gibi çocuk sahibi olanları da ödüllendirmekteydi⁴¹⁹. Ayrıca önceki dönemlerde kadınlar hukuksal haklarını, vesayet yoluyla erkek yakınları tarafından yürütüyordu fakat yeni düzenleme ile üç çocuk sahibi olan (*İus Trium Liberorum*) ve belirli bir yaşa gelen kadınlar, bir aracıya ihtiyaç duymadan hukuksal haklarını arayabilmişlerdir⁴²⁰. *İus Trium Liberorum* hakkının verildiği ilk Romalı kadın ise Augustus'un eşi Livia'dır⁴²¹.

Augustus, sosyal yaşamın birçok alanında değişiklik yapmıştır. Toplumsal ahlaki değerlerin düzenleyicisi olacağını düşündüğü değişimlerden bazıları halk tarafından da tepki toplamıştır. Augustus'un Roma kadınlarıyla alakalı almış olduğu kararlar tepki toplayan önemli değişimlerden birisidir. Kadınlar tiyatroya erkekler ile gelemeyecekler, özel oyunlar dışında katıldıkları tiyatrolarda erkeklerle bir arada oturamayacaklardır⁴²².

Augustus, Roma halkının sosyal ve ahlaki olarak yeniden inşasına, toplumun temel yapı taşı olan aile kavramıyla başlamıştır. Augustus'un aile yapısını düzeltme çabaları, toplumsal ahlakın yeniden inşasını amaçlamaktadır diyebiliriz. Augustus Roma'yı somut ve soyut imgelerle yeniden inşa ederken, Roma halkını da sosyal ve kültürel anlamda bu değişimin içerisine dahil etmeye çalışmıştır. Augustus'un aile ve Roma toplumu üzerine olan bu çalışmaları belki de bize şunu anlatmaktadır; bir devleti veya coğrafyayı, siyasi, sanatsal veya ekonomik anlamda ne kadar ileri taşırsanız taşıyın, toplum bu değişime ayak uydurmaz ve bu gelişimin gerisinde kalırsa, sadece kulağa hoş

⁴¹⁷Eck s., 119

⁴¹⁸Levick 2013 s., 130

⁴¹⁹Kamuda görev yapmak isteyen gençlerin yeni doğmuş bir bebeği varsa onlara iyi bir kariyer başlangıcı yapma imkanı veriliyordu. Kamu görevlerine kabul yaşı kişinin sahip olduğu her çocuk sayısı için bir sene indiriliyordu. *Proconsul* adayı kişilerde ise çocuk sayısı fazla olan kuraya dahil edilmeden istediği bir yere atanabiliyordu. Aynı durum *Magistratus* 'lar içinde geçerlidir. Eck s., 123

⁴²⁰“Üç çocuk hakkı” *İus Trium Liberorum*: kadınlara böyle bir hak vermiştir. Fakat daha detaylı baktığımızda, dönem içerisinde bir kadının hak sahibi olabilmesi için belirli koşulları yerine getirme zorunluluğu vardır. Yasanın bu maddesi kadınlara yeni haklar tanıdığı kadar Augustus'un, Romalı meşru çocuk sayısını artırma fikrine hizmet etmektedir. Ayrıca çifte standart uygulandığını da söylemek gerekmektedir. Senato tarafından seçkin sınıfa dahil bazı kadınlara *İus Trium Liberorum* hakkı verilmiştir.

⁴²¹Bir çocuğu bulunan Augustus, “*Princeps Legibus Solutus*” ‘a (Princeps-Augustus kanunlara bağlı değildir-kanunların bağlayıcılığı yoktur) dayanarak, yapmış olduğu yasadan zarar görmediği gibi bu yasadan da faydalanmıştır. Eck s.,124

⁴²²Kadınlar seyir alanının en tepesinde oturmuşlardır. Levick 2013 s., 131 Suetonius Augustus XLIII

gelen bir fikirden daha fazlası üretmiş olmayacaktır. Yaptırılmış olduğu ince detaylarla dolu sanat eserleri görsel zevk veren, oluşturduğu siyasi sistem ise bir fikir olmaktan öteye geçemeyecekti. Augustus bir kenti veya devleti değil bütün bir toplumu yeniden inşa ederek, Roma'yı olduğu yerden ötelere taşımanın peşindeydi.

Augustus Roma'yı ne kadar büyük bir imparatorluk haline getirirse getirsin, aklındaki yücelik kavramının içerisine Roma halkının her bir ferdi de dahil etmeye çalışmıştır⁴²³. Bahsedilen yücelik kavramı içerisinde, Roma soyunun bozulmadan ve temiz kalabilmesi için Roma vatandaşlarının kanına farklı bir halktan veya köle kanı karışmamasına ciddi bir özen göstermiştir⁴²⁴. Özellikle kölelerin özgür bırakılma (*Libertas*) şartları ve yurttaşlık hakkı (*Libertas İusta*) elde etmeleri üzerindeki çalışmaları, süreci zorlaştıran kararlar oldukları kadar, azat edilmiş olan kölelerin sayılarına, durumuna ve türlerine sınır koymuş olup, işkence görmüş veya zincire vurulmuş bir kölenin yurttaşlık hakkı elde etmesini de yasaklamıştır⁴²⁵.

Augustus'un yapmış olduğu düzenlemeler sonucunda bazı araştırmacılar takıntılı ya da özgürlüğü kısıtlayıcı olduğunu düşünmüştür. Augustus belli konulara takıntılı olabilirdi çünkü her ne kadar toplum düzeni üzerinde çalışmalar yapmış olsa da kendi ailesi içerisinde bu düzeni sağlayamamıştır. Suetonius'un, Augustus için söylediği "*Yakınlarının ölümlerine, onların onursuz davranışlarından daha sabırlı bir biçimde katlanırdı*" sözü, ne kadar gerçekliğinden emin olamasak da Augustus'un kızı Iulia ve aynı adı taşıyan torunu ile yaşadığı olumsuzluklar bilinmektedir⁴²⁶. Augustus, kızı Iulia'yı sürgüne gönderdikten sonra hiçbir şekilde bu sürgünün bitmesi konusunda ikna edilemediği gibi bu ısrarda bulunanlara "*Dilerim ki onun gibi kızlarınız ve eşleriniz olsun*"

⁴²³Augustus, bir gün halk toplantısının önünde, üstlerindeki kıyafetleri yıpranmış ve pis bir halde olan insanları görünce deliye dönerek yüksek bir sesle şunları söylemiştir: "*İşte ey dünyayı dize getiren Romalılar ve togalı halk*" Vergilius, Aeneas I 282. *Aedilis*'lere verdiği görevlerden biri olan, forumda ve çevresinde birisinin togasız ve üst kıyafeti olmadan dolaşmasına izin verilmemesini bu örnekle daha net anlamaktayız. Suetonius *Augustus* XL

⁴²⁴Suetonius *Augustus* XL

⁴²⁵Tiberius'un, Augustus'a bir mektubunda, Yunan kölesi için yurttaşlık hakkı isteği üzerine Augustus şöyle cevap vermiştir: "*Yurttaşlık hakkı istemek için haklı nedenlerin olduğuna bizzat gelerek beni ikna etmedikçe, bu hakkı ona vermeyeceğim*". Farklı bir örnekte ise vergi vermekle yükümlü bir Gallia'lı için yurttaşlık hakkı isteyen Livia'ya da "Hayır" cevabını vermiştir fakat Roma devletinin saygınlığını düşürmektense hazinesine daha az para girmesine katlanabileceğini söyleyerek Gallia'lıyı vergiden muaf tutmuştur. Köleler işledikleri suçlar (*Facinora*) veya yüz kızartıcı suçlar (*Flagitia*) sebebiyle cezalandırıldıktan sonra azat edilseler bile savaş mahkûmu (*Dediticii*) sayılmışlardır. Suetonius *Augustus* XL

⁴²⁶Iulia'yı sergilediği uygunsuz davranışlardan dolayı ilk önce Miseum açıklarındaki Pandataria adasına sonrasında ise Calabria bölgesindeki Regium kentine sürmüştür. Suetonius *Augustus* LXXV

diyerek sitem etmiştir⁴²⁷. Sürekli bir şekilde toplumsal ahlak ve düzeni teşvik etmeye çalışan, “altın çağın” getirdiği uyum sürecinin yükselerek devam etmesini isteyen Augustus’un, kendi ailesi içerisinde yaşadıklarını sivri bir dille eleştirmesi normal görülmelidir. Augustus aile kavramı etrafında şekillendirmeye çalıştığı toplumsal düzen sisteminin dışına kendi aile bireylerinin çıkmasını kabullenememiş gibi görünmektedir.

Anladığımız kadarıyla Augustus olabildiğince düzeni teşvik etmeye çalışmıştır. Kamusal yeni rütbelere, görevlere, çıkardığı yasalar ile bu düzeni kurmaya çalıştığı görülmektedir. Senato ile ilgili düzenlemeleri, Augustus’un Roma siyaseti üzerindeki etkisini giderek arttırdığı gibi mutlak gücünü, kendi isteği ile kurulan danışman kurulu sayesinde kamufle etmiştir. Senatonun aldığı her önemli kararın arkasından çift taraflı (*lenticular*) resimler gibi Augustus çıkmaktadır⁴²⁸. Siyasi gücünün temelini oluşturduktan sonra kendisini yasaların üstünde bir yere konumlandırmıştır. Roma devletinin siyasi yönetim şeklini düzenlemeye çalıştığı kadar Roma toplumsal düzenini de sağlamak için aynı çabayı sarf etmiştir. Roma aile yapısı üzerinde önemli değişimler ve yasal düzenlemeler yapan Augustus, Roma vatandaşlarının yasal bir düzen içerisinde yaşamasını sağlamayı amaçlamıştır. Augustus çıkan birçok yasadaki zarar görmediği gibi bir de bu yasalardan faydalanmanın yolunu da bulmuştur. Augustus Roma halkını belirli yasalar ile kontrol altında tuttuğu kadar seçkin sınıfında yasalar sayesinde haklarını ve miraslarını korumasını sağlamıştır. Augustus’da herkes için geçerli olan ölüm gerçeğinin bir gün gelip kapısını çalacağını biliyordu. Yapmış olduğu düzenlemeleri sadece kendi dönemini ele alarak yaptığını düşünmek çok mantıklı değildir. Augustus kendisinden sonra da yaşayacak bir sistem oluşturmaya çalışıp, bu sistemin en önemli parçasının da “yüce” Roma kanının olmasını amaçlamıştır diyebiliriz.

⁴²⁷Iulia ile suç ortağı olan Phoebe adında azatlı bir kadın kölenin kendini asarak hayatına son verdiğini öğrenince Augustus: “*Phoebe'nin babası olmayı yeğlerdim*” sözü ile kızının yaptıklarını ne kadar tasvip etmediği açıkça görülmektedir. Suetonius Augustus LXV

⁴²⁸Lenticular resim, bakış açısına göre değişen resimlerde kullanılan bir tekniktir. Farklı açılardan baktığımızda bambaşka iki farklı görseli görebileceğimiz resimlerdir.

SONUÇ

Augustus, küçük yaşlarında babasız kaldıktan sonra dayısı Caesar kendi himayesi altına almıştır. Caesar'ın, Augustus'un evlat edinmesinden sonra Augustus ile yakından ilgilendiğini anlamaktayız. Caesar'ın diğer yeğenleri arasından Augustus'u seçmiş olması, Augustus'un daha küçük yaşlarından itibaren dikkat çeken bir tarafı olduğunu bize göstermektedir. Erken yaşlarından itibaren iyi bir eğitim almış olan Augustus daha sonraları Caesar'ın teşvikleriyle siyasi ve askeri tecrübe kazanmak üzere eğitilmiştir. Antik Yunan ve Helen kültürüne oldukça hakim olduğunu bildiğimiz Augustus, eğitim süreci boyunca, konuşmalarında sürekli bu uygarlıklardan alıntılar yaparak hitabet yeteneğini geliştirmeye çalışmıştır.

Caesar ile arasında olan bağ hakkında çok bilgi sahibi olmasak bile, Caesar'ın suikast öncesi yazdığı vasiyetinde, mirasının yarısından fazlasını henüz 18-19 yaşlarında olan Augustus'a bırakması birçok şeyi açıklar. Caesar suikasta kurban gittiğinde, Augustus çok genç ve tecrübesizdir. Caesar'ın mirasını kabul etmemesi hakkında uyarılar almış olsa bile Roma kentine gelerek mirası kabul etmiştir. Augustus'u değerlendirirken, daha önce hiçbir Romalının sahip olmadığı güçlere sahip olmuş bir babanın, maddi ve manevi mirasının sahibi olduğu unutulmamalıdır. Bu mirası kabul etmesi bir anda düşmanlar edinmesine neden olmuş olsa da aynı mirasın gücü ile ilk adımlarını sağlam atma imkanı yakalamıştır.

Augustus'un ilk zamanlarında en büyük mottosu babası Caesar'ın intikamını almak olmuştur. Bu söylem zaman içerisinde, Augustus'un ciddi bir destek kazanmasını sağlamıştır. Caesar suikasta kurban gitmiş olsa bile özellikle Roma lejyonları içerisinde çok sevilen bir komutandı. Augustus büyük bir ismin gölgesinden faydalanarak kendisine zaman ve güç kazandırmıştır. Erken yaşlarda babasını kaybetmiş olan Augustus için, Caesar bir babadan daha fazlası olmuştur. İnsani duygularıyla bu intikamı almak istediği yönünde görüşler olsa da Roma siyaseti duygular ile hareket edilecek son yerdir. Augustus bunu çok iyi bildiği gibi Caesar'ın mirasına sahip çıktığını ve intikamını alacağını, vefalı bir evlat görüntüsü içerisinde gerçekleştirmiştir. Augustus'un intikam arzusunun altında hangi duygu olursa olsun bu söylemin kendisine güç kazandırdığının farkındadır. Senatonun da desteğini önemli ölçüde kazanmış olan Augustus artık rakipleriyle mücadele içerisine girmeye hazırdır.

Caesar suikastının bir numaralı sanıkları Brutus ve Cassius Roma dışında apolitik faaliyetlerine devam etmektedirler. Biraz bu ikili tarafından da olaya bakmaya çalışsak

bile öncelikli olarak antik kaynaklar doğal olarak bu mücadeleyi kazanan Augustus tarafından olayları anlatmaktadır. Her ne olursa olsun, eğer yanlış politikalar izliyor olsa bile yargılanmadan öldürülmesi, Caesar'ı kahraman, Brutus ve komplocuları hain yapmıştır. Augustus da bu isimlerden intikamını almak için her yolu deneyecektir. Augustus kendisini ilk zamanlardan itibaren “çocuk” olarak gören Antonius ile bir şekilde ortaklık kurmalıdır. Augustus attığı adımları çok zekice kurgulamış gibi gözükmektedir. Sahip olduğu gücü giderek arttırmanın yollarını bulması gerekmiş ve II Triumvirlik altında, Antonius ve Lepidus ile yönetim ortaklığını kurmuştur. Çok sıcak ilişkiler altında kurulmuş olmasa bile bu birlik sayesinde, Augustus, İtalya ve Roma topraklarında gücünü toplayacak zamanı kazanmıştır. Antonius'un sahip olduğu güç hiç azımsanamayacak kadar büyüktür. Augustus oyunu kurallarına göre oynamış, Antonius ile güçlerini birleştirerek Caesar'ın intikamını almıştır. Tanrısal Caesar'ın intikamını, tanrısal oğlu (Divi Filius) olarak almış olan Augustus için intikam yemini başarıyla son bulmuştur. Augustus'un artık yeni bir söylem geliştirerek var olan gücünü arttırması gerekmiştir. Augustus, artık tanrısal oğul olarak “Cumhuriyetin koruyucusu” olduğunu söylem haline getirecektir. Çok yüksek ihtimalle senato, Augustus'u, Antonius ve Lepidus'dan daha az tehditkâr buluyordu. Bu koşullu güvenin temelini, Caesar destekçilerinin senato içerisindeki güçleri sağlamıştır diyebiliriz. Augustus'un tutumları ile senato en büyük desteği Augustus'a vermiştir.

Triumvirlik döneminde atlanılmaması gereken bir zaman vardır. Triumvirlerin zamanında çıkmış olan “ölüm listeleri” kanlı bir dönemin geçeceğinin işaretini vermiştir. Senatodan önemli isimlerin bile isimlerinin olduğu bu listeye, Augustus'un tutumu hakkında tam olarak bilgi sahibi değiliz. Fakat listelerdeki isimlerin öldürülmesine de karşı çıkmamıştır. Augustus aslında işine gelecek şekilde davranmıştır. Öldürülen kişilerin mülkleri Triumvirliğe kaldığı gibi, Roma kurumlarında da ciddi bir yer boşalması yaşanmıştır. Augustus sessizce süreci takip edip, emekli askerlerine, öldürülen ya da Roma'dan kaçanların mülklerini vermiş, hem de boşalan siyasi makamlara yandaş isimleri geçirme imkanı yakalamıştır. Augustus, bu zeki ve kirli siyasi oyunu sayesinde, bir taşla birden fazla kuş vurmuş olmuştur. Hem emekli askerlerine yer tahsis etmiş, kendi maddi gücünü arttırmış, belki de en önemlisi senato ve diğer kurumlarda kendi destekçilerine yer sağlamıştır. Augustus, bu kanlı dönemde her ne yaşanırsa yaşansın, olanlara göz yumup kendi çıkarlarını korumaya çalışmıştır. Bu dönemi görmezden gelip, Augustus'un sihriye kapılmamak gerekir. Birçok araştırmacının, bu katliam dönemini

görmezden gelip ya da hiç yaşanmamış gibi davranmaları da anlaşılabilir değildir. Bu dönem, Augustus propagandasıyla ciddi bağlantılar kurabileceğimiz bir dönemdir. Çünkü bu yaşananların bir şekilde senato ve halkın zihninden silinmesi gerekiyordu.

Augustus. II. Triumvirlik döneminde ilk olarak, Lepidus'u mağlup etmiştir. Augustus, Lepidus'u yenilgiye uğrattığı halde, *Pontifex Maximus* unvanını almaya çalışmamıştır. Augustus'un yürüttüğü politikanın kırmızı çizgisi, hiçbir şeyi kendisi istemeyecek ama kendisine verilmesini sağlayacaktır. Augustus, Lepidus ölene kadar sabırla *Pontifex Maximus* unvanının kendisine verilmesini beklemiştir. Çok sabırlı ya da kurnaz bir siyasetçi olan Augustus'un aslında en büyük şansı, hamlelerinin sonuçlarını bekleyebilecek kadar uzun yaşamasıdır.

Lepidus yenilgiye uğratıldıktan sonra geriye en büyük rakip Antonius kalmıştır. Antonius kolay baş edebileceği biri değildir. Augustus uzun zamandır iç savaşlar ve kanlı eylemler yaşayan, Roma halkını ve senatosunu bu savaş ikna etmenin bir yolunu bulmalıydı. Bu savaşın iç savaş olmadığını, düşman ile girilecek bir mücadele olduğunun propagandasını yapmayı planlamıştır. İlk olarak Antonius'un vasiyetini ele geçirip -ki bu hamlesi birçokları tarafından hoş görülmez- kendi çıkarları doğrultusunda senatoya sunacaktır. Antonius'un hamleleri ve davranışları da Augustus'un işini kolaylaştırmıştır. Antonius'un ölünce Mısır'a defnedilme isteğini ve mirasının önemli bir kısmını Mısır'lı ardıllarına bırakacağını, vasiyetten okuması, senato içinde önemli Antonius destekçilerini bile Augustus tarafına çekmiştir. Antonius'un Mısır'a defnedilme isteğine, Augustus'un cevabı Roma kentine kendisi için anıtsal bir mezar yaptırarak olmuştur. Augustus'un Mausoleum'un inşa ettirmesi, Antonius'a karşı "Romalı gibi yaşadım Romalı gibi öleceğim" deme şeklindedir. Tabii ki de Antonius için bu bir anlam ifade etmeyecek olabilir. Augustus'un asıl amacı senato ve halkın, Augustus'u Roma çıkarlarını koruyabilecek bir komutan olarak görüp, Antonius'a olan güvenlerini iyice kaybetmelerini sağlamaktır. İzlemiş olduğu politikalar Augustus'a, Antonius karşısında önemli bir güç sağlamış ve en büyük rakibini de yenilgiye uğratmıştır.

Antonius ve Kleopatra'nın, Actium savaşında yenilgiye uğratılması artık Augustus için yeni bir çağın başlangıcı olmuştur. Actium savaşını kazanan Augustus Roma'ya dönüp elde ettiği güçle monarşisini ilan edebilirdi. Fakat Augustus Roma'ya bile dönmeyip bu zafer sarhoşluğuna yenik düşmeden eyaletlerdeki sorunlarla ilgilenmiştir. Roma halkı ve senatosu, mutlak gücü ele geçirdiğinde başlarında bir anda bitiveren "diktatörlere" çok alıştı. Ama Augustus tam tersi bir yol haritası izleyerek,

senato ve halk meclisi gücü kendi ellerinde zannederken, Augustus “*Principatus*” sistemini kuracaktır. Augustus kendisine verilen onurları kabul edip, unvanları reddetmiştir. Çok yüce gönüllü bir davranış sergilediği düşünülse de aslında her şeyi elinin tersiyle iterken hepsinin üstünde olacak bir unvan “*Princeps*” olmayı seçmiştir. İlk oy veren, senatoda ilk konuşan kişi olmayı, geriye kalan bütün unvanlardan daha önemli görmüştür. Sahip olduğu gücü en iyi şekilde kendisi tarif eder “...*Bu tarihten (MÖ 28-27) itibaren yetkilerim açısından herkesten üstündüm, ancak sahip olduğum güç görevi sürdürdüğüm meslektaşlarımdan fazla değildi*”⁴²⁹

Augustus’un oluşturduğu *Principatus* sistemi, monarşi ve demokrasi arasında ince bir çizgi üzerine kurulmuştur. Augustus, Cumhuriyet rejiminin, Roma topraklarını yönetmek için uygun bir sistem olmadığını farkındadır. Senatonun etkisiz kalmasının veya kendisine bütün yetkileri bir anda toplamasının getireceği riskleri de göz önünde bulundurmıştır. Babası Caesar’ın başına gelenler sanki bir ders niteliğinde, Augustus için yol gösterici olmuştur. Augustus, dikkat çekecek büyük arzularını ve sahip olmak istediklerini, çeşitli politikalarla, senato üzerinden kendisine verilmesini sağlamıştır. Augustus, babası ve ardıllarının yaptığı hatayı yapmayıp, senatoyu işlevsiz hale getirip bir “diktatör” görüntüsü çizmeden, senatoyu kendisi için işlevsel hale getirmenin yolunu bulmuştur. Augustus hiçbir zaman tam anlamıyla bir “imparator” olmamıştı. Başlarda bunu arzu etmiş olsa bile sonraki dönemlerinde asıl isteği çok bu yönde değil gibidir. Çünkü bir imparatorun sahip olabileceğinden daha fazla legal güçlere sahiptir. Gücünün temelini senato ve halk meclisini oturtturarak, kendi monarşisini güçlendirmiş, elde ettiği her şeyi yasal bir zemine oturtmuştur. Augustus’un kurduğu sistem, ardılları tarafından tam anlaşılmamış veya ardılları, arzuladıkları yöne evirmişlerdir. Her iki seçenekte de Augustus’un kurduğu sistemi “imparatorluğa” dönüştürmüşlerdir. Augustus ardıllarına o kadar geniş kapsamlı ve iyi tasarlanmış bir güç merkezi bırakmıştır ki, bu gücün zehri, Caligula, Nero gibilerini “delirtmiştir”. Başlangıçta da söylediğimiz gibi “*Principatus*” sistemi demokrasi ve monarşi arasında ince bir çizgi üzerine kurulmuştu. Augustus, yetenekli bir ip cambazı gibi, yüksekliğin baş döndürücülüğüne yenik düşmeyip bu çizgi üzerinde yürümeyi başarmıştır. Fakat ardılları ya ipten düşmüş ya da her aşağı baktıklarında ne kadar yüksekte olduklarını fark edip zirvenin sarhoşluğuna yakalanmışlardır.

⁴²⁹Augustus *Res Gestae* 34.

Augustus'tan sonra gelen nerdeyse hiç kimse, Augustus'un başarılarına benzer bir başarı elde edememiştir. Yaptıklarına baktığımızda kendinden sonraki gelenlerden hangisinin, Augustus ile rekabet edebileceği sorusuna bir isim söylemek çok zordur.

Augustus siyasi gücünü sağlamlaştırırken en büyük gücünü propaganda üzerinden toplamıştır. Daha önce de bahsedildiği gibi ölüm listelerinin uygulandığı, kanlı iç savaş dönemleri ve kıtlıklar bir şekilde halkın ve senatonun zihninden silinmesi gerekiyordu. Augustus ve danışmanları, barış, bolluk-bereket ve altın çağ kavramlarını, imgesel anlatım yollarını kullanarak, kendilerine geçmişten referanslar bulup o günün Romalılarına aktarmışlardır.

Augustus'un propaganda programının önemli bir parçası da tanrısal-efsanevi köken bağlantıları kurulmasıdır. İlk olarak bu bağlantı, annesi Atia'nın tanrı Apollo ile karşılaşmasından dokuz ay sonra doğduğu efsanesiyledir. Bu anlatılar çok yüksek ihtimalle, Augustus, Roma üzerindeki iktidarını güçlendirdikten sonra üretilmiştir. Augustus'un tanrısal soyağacı propagandası, Troia'ya, Aeneas'a dayandırılmıştır. Aeneas'ın, Roma'nın manevi kurucusu olması ve tanrısal soyu Venüs temel alınmıştır. Augustus dindarlığını (pietas) Aeneas ile ön plana çıkarmıştır. Aeneas'ın oğlu Iulius-Ascanius, Augustus'un da içinde yer aldığı Iulius hanedanlığının isim kökeni kabul edilmiştir. Augustus sadece kendisini değil bir bütün şeklinde soyağacını kutsallaştırmanın peşindedir diyebiliriz. Aeneas-Venüs ile Anadolu kökenlerine sıkça gönderme yapan Augustus, Roma kentinin yeni kurucusu olduğunu, Romulus'a atıflarda bulunarak, cesaretini (virtus) kanıtlamaya ve Romulus gibi Roma'yı baştan inşa ettiği propagandasını yapmak istemiştir. Aeneas ve Romulus'un sadece Romanın efsanevi kurucuları oldukları taraflarıyla değil, tanrısal soylarına da atıflarda bulunulmuştur. Aeneas sayesinde Venüs, Romulus sayesinde Mars, Augustus'un tanrısal soyağacının zirvesine yerleştirilmiştir. Augustus'un tanrısal köken propagandası yapması, antik çağlardan itibaren gelen, tanrı-kral olma arzusunun, Augustus tarafında imgesel tasvirleridir. Augustus, Roma dünyasına tanrısal soyağacını ve yüceliğini anlatmak istiyorsa, bunun en iyi şekilde tasarlanıp anlatılması gerektiğini çok iyi biliyordur. Oluşturmaya çalıştığı tanrısal propaganda sayesinde, tanrılar ile arasında kutsal bir bağ olduğunu tescillemeye çalışmıştır. Her hamlesini düşünerek yapmaya çalışan Augustus, yaptığı ve yaptırmış olduğu her şeyin içerisine tanrısallığı ve sağlam kökenleri ile ilgili imgeleri ustalıkla yerleştirmiştir. Zaman içerisinde gelişerek kuvvet bulan bu imgeler Augustus denince akla ilk gelen şeyler olmaya başlamışlardır.

Augustus, tanrısal soyunu, altın çağı yaşattığını, Roma topraklarına bolluk – bereket getirdiği propagandasını, mimari, heykel, küçük el sanatları ve edebiyat ile bir bütün halinde gerçekleştirmiştir. Mimari yapılar, anlatılmak istenilen konulara kalıcı ev sahipliği yaptıkları kadar ifade edilen düşüncelerin zaman içerisinde tutarlılık kazanıp daha anlaşılır olmasına hizmet etmişlerdir. Böylece Augustus, propagandasını ve fikirlerini kalıcı bir şekilde mimari yapılar sayesinde döneminin ötesine taşımış olacaktır. Forum Augustus, gibi yapılar, Roma sosyal ve siyasi hayatının en hareketli geçeceği yerler olarak tasarlanarak, Augustus propagandasının sürekli göz önünde ve canlı kalması sağlanmıştır. Erken yaşlarında kendisine anıtsal bir mezar, Mausoleum yaptırmış olması, Antonius’a karşı bir hamlesi olduğu kadar Roma kentinde görülmemiş büyüklükte bir anıtsal mezarın sahibi olarak kendisini yüceltmenin peşindedir.

Mimari eserler sayesinde yapacağı propaganda sistematik bir hale getirilmiştir. Mimari eserler günün zirve heykeltıraşlık örnekleri ile donatılarak, sanatsal doyum sağladıkları kadar, sanatsal görüntünün içerisinde Augustus propagandası çok iyi yansıtılmıştır. Mimarilere yerleştirilmiş olan frizler ve kabartma paneller o kadar iyi tasarlanmışlardır ki, Augustus, imgeler sayesinde yeni bir kült program oluşturmuştur. Oluşturulan yeni kült programın tepe noktasına Augustus yerleştirilmiştir.

Augustus, babası Caesar’dan kalan, maddi ve manevi gücünün zeminini sağlayan mirası, akıllıca yönetmeyi başarmıştır. Caesar’ın belki de Augustus’a bıraktığı en büyük miras, hazin sonudur. Augustus, daha önce bu kadar güce sahip olmamış bir Romalının bütün gözler üstüneyken nasıl yok olduğunu görmüştür. Belki de Caesar’ın mirasının önemli bir kısmının ve adının Augustus’a kalması, Caesar’ın bir şekilde bu mirası, Augustus’un ayakta tutabilme ihtimalini gördüğündendir. Caesar’ın, 19 yaşındaki Augustus’da gördüğü şeyin ne olduğunu bir bütün olarak Augustus’un hayatına baktığımızda anlamak çok da zor değildir. İyi eğitilmiş, Yunan, Helen ve Roma tarihini çok iyi bilen Augustus, Caesar’ın mirasını yok olmaktan kurtardığı gibi belki de Roma tarihinin en güçlü mirası haline getirmiştir. Mirasın bir parçası olan “Caesar” adını uzun yıllar, farklı dil ve dinlerde, *Kaiser* (Avrupa- Kutsal Roma-Avusturya-Alman İmparatorlukları), *Çar* (Rusya), *Kayser* (İslam Dünyası), *Kayser-i Rum* (II. Mehmed sonrası Osmanlı İmparatorluğu), versiyonları ile yaşatmıştır. Kendinden önce yaşamış Caesar’ı, kendinden daha büyük bir hale getirmiş olmasında, Caesar’ın başarıları kadar Augustus propagandası da çok etkin rol oynamıştır.

Bizim konumuzun içeriğinde olmasa da Roma İmparatorluk dönemini incelediğimizde, İmparatorluk döneminin anahtarı olarak karşımıza Augustus çıkmaktadır. Tarihi bir figürü yüceltmek bizim hiçbir şekilde amacımız veya yöntemimiz olamayacağı gibi, “*Caesar’ın hakkı Caesar’a*” diyebilmekte önemlidir. Augustus dönemini aydınlattığı kadar kendinden sonraki dönemlere de çok önemli bir sistem bırakmıştır. Yaptığı sanatsal propaganda coğrafyalara göre şekil değiştirmiş olsa da konu her zaman yerel toplumlara Augustus’u anlatmaktadır. Yerel halkın tanıdığı imgeler ve sahneler kullanılarak Augustus kültü giderek yaygınlaşmıştır.

Oldukça yoğun geçirdiği siyasi hayatında birçok başarılar ve başarısızlıklar elde etmiş olsa da Augustus, propaganda sanatını zekice kullanarak, mağrur görüntüsünü hiçbir zaman bozmamıştır. Roma İmparatorluk Döneminin kapısını aralayıp olan bitene bakmak istiyorsak, o kapının anahtarı Augustus’tur.

“Sizce yaşam komedisini baştan sona iyi oynadım mı?

İyi oynadıysam alkışlayın

Hepiniz beni sevinçle uğurlayın⁴³⁰”

Imperator Caesar Divi Filius Augustus

⁴³⁰Suetonius *Augustus.*, XCIX

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Augustus, *Res Gestae Divi Augusti* .As Recorded in Monumentum Ancyranum and the Monumentum Antiochenum, Edt. Rex Wallace, Wauconda, Bolchazy-Carducci Publishers, 2000.

Cicero, Cicero Marcus Tullius, *Philippicae*. Part IV. Trans. by, Walter C. A. , Harvard University Pres. Loeb Classical Library. Cambridge. 1995.

Cicero. *Catilinarian Orations* literally translated by C. D. Yonge. B. A. London. Henry G. Bohn. York Street. Covent Garden. 1856.

Suetonius. *De Vita Caesarum*. Part II, trans. by, J. C. Rolfe, Harvard University Pres. Loeb Classical Library. Cambridge, *The Twelve Caesars*, Augustus. 1920.

Plutarch. *Sertorius and Eumenes Phocion and Cato the Younger*” çev. Bernadotte Perrin. Harvard University Press.1959

Paterculus. *Compendium of Roman History. Res Gestae Divi Augusti*. çev. Frederick W. Shipley. Loeb çev. Klasikler Kütüphanesi Cambridge. Harvard University. 1924.

C. Dio. *Roman History I-II*. çev. Earnest Cary, Herbert B. Foster. Loeb Klasikler Kütüphanesi. 9. Basım Harvard University Press.1914.

Nicolaus of Damascus. *Life of Augustus* çev. Clayton M. Hall., Kessinger Legacy Reprints. 2010.

Vitruvius. *Mimarlık üzerine On Kitap I. 5*; çev. Vanlı, 2005.

Plinius. *Naturalis Historiae*. Ed. H. Rackham – W. H. S. Jones. Londra. LOEB. 1947.

Tacitus. *Dialogues*. Loeb Klasikler Kütüphanesi. 1914.

Modern Kaynaklar

Beard, M. (2015). *SPQR A History of Ancient Rome* New York.

Bosch, C. (2015). *Roma Tarihinin Ana Hatları* çev. Sabahat Atlan. Ankara: Türk Tarih Kurumu

Bowser, J. M. (2013). *The Golden Age of Rome: Augustus Program To Better The Roman Empire*. Pittsburgh.

Büncher, E. (1982). *Die Sonnenuhr des Augustus*. Mainz:

Büncher, E. (1993). *Neus zur Sonnenuhr des Augustus*. Nürnberg:

Büncher, E. (1993). *Horologium Solarium Augusti* Mainz:

Brad, J. (2001). *The Elogia of the Augustan Forum* Ontario: McMaster University.

Coarelli, F. (1988). *Rom. Die Standtplanung von Caesar bis Augustus Kaiser Augustus Und Die Verlorene Republik*. Berlin:

Cook, S.A. (1934). *Cambridge Ancient History, vol.x, The Augustan Empire*. New York: Cambridge University Pres.

Christopher, T. J. (2006). *Landscape Symbolism of Imperial Rome* New York: Cornell University.

Chisholm, H. (1910). *Crypto-porticus* Encyclopaedia Britannica 7 11. bas. Cambridge: Cambridge University Press

Demircioğlu, H. (2019). *Roma Tarihi* I. Cilt, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Durugönül, S. (2018). *Heykeller Konuşabilseydi... Antik Yunan Heykeltıraşlık Sanatına Toplumsal Açıdan Bir Bakış* Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları

Durugönül, S. (2021). *Roma Devlet Kabartmalarında Propaganda ve Sanat* Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları

Eck, W. (1988). *The Age of Augustus*. Oxford: Blackwell Publishers

Erkoç, S. (2013). *Anadolu'daki Iulius-Claudius'lar Dönemi Portreleri: Hellenistik Geleneğin İzleri?"* Cedrus 1 The Journal of MCRI

Evans, H. B. (1982). *Agrippa's Water Plan* American Journal of Archaeology Vol. 86. Chicago: The University of Chicago Press.

A, Everitt. (2006). *The Life of Rome's First Emperor* New York: Random House

Fejfer, J. (2008). *Roman Portraits in Context* Berlin; New York. Walter de Gruyter

Fittschen, K. (1986). *Zur Panzerstatue in Cherchel. Jdl 91* Berlin: Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts,

Freibergs, G. (1986). *Indo-European Tripartition and the Ara Pacis Augustae: An Exercus in Ideological Archaeology*. Numen., 33:3-32

Gianfilippo, C. (1988). *Die Bauten des Augustus auf dem Palatin, "Kaiser Augustus Und Die Verlorene Republik"* 263-267 Berlin: VPVZ

Giuseppe, M. (1948). *Ara Pacis Augustae*, Roma: Libreria dello Stato.

Goldsworthy, A. (2014). *Augustus: First Emperor of Rome* New Haven: Yale University Press.

Grabsky, P. (1998). *Caesar: Ruling the Roman Empire*. New York: Parkwest.

Gros, P.- Sauron, G. (1988). *Das Politische Program der Öffentlichen Bauten. Kaiser Augustus Und Die Verlorene Republik* s.62 Berlin: VPVZ

Grummond, N. T. D. (1990). *Pax Augusta and The Horae on the Ara Pacis Augustae*. American Journal of Roman Archaeology.

Hekster, O. – Rich, J. (2006). *Octavian and the Thunderbolt: The Temple of Apollo Palatinus and Roman Traditions of Temple Building*. The Classical Quarterly Vol. 56. Cambridge: Cambridge Press

Heinrich, S.-S. (2012). *Augustus.*, 2. Auflage. Germany: WBG

Hofter, M. (1988). *III. Bildnis und Skulptur – Portrat., Kaiser Augustus Und Die Verlorene Republik*. Berlin: VPVZ

Holland, T. (2004). *Rubicon: "The Last Years of the Roman Republic"* New York: Anchor Books

Kienast, D. (1996). *Römische Kaisertabelle*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft

Kienast, D. (2014), *Augustus, Prinzeps und Monarch* 5. Auflage Darmstadt: PHVZ.

Levick, B. (2013). *Augustus, Image and Substance*. USA: Routledge

Lloyd, R. B. (1979). *The Aqua Virgo, Euripus, and Pons Agrippae*. American Journal of Archaeology. Chicago: Chicago Press

Lacey, W. K. (1996). *Augustus and Principate. The Evolution of the System* Leeds: Francis Cairns ARCA

Magie, D. (1920). *Augustus War in West Spain Classical Philology* Vol. 15, No. 4 s., 323-339 Chicago: The University of Chicago Press

Murray, W. M.- Petsas, P. M. *Octavian's Campsite Memorial for the Actian War*. The American Philosophical Society. Philadelphia: Independence Square.

Norena, C. F. (2013). *Memoirs of the American Academy in Rome Locating The "Ustrinum" of Augustus*. Michigan: University of Michigan Press

Osgood, J. (2006). *Caesar's Legacy. Civil War and the Emergence of the Roman Empire*. Cambridge: Cambridge University Press

Pollok, A. (2017). *Roman Propaganda in the Age of Augustus* California: California University Press

Platner, S. B. (1929). (as completed and revised by Thomas Ashby) *A Topographical Dictionary of Ancient Rome*, London: Oxford University Press

Ralby, A. (2013). *Roman-Parthian War, 55-63 BCE: The Beginnings of War*. Parragon: Atlas of Military History.

Rawson, B. (2003). *Children and Childhood in Roman Italy* Londra: Oxford University Press

- Rea, J. A. (2007). *Legendary Rome: Myth, Monuments, and Memory on the Palatine and Capitoline* London: Bloomsbury Academic
- Rehak, P. (2006). *Imperium and Cosmos* Wisconsin: The University of Wisconsin Press
- Rich, J. W. (1998). *Augustus's Parthian Honours, The Temple of Mars Ultor and the Arch in the Forum Romanum* PBSR 66 s.71-124 Cambridge: Cambridge University Press
- Settis, S. (1988). *Die Ara Pacis, "Kaiser Augustus Und Die Verlorene Republik* Berlin: VPVZ
- Signon, H. (1978). *Agrippa Freund und Mitregent Des Kaiser Augustus* Darmstadt Germany
- Simpson, C.J. (1977). *The Date of Dedication of the Temple of Mars Ultor* JRS 67 1977: 91-94
- Shaya, J. (2013). *The Public Life of Monuments: The Summi Viri of the Forum of Augustus* American Journal of Archaeology Vol. 117, No. 1 Chicago: The University of Chicago Press
- Shipley, F. W. (1933). *Agrippa's Building Activities in Rome* by Washington: Washington University Press
- Shotter, D. (1991). *Augustus Caesar*, London: Routledge,
- Smith, W. (1875). *A dictionary of Greek and Roman antiquities* London: John Murray
- Syme, R. (2002). *The Roman Revolution* (Revised) Londra: Oxford University
- Thompson, N. L. (2007). *Roman Art* New York: The Metropolitan Museum of Art

Weigel, R. (1992). *Lepidus The Tarnished Triumvir* Londra: Routledge

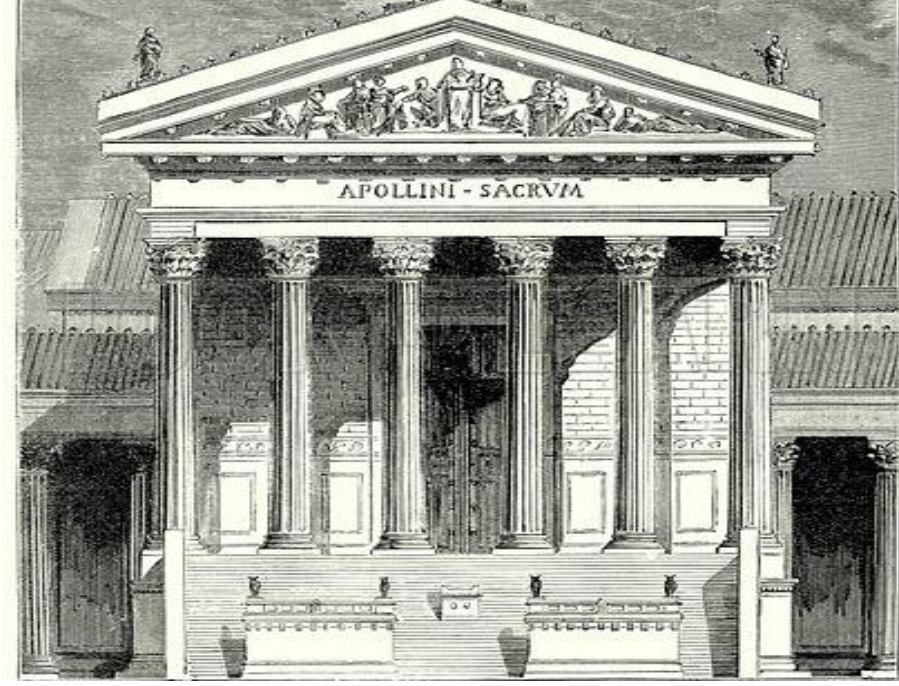
Weinstock S. (1960) *Pax and the Ara Pacis*, The Journal of Roman Studies. Vol. 50, Parts 1 and 2 s. 44-58

Zanker, P. (1982). *Herrscherbild und Zeitgesicht. Römisches Porträt Wege zur Erforschung eines gesellschaftlichen Phänomens* Berlin

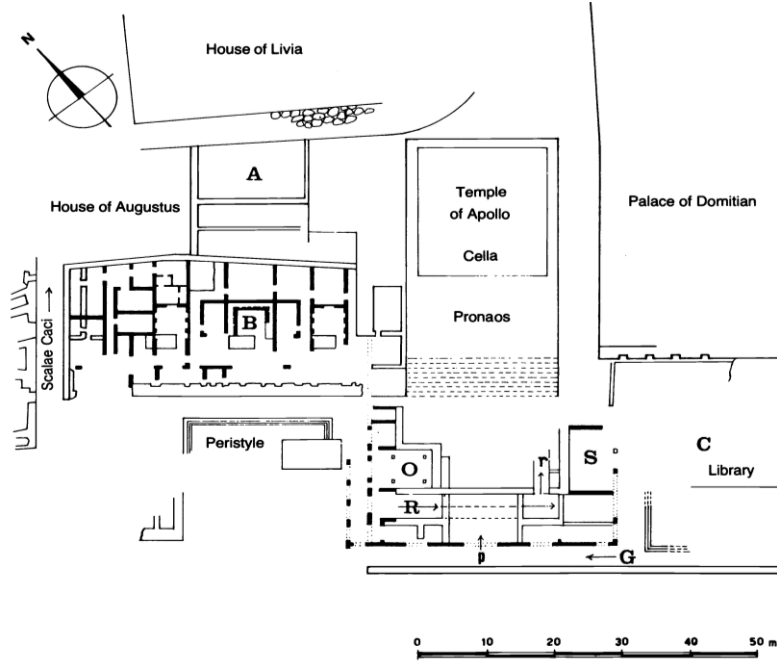
Zanker, P. (1988). *The Power of Images in the Age of Augustus*, Michigan: The University of Michigan Press

Zanker, P. (2009). *Augustus und die Macht der Bilder*, 5. Auflage, Germany: C.H. Beck.

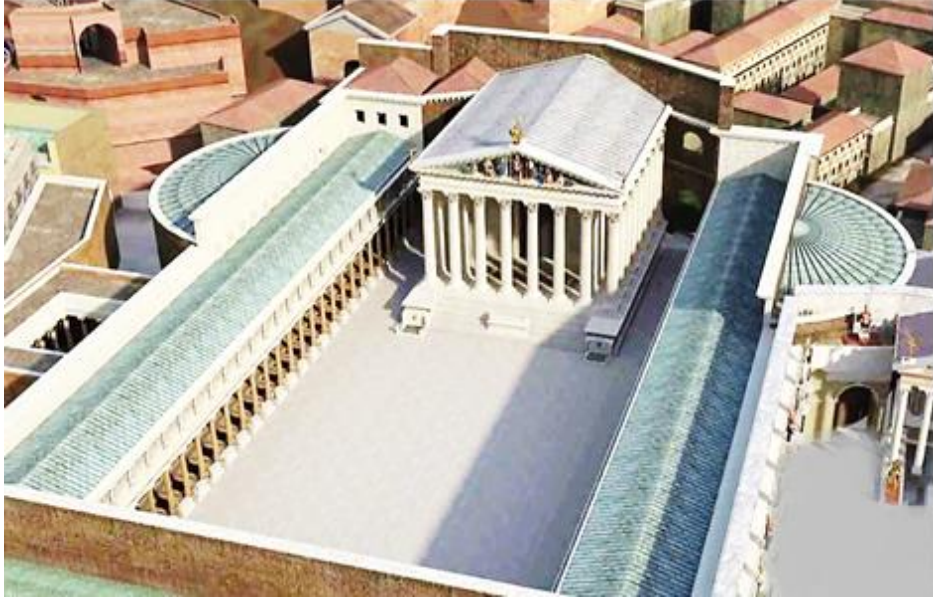
GÖRSELLER

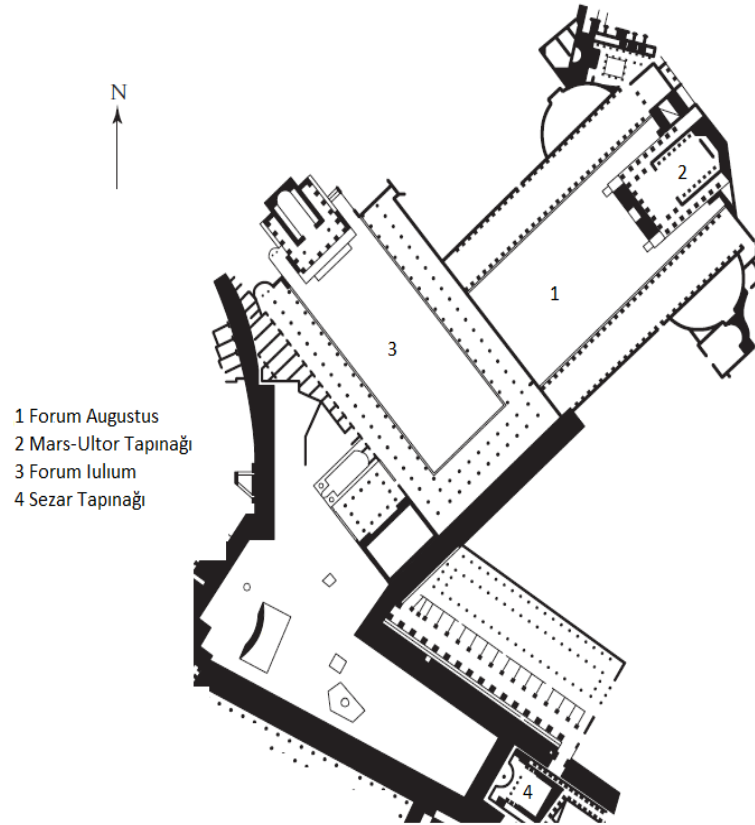
Resim 1: Palatin Tepesindeki Apollo Tapınağı (Gianfilippo 1988)

Resim 2: Palatin Tepesindeki Augustus Yapıları ve Apollo Tapınağının Konumu (Gianfilippo 1988)

Resim 3: Forum Augustus Rekonstrüksiyonu (Zanker 1988)

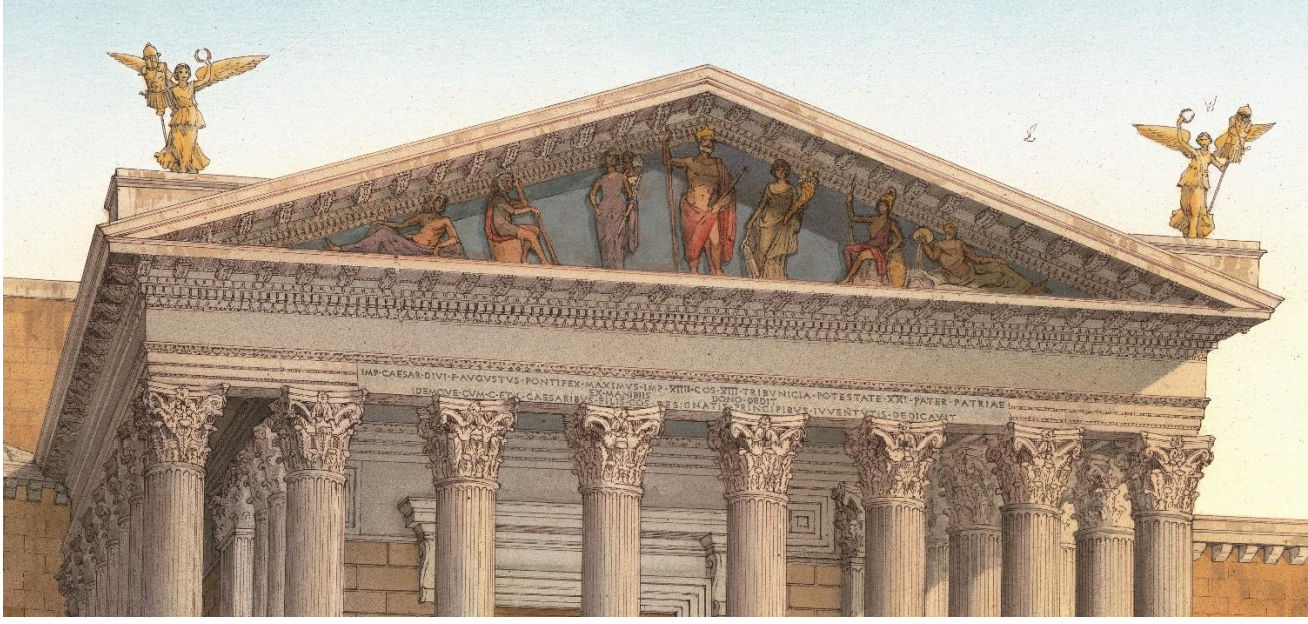
Resim 4: Forum Augustus ve Çevresindeki Diğer Önemli Mimari Eserler (Goldsworthy 2014)

Resim 6b: Forum Augustus; Karyatidler Arasına Yerleştirilmiş *Ammon* Başı (Zanker 1988)

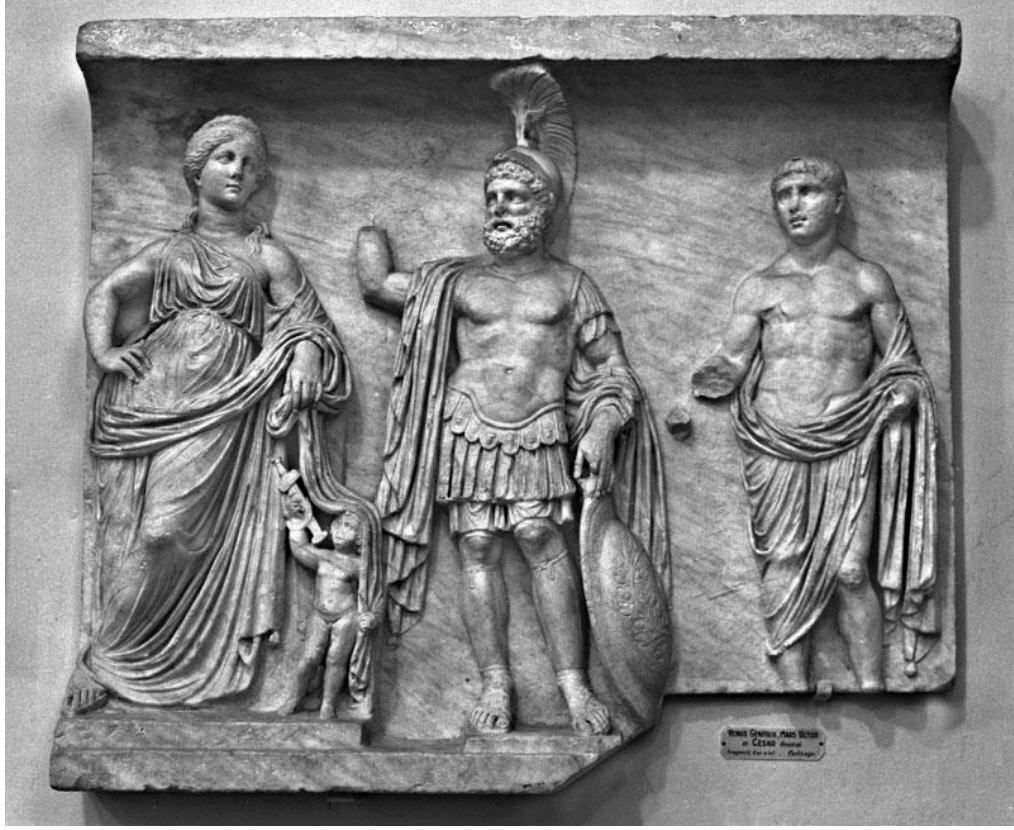
Resim 7a: Mars Ultor Tapınağı Rekonstrüksiyonu (<http://fori-imperiali.info/en/002-2/2-2/>)

Resim 7b: Mars Ultor Tapınak Alınlığı Heykelleri (<http://fori-imperiali.info/en/002-2/2-2/>)

Resim 8: Ara Pietatis Sunağı Kabartmaları (Zanker 1988)

Resim 9: Venüs Genetrix Üçlemesi; (soldan sağa) Tanrıça Venüs, Mars Ultor ve Divus Iulius (Zanker 1988)

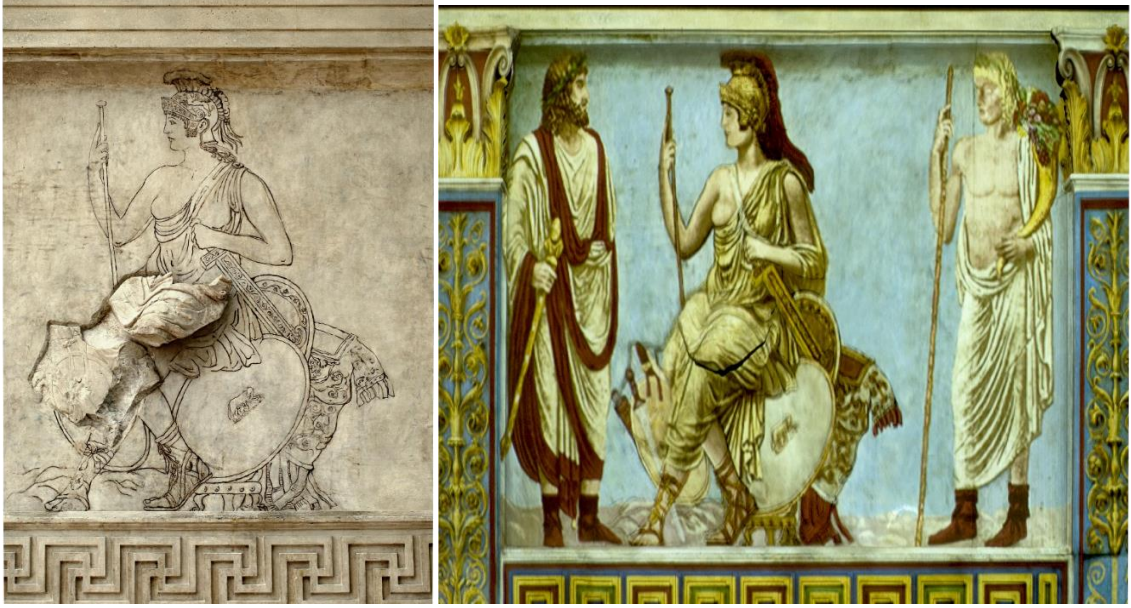
Resim 10: Ara Pacis Sunağı (<https://rdc.reed.edu/i/e73796f3-ad13-4c22-bdf6-14353a1611ee/full>)

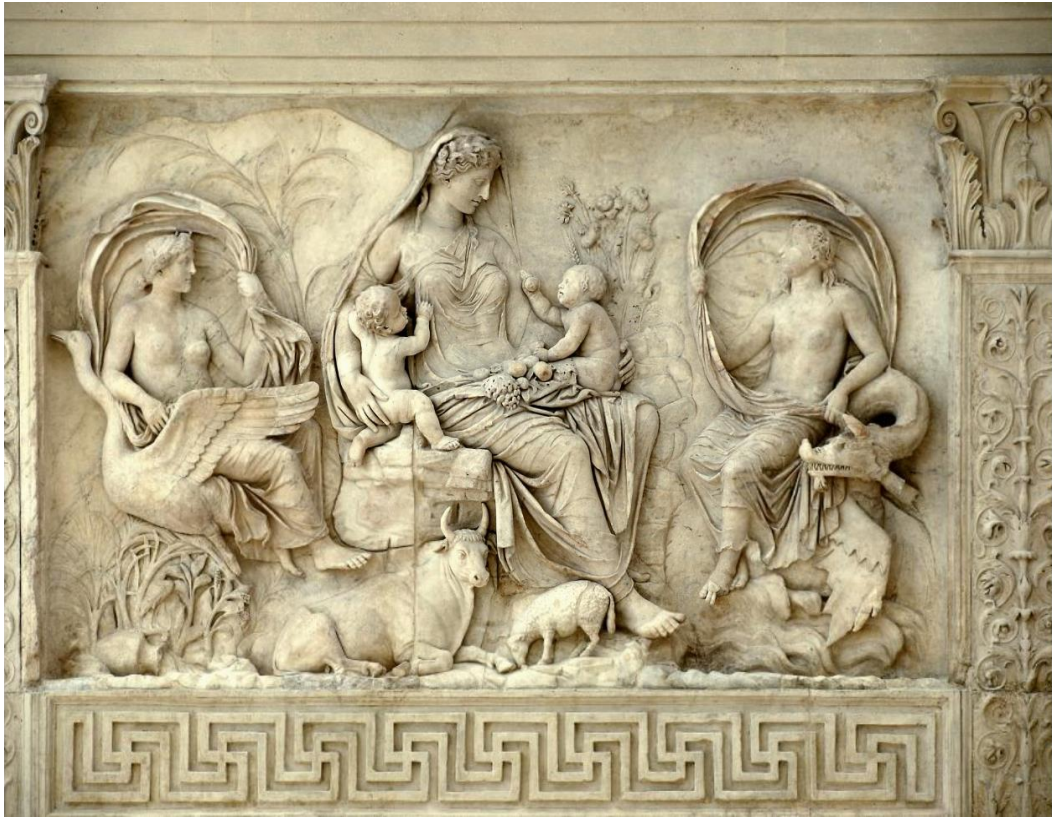
Resim 11: Ara Pacis Sunağı; Aeneas Kabartması (<https://www.reed.edu/ara-pacis/altar/front-entrance-west/numa-aeneas-1/>)

Resim 12: Ara Pacis Sunağı; Tanrı Mars, Romulus ve Remus Kabartması (<https://www.reed.edu/ara-pacis/altar/front-entrance-west/romulous-remus-1/>)

Resim 13: Ara Pacis Sunağı; Tanrıça Roma Kabartması (<https://www.reed.edu/ara-pacis/altar/back-entrance-east/roma-1/>)

Resim 14: Ara Pacis Sunağı; Tellus/Venüs/Pax/Italia Kabartması (<https://www.reed.edu/ara-pacis/altar/back-entrance-east/pax-tellus-venus-1/>)

Resim 15a: Ara Pacis Sunağı Güney Duvarı; Büyük Tören Frizi, Augustus ve Rahipler (Moretti 1948)

Resim 15b: Ara Pacis Güney Duvarı; Augustus'un Ailesi ((Moretti 1948))

Resim 15c: Ara Pacis Kuzey Duvarı; Tören Alayı (Moretti 1948)

Resim 16: Kurban Sunağı-Altar (<https://www.reed.edu/ara-pacis/altar/sacrificial-altar/front-1/>)

Resim 17: Ara Pacis Sunağı İç Kısımında Lotus Palmet kabartmaları ve Bucraniumlara asılı meyveler ve çiçeklerden oluşan Gırlıandlar (<https://www.reed.edu/ara-pacis/altar/sacrificial-altar/front-1/>)

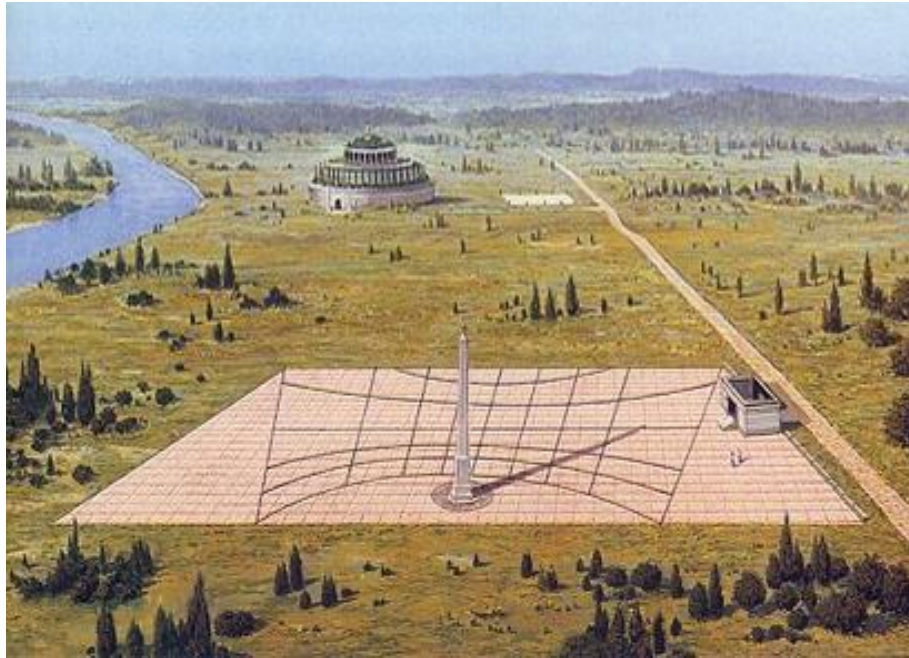
Resim 18: Kurban Sunağı; Griffonlar ve Kurban Sahnesi (<https://www.reed.edu/ara-pacis/altar/sacrificial-altar/front-1/>)

Resim 19: Kurban Sunağı Frizi; Vesta Rahibeleri ve Lictorlar (<https://www.reed.edu/ara-pacis/altar/sacrificial-altar/front-1/>)

Resim 20: Horologium (<https://eephota.wordpress.com/2013/10/01/museum-of-ara-pacis-and-the-horologium-augusti/>)

Resim 21: Horologium ve Ara Pacis Sunağı (Luigi SPERTI, “Il fregio vegetale dell’ Ara Pacis”)

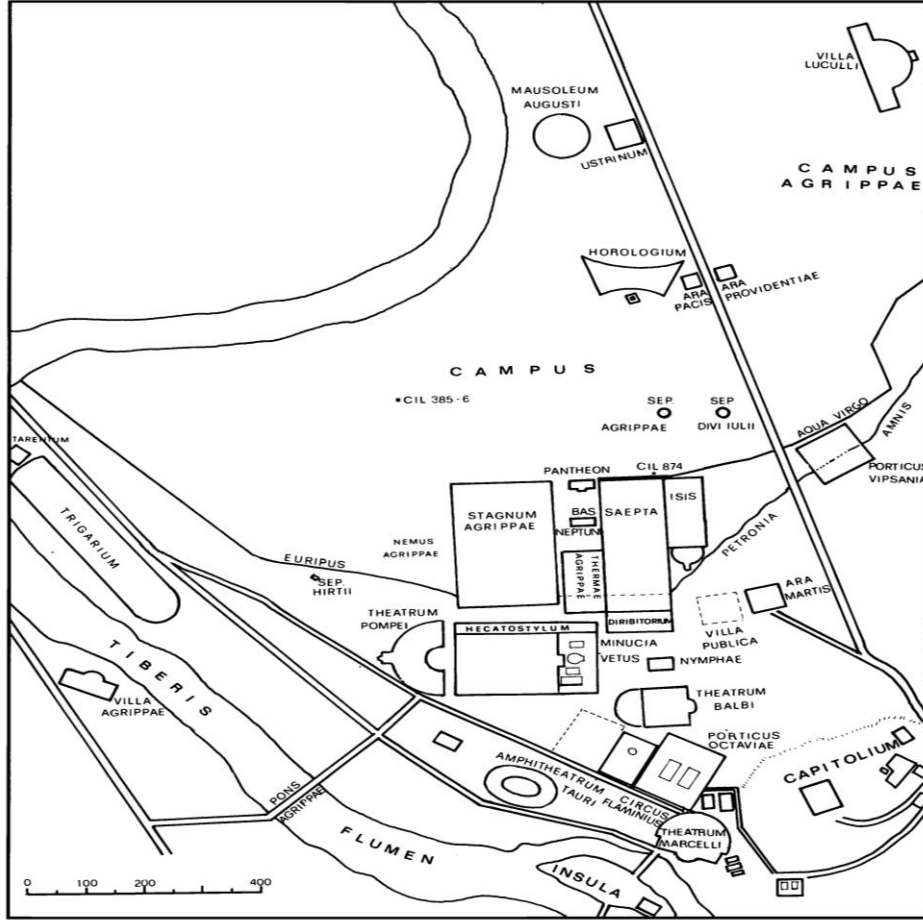
Resim 22: Augustus Mausoleumu

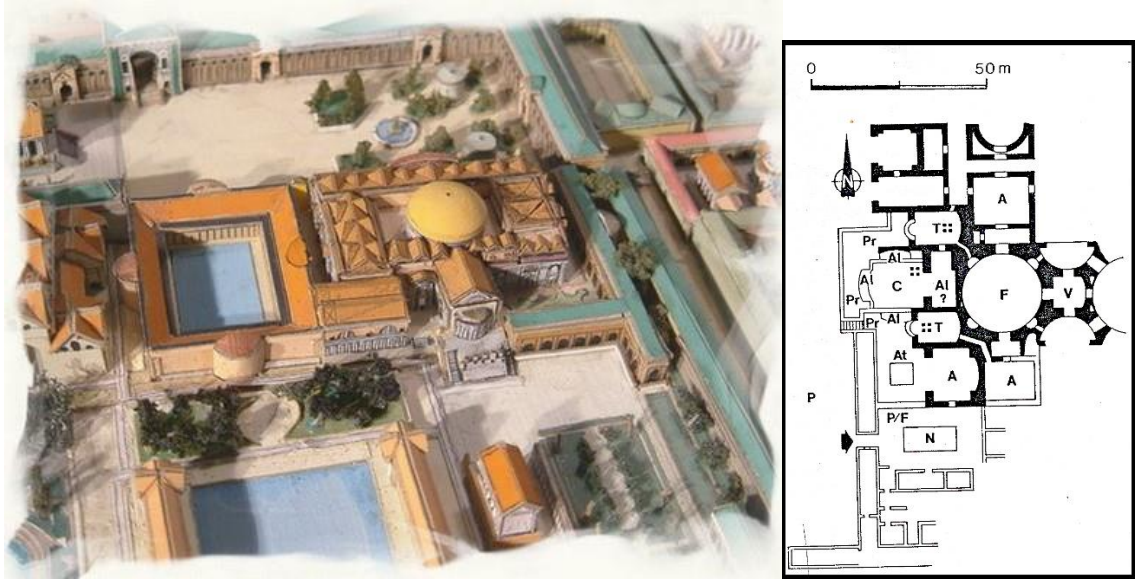
Resim 23: Augustus Mausoleumu Rekonstruksiyonu (Simon 1986)

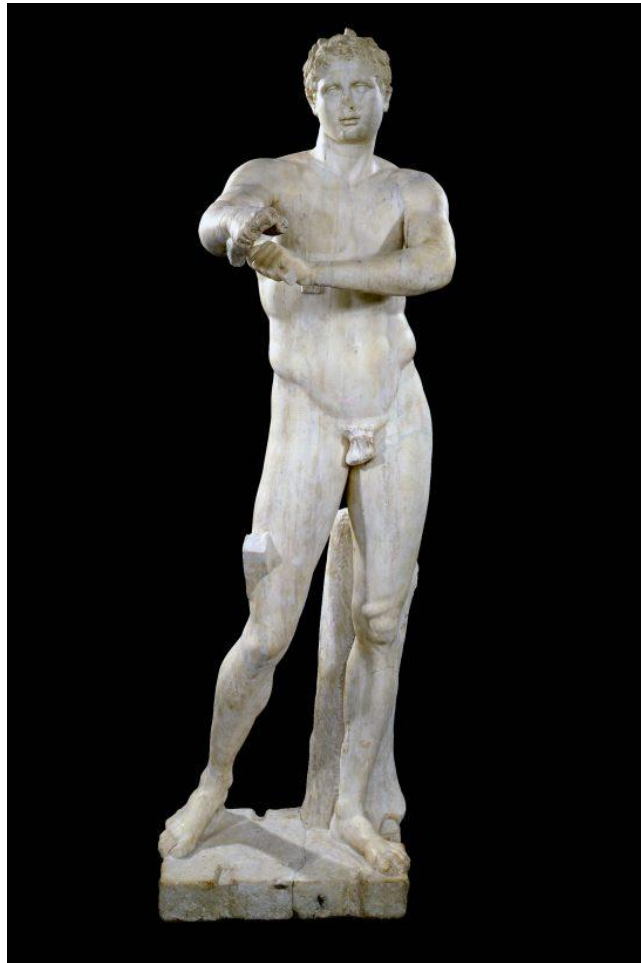
Resim 24: Caesar Tapınağı Rekonstrüksiyonu
(<https://stringfixer.com/tr/Temple of Divus Iulius>)

Resim 25: Kutsal Mars Alanı Genel Planı (Simon 1986)

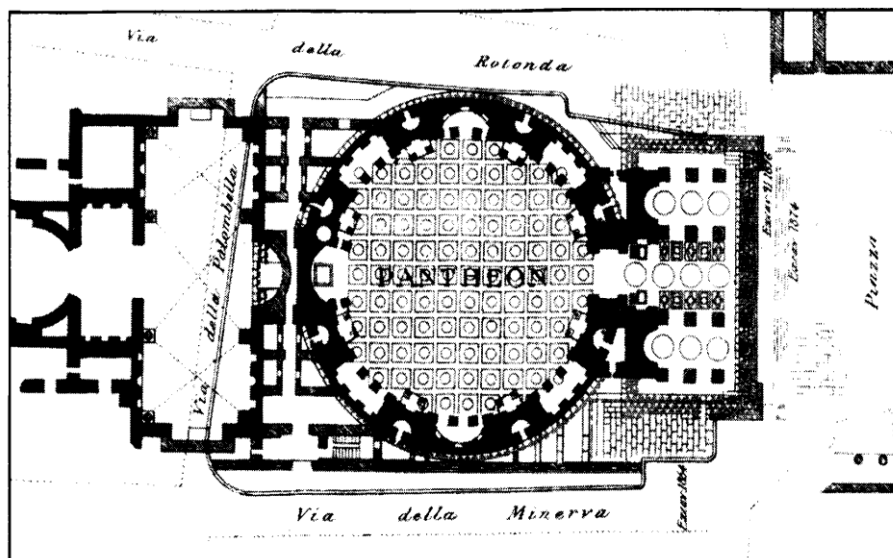
Resim 26: Thermae Agrippa (Agrippa Hamamı)

Resim 27: Lysippos'un Apoxyomenos Heykeli (<https://www.museivaticani.va/content/apoxyomenos.html>)

Resim 28: Pantheon ([https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pantheon_\(Roma\)_-Front.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pantheon_(Roma)_-Front.jpg))

Resim 29: Pantheon Planı (Georg Dehio/Gustav von Bezold: *Kirchliche Baukunst des Abendlandes*.1887–1901.)

Resim 30: Octavian/Actium Tipi Portreler (Zanker 1988)

Resim 31: Octavian/Actium Tipi Portrelerin 3D Saç Modellemesi

Resim 32: Prima Porta Tipi (Everitt 2006)

Resim 33: Prima Porta Heykeli; Parth Kralı, Roma Lejyon Sancağını Tanrı Mars'a Verdiği Sahne (Everitt 2006)

Resim 34: Prima Porta Tipi; Pontifex Maximus (Simon 1986)

Resim 35: Forbes Tipi (Simon 1986)

Resim 36: Forbes Tipi / Corona Civica (Simon 1986)

Resim 37: Gemma Augustae (Simon 1986)

Resim 38: Gemma Augustae Üst Friz (Simon 1986)

Resim 39: Gemma Augustae Alt Friz (Simon 1986)